

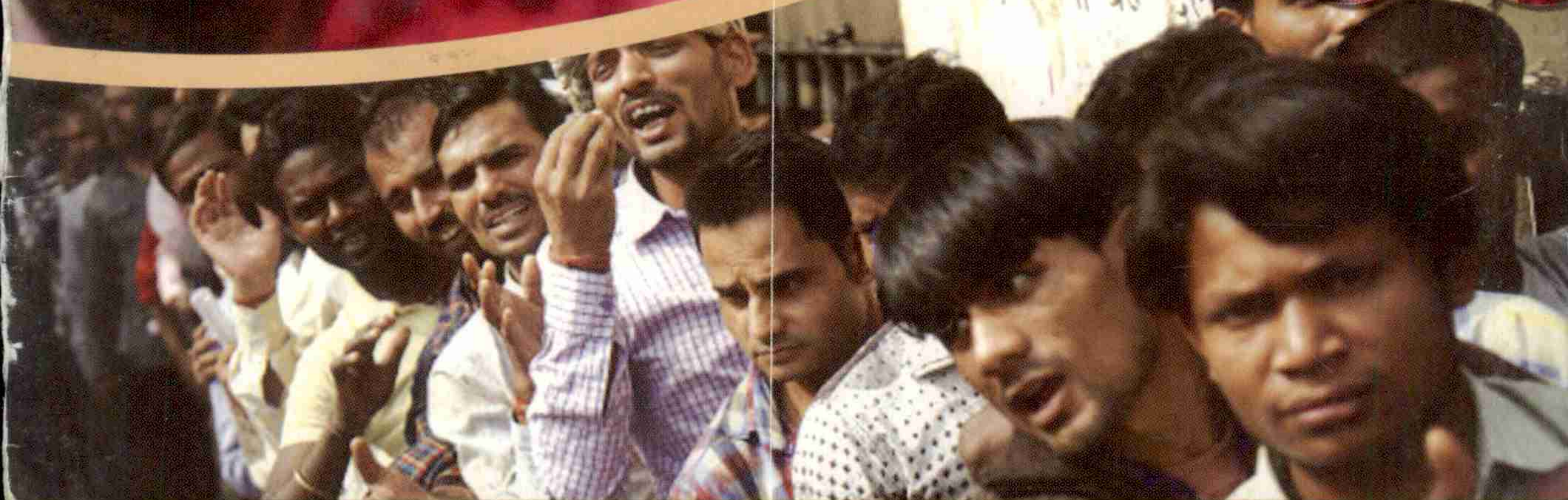
లోపలి పేజీలలో...

- ◆ పెద్ద నోట్ల రద్దు వల్ల రైతులకు, కార్మికులకు పెద్ద విఘాతం
- ◆ కలవారి గంప
- ◆ వివిధ పంటలలో సమగ్ర సస్యరక్షణ
- ◆ తెగుళ్ళ నివారణ కోసం వివిధ కషాయాలు
- ◆ మల్లన్న సాగర్ ముంపు బాధితులు ఏమంటున్నారు?
- ◆ నష్టాలలో రైతులు, కదలని పాలకులు

తొలకలి

సుస్థిర వ్యవసాయ మాస పత్రిక

సంపుటి: 5 సంచిక: 7 హైదరాబాద్ డిసెంబర్ 2016 పేజీలు: 40 వెల: రూ. 20/-

భారత ఆర్థిక, సామాజిక పరిస్థితులను, గ్రామీణ ప్రాంత వాస్తవ స్థితిని, ఖరీఫ్ పంటల మార్కెటింగ్, రబీ పంటల సాగు అవసరాలను ఏ మాత్రం దృష్టిలోకి తీసుకోకుండా నిరంకుశంగా భారత ప్రధాని చేసిన పెద్ద నోట్ల రద్దు సంచలన ప్రకటన వ్యవసాయ కుటుంబాలను తీవ్ర సంక్షోభంలోకి నెట్టేసింది. సిద్ధిపేట జిల్లా ధర్మారం గ్రామంలో వర్ష బాలయ్య కుటుంబం మూకుమ్మడిగా చేసిన ఆత్మహత్య ప్రయత్నం (ఈ ఘటనలో ఇద్దరు మరణించారు) ఈ సంక్షోభానికి ఒక సూచిక.

We Specialize in...

CERERALS

PULSES

OILS

SWEETNERS

SPICES

VEGETABLES

HERBALS

SEEDS

Sahaja Aharam Producer Company Ltd.,

add health to your life....

1,000

Certified Organic Farmers

150 Organic Cooperatives

100 Products

**Sahaja Aharam
Organic Food**

**Sahaja Beej
Organic Seed**

**Sahaja Oushadi
Herbal health Care**

**Sahaja Soundarya
Herbal Personal Care**

For Trade Enquiries Contact :

12-13-445, Street No. 1, Tarnaka, Secunderabad - 500 017

Ph: 040-27017735, 8500783300

email: info@sahajaaharam.in

website: www.sahajaaharam.in

Sahaja Aharam Producer Company Ltd.,

**Sahaja Aharam Stores
Hyderabad**

Tarnaka
Sainikpuri
Jeedimetla
Kharkana

Himayatnagar
Attapur

Kukatpally

Vishakapatnam

Gopalapatnam

MVP Colony

Khammam

Burhanpur

Linking Producers to Consumers

తొలకరి

డిసెంబర్ 2016

సంపుటి : 5 సంచిక : 7

నెల 20/-

సంపాదకులు

డా॥ జి.వి.రామాంజనేయులు

సహ సంపాదకులు

కన్నెగంటి రవి

ఫోన్: 9912928422

ravi@csa-india.org

సంపాదక వర్గం

డా॥ టి.ఎ.వి.ఎస్. రఘునాథ్

జి. చంద్రశేఖర్

డా॥ జి. రాజశేఖర్

పబ్లిషర్ & ప్రింటర్

ఎం. లీలా ప్రసాద్

ముద్రణ

నవ్య ప్రింటర్స్, హైదరాబాద్.

వివరాలకు

ఎడిటర్, తొలకరి

12-13-445, వీధి నెం. 1,

తార్వాక, సికింద్రాబాద్ - 500 017

ఫోన్: 040-27014302 / 7735

www.tolakari.com

లోపలి పేజీల్లో

1. సంపాదకీయం ..... కె. రవి 4
2. పెద్ద నోట్ల రద్దు, నగదు కొరత వల్ల రైతులు, కార్మికులకు తీవ్ర విఘాతం
తెలంగాణా రైతు జే.పి.సి 5
3. కలవారి గంప ..... చిత్ర 7
4. కంది పంటలో సమగ్ర సస్యరక్షణ ..... సుస్థిర వ్యవసాయ కేంద్రం 8
5. శనగ పంటలో సస్యరక్షణ ..... సుస్థిర వ్యవసాయ కేంద్రం 11
6. పంటల సస్యరక్షణ కోసం అవసరమైన పచ్చిమిర్చి - వెల్లుల్లి ద్రావణం 13
7. తెగుళ్ళ నివారణ కోసం వివిధ కషాయాలు ..... సుస్థిర వ్యవసాయ కేంద్రం 14
8. మల్లన్న సాగర్ ముంపు బాధితులు ఏమంటున్నారు? ..... రణబోతు శ్రీనివాస్ 18
9. వేరుశనగ నిల్వలో వచ్చు పురుగులు - వేరుశనగ కాయ తొలుచు పురుగు 23
10. వ్యవసాయ కుటుంబాలను ఆత్మహత్యలకు
ఉసిగొల్పుతున్న ప్రభుత్వ భూ సేకరణ విధానాలు ..... బి. కొండల్ 25
11. తెలంగాణా మానవాభివృద్ధి సూచిక (2015-16) 26
12. అటవీ హక్కుల చట్టం అమలు కొరకు ప్రభుత్వానికి లేఖ ..... ఇ.ఎ.ఎస్. శర్మ 30
13. అటవీ హక్కుల చట్టంపై తరచూ ఎదురయ్యే ప్రశ్నలు ..... డా॥ పల్లా త్రినాథరావు, 32
14. వ్యవసాయ మార్కెటింగ్ శాఖ ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వము వారి పథకాలు 34
15. నష్టాలలో రైతులు - కదలని పాలకులు ..... బి. కొండల్, నవీన్ 35
16. పాడి పరిశ్రమ లాభదాయకంగా ఉండాలంటే... పాలల్లో వెన్నశాతం పెరిగి,
రైతులు ఎక్కువ రేటు పొందటానికి సూచనలు ..... డా॥ సి. హెచ్. రమేష్ 36
17. తెలంగాణాలో రైతు బంధు పథకం 37
18. వాతావరణ మార్పులతో వ్యవసాయరంగానికి తీవ్రనష్టం ఐక్యరాజ్య సమితి
ఎఫ్.ఎ.ఓ అందిస్తున్న గణాంకాలివి 38

‘మట్టి అద్భుత పదార్థం

ఆకుపచ్చని లోకాన్ని తనలో నుంచి

ఆవిష్కరించింది మట్టి’

‘బతుకును బతికించే

నిలబెట్టే కదిలించే

కీలక మూలకం మట్టి’

‘ప్రపంచమంతా మట్టిమీదే

కాదంటే మట్టి మనిషిమీదే నిలబడేది’

‘మట్టిని నమ్ముకున్న బతుకు

మట్టిలోనే పాలి అయినప్పుడు

అది తప్పకుండా హత్య

చేసిందెవరనే నేను ప్రశ్నిస్తాను’

పెద్ద నోట్ల రద్దు...

ఇది నల్ల కుబేరులపై 'సర్జికల్ దాడి' కాదు పేదలు, మధ్య తరగతి ప్రజలపై 'కార్పెట్ బాంబింగ్'

నవంబర్ 8 రాత్రి నుండి 500, 1000 రూపాయల నోట్లను రద్దు చేస్తూ ప్రధాని మోడీ చేసిన ప్రకటన తర్వాత దేశంలో జరుగుతున్న పరిణామాలను గమనిస్తుంటే పెద్ద నోట్ల రద్దు అనేది నల్ల కుబేరులపై చేసిన 'సర్జికల్ దాడి' కాదు, ఇది పేదలు, మధ్య తరగతి ప్రజలపై చేసిన 'కార్పెట్ బాంబింగ్' అని సుప్రీంకోర్టు సరిగ్గానే వ్యాఖ్యానించినట్లు మనకర్థమవుతుంది.

అవినీతికీ, కుంభకోణాలకూ సాధారణ ప్రజలందరూ వ్యతిరేకమే. నల్ల కుబేరులపై, అక్రమ సంపాదనను విదేశాలకు తరలించి సొమ్ము చేసుకుంటున్న బడాబాబులపై ప్రభుత్వాలు తీసుకునే ఏ చర్యలైనా సాధారణ ప్రజలు స్వాగతిస్తారు. కానీ మోడీ చేసిన "సంచలన ప్రకటన" ఈ లక్ష్యంతోనే చేశారా అన్నది అనుమానాస్పదమే.

కారణం స్పష్టం. నల్లకుబేరులెవ్వరూ తమ అక్రమ సంపాదనను 500, 1000 నోట్ల రూపంలో బ్రంకు పెట్టెల్లో దాచుకుని కూర్చోలేదు. అక్రమ సంపాదనను విదేశాలకు తరలించి రహస్య ఖాతాల్లో దాచుకుంటున్న వాళ్ళూ, బంగారం, స్థలాలు, పొలాలు, ఇతర రూపాల్లో ఆస్తులు కొనుగోలు చేస్తూ బినామీల పేరున చెలామణి చేస్తున్న వాళ్ళూ, ప్రభుత్వాలకు పన్నులు ఎగవేస్తున్న వాళ్ళూ, వేల కోట్ల రూపాయల బ్యాంకు రుణాలు తీసుకుని ఎగ్గొట్టి, బేఫర్వాగా తిరుగుతున్న వాళ్ళూ, ప్రభుత్వాల్లో, పార్టీల్లో, కొలువుదీరి, సమాజంలో పెద్ద మనుషులుగా చెలామణి అవుతున్న వాళ్ళూ, పారిశ్రామికవేత్తలుగా, కాంట్రాక్టర్లు, సెలబ్రిటీలుగా, వ్యాపారులుగా, మీడియా అధిపతులుగా, విద్యా, వైద్య సంస్థలు నడుపుతున్న వాళ్ళూగా బయటకు కనిపిస్తూ లెక్కకు మించిన ఆస్తులను కూడా బెట్టుకుంటున్న వాళ్ళూ - ప్రభుత్వాలకు తెలియని వాళ్ళే కాదు. ఇప్పటికే వీళ్ళందరికీ సంబంధించిన అక్రమ సంపాదనల సమాచారం ప్రభుత్వం చేతుల్లో వుంది. వీళ్ళందరి మీదా చర్య తీసుకుని అక్రమ సంపాదనను, నల్లడబ్బును వెలికి తీయడం ప్రభుత్వాలు తలుచుకుంటే అత్యంత సులభం. బినామీ ఆస్తులను బయటకు లాగడం కూడా అంతే. ఈ పనులేమీ చేయకుండా, నల్లధనమంతా పెద్ద నోట్లలో వుందనీ, వాటిని రద్దు చేస్తే నల్ల కుబేరులు బెంబేలెత్తిపోతారనీ, అందుకే 500, 1000 రూపాయల నోట్లను రద్దు చేస్తున్నామని ప్రధాని ప్రకటించడం అత్యంత హాస్యాస్పదం. అసలు సమస్య నుండి ప్రజల్ని ప్రక్కదారి పట్టించే ఒక ఎత్తుగడ మాత్రమే.

దేశ సామాజిక స్థితిని ఏమాత్రం పట్టించుకోకుండా, అత్యంత అప్రజాస్వామికంగా, అన్ని రకాల చట్టబద్ధ పద్ధతులనూ కాలరాస్తూ ప్రధాని తీసుకున్న ఈ నిర్ణయం, ఆయనలోని నిరంకుశ పోకడలను బయటపెడుతుందే తప్ప నల్లధనాన్ని కాదు.

భారతదేశంలో నూటికి 65 మంది గ్రామాల్లో నివసిస్తారనీ, వారికి బ్యాంకింగ్, ఎ.టి.ఎం., డిజిటల్ వ్యవస్థ లేవీ అందుబాటులో లేవనీ, ప్రధానంగా ఆర్థిక కార్యకలాపాలన్నీ నగదు రూపంలోనే చెలామణి అవుతుంటాయనీ, చిన్న వ్యాపారులు, రైతులు, వ్యవసాయకూలీలు, వృద్ధులు, మహిళలు, అసంఘటితరంగ కార్మికులు చిన్న మొత్తాలతో, చిల్లరనోట్లతో సాగించే నగదు చెలామణి ఒక్కసారిగా ఆగిపోతే, తీవ్ర సంక్షోభంలో కూరుకుపోతారనీ, ప్రభుత్వాలకు, అధికారంలో కూర్చున్న పెద్దలకు తెలియని దేమీ కాదు. గత 20 రోజులుగా దేశ వ్యాపితంగా ప్రజలు పడుతున్న ఇబ్బందులను ఏ మాత్రం పట్టించుకోకుండా, ప్రభుత్వం దేశభక్తి పేరుతో, నల్లధనంపై పోరాటం పేరుతో మూర్ఖంగా ముందుకు వెళ్ళడం అందరం తీవ్రంగా గర్హించాల్సిన విషయం.

అమలులో వున్న కరెన్సీలో 86 శాతం 500, 1000 రూపాయల నోట్ల రూపంలోనే వుందనీ, అంతకంటే తక్కువ విలువ నోట్ల చెలామణి అతి కొద్దిగా మాత్రమే వుందనీ, ప్రత్యామ్నాయ ఏర్పాటు పకడ్బందీగా చేయకుండా, ఒకే సారి కరెన్సీని రద్దు చేస్తే వచ్చే పరిణామాలు తీవ్రంగా వుంటాయనీ, సామాన్య పేద, మధ్య తరగతి ప్రజల ఆర్థిక స్థితి మరింత దిగజారుతుందనీ, చిన్న వ్యాపారులు తీవ్రంగా దెబ్బతింటారనీ, ఉపాధికి గండి పడుతుందనీ, ముఖ్యంగా వ్యవసాయ దారులు ఖరీఫ్ పంటలను అమ్ముకోలేక, రబీ పంటలు సాగు చేయలేక, అప్పుల ఊబిలో కూరుకుపోతారనీ, సాధారణ జ్ఞానం వున్న ఎవరికైనా అర్థమవుతుంది. ప్రజలు ప్రజాస్వామికంగా, చైతన్య పూర్వకంగా స్పందించి ప్రభుత్వాల నిరంకుశ పోకడలను అడ్డుకోకపోతే, అసలు సమస్యల నుండి ప్రజలను ప్రక్కదారి పట్టిస్తూ పాలకులు ఇటువంటి జిమ్మిక్కులను ప్రదర్శిస్తూనే వుంటారు.

- కె. రవి.....

పెద్ద నోట్ల రద్దు నగదు కొరత వల్ల రైతులు కార్మికులకు తీవ్ర విషాదం

తెలంగాణ రైతు జే.ఏ.సి ఆధ్వర్యంలో జరిగిన రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం

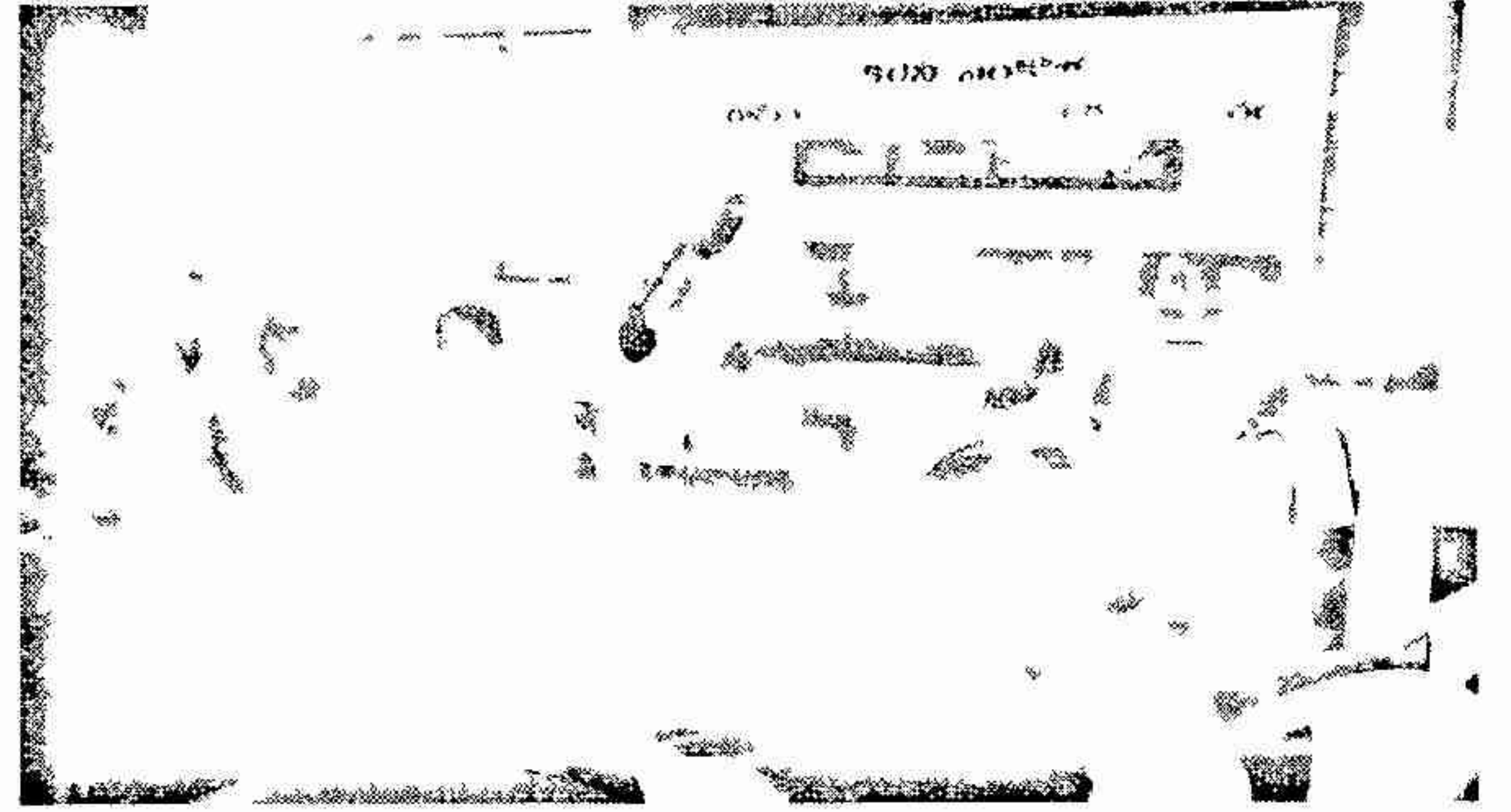
పెద్ద నోట్లు రద్దు చేస్తూ నవంబర్ 8న కేంద్ర ప్రభుత్వం తీసుకున్న నిర్ణయం వల్ల గ్రామీణ ప్రాంతంలో వ్యవసాయ రంగం పై తీవ్ర ప్రభావం కనిపిస్తోంది. మూడు నాలుగు రోజుల్లో అన్నీ సర్దుకుంటాయి అని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. కానీ, 20 రోజులు గడిచినా పరిస్థితులలో ఎటువంటి మార్పు రాలేదు. ఇంకా 50 రోజులు గడిచినా ఇదే పరిస్థితి కొనసాగేలా వుంది. తాత్కాలికమే అనుకున్నప్పటికీ ఈ బాధలు మరింత తీవ్ర రూపం దాలుస్తూ రైతులను, రైతు కూలీలను, వ్యవసాయం మీద ఆధారపడిన వారిని తీవ్ర సంక్షోభంలోకి నెట్టివేస్తుంది.

తెలంగాణ రైతు జే.ఏ.సి. ఆధ్వర్యంలో నవంబర్ 19న సుందరయ్య విజ్ఞాన కేంద్రంలో “పెద్ద నోట్ల రద్దు, వ్యవసాయ రంగం పై ప్రభావం” అంశం పై రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం జరిగింది. రైతులు, సామాజిక కార్యకర్తలు వారి వారి అనుభవాలు, క్షేత్రస్థాయిలో ఎదురవుతున్న సమస్యలను ఈ సందర్భంగా వ్యక్తపరిచారు. అదే విధంగా కొన్ని డిమాండ్లు కూడా పేర్కొన్నారు.

నోట్ల రద్దు వల్ల ఎదురవుతున్న సమస్యలు:

ఖరీఫ్ పంట చేతికి రావటం, వాటిని మార్కెట్లో అమ్ముకొనే సమయం, రబీ పంట మొదలయ్యే సమయంలో ఇటువంటి నిర్ణయం రైతులకు అంతులేని కష్టాలను తెచ్చిపెడుతోంది. వ్యవసాయం మీద ఆధారపడ్డ 54 శాతం పైగా రైతుల గురించి కేంద్ర ప్రభుత్వం ఏమాత్రం అలోచన చేసి వున్నా ఇటువంటి నిర్ణయాలను వ్యవసాయ పనులు లేని ఏప్రిల్, మే నెలల్లో తీసుకుని వుండేవారు.

వ్యాపారులు, కొనుగోలుదారుల వద్ద కొత్త నోట్లు లేకపోవటంతో కొనుగోళ్లు లేక కూరగాయ, ఉల్లి రైతులు ఎక్కువ నష్టపోయారు. అమ్మకాలు జరగకపోవటంతో ఉల్లిగడ్డలు కుళ్లిపోయే పరిస్థితి ఏర్పడింది. దీనితో రైతులు సగం ధరకే అమ్ముకుంటున్నారు. పట్టణప్రాంతాలలోని కూరగాయ మార్కెట్లలో వినియోగదారులు తగ్గటంతో అమ్మకాలు, ధరలు పడిపోయాయి. కొత్త నోట్ల కొరత, పాత నోట్లు చెల్లక వ్యవసాయ మార్కెట్ యార్డ్లలో పత్తి, మొక్కజొన్న కొనుగోళ్లు

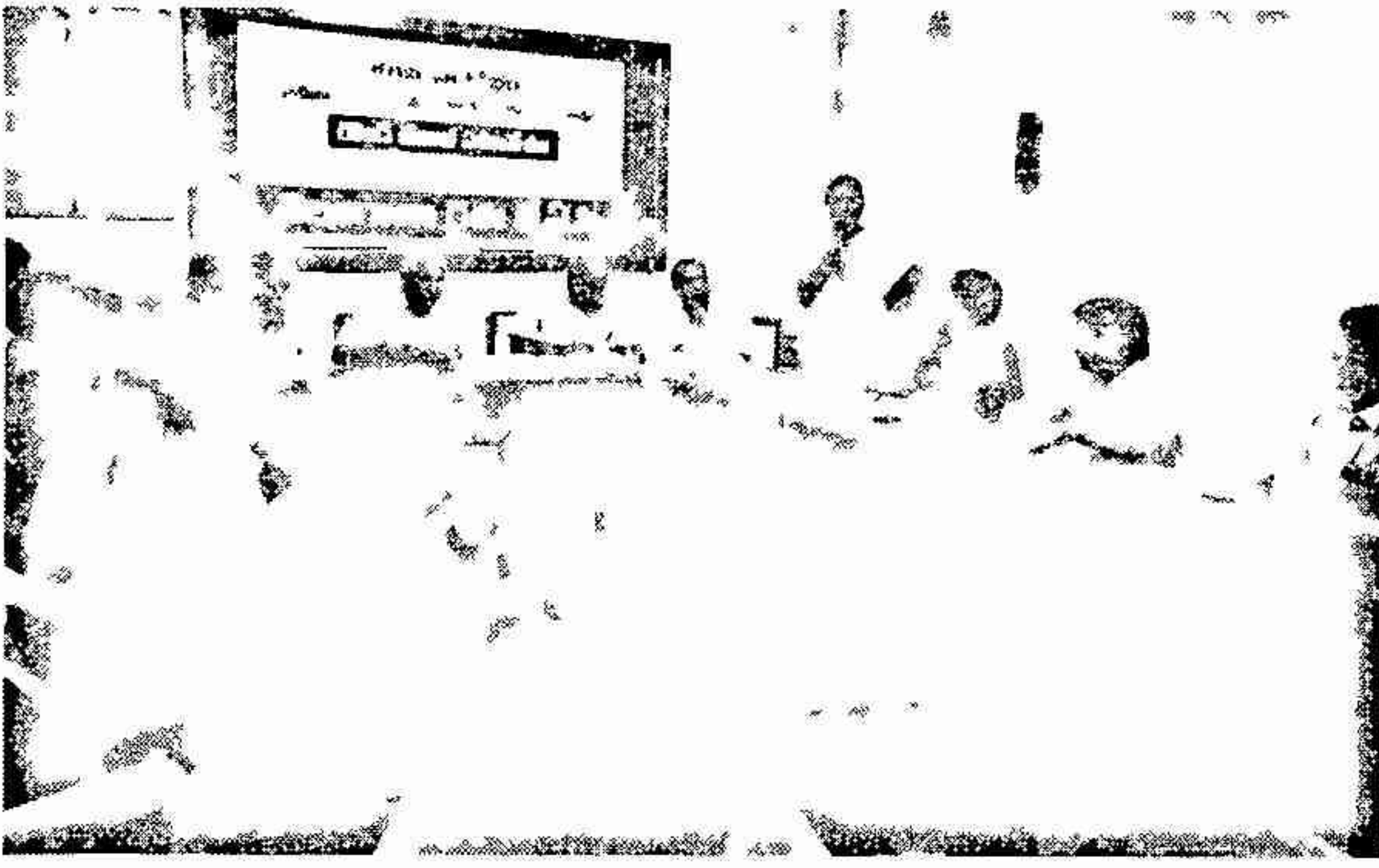
సగానికి తగ్గిపోయాయి. ప్రభుత్వం కొనుగోలు చేస్తూ రైతుల బ్యాంకు ఖాతాలలో జమ చేయటం వల్ల కేవలం వరి పండించిన రైతులు మాత్రం ధాన్యాన్ని మార్కెట్ లలో అమ్ముగలుగుతున్నారు. ఇలాంటి పరిస్థితి ఇంకా కొన్ని రోజులు కొనసాగితే పత్తి, మొక్కజొన్న రైతులు కూడా కూరగాయ, ఉల్లి రైతుల లాగే తీవ్ర సంక్షోభాన్ని ఎదుర్కొనాల్సి వస్తుంది.

రబీ సీజన్లో మొక్కజొన్న, వేరుశనగ, ఇతర పప్పుధాన్యాలు పండించాలనుకొనే రైతులు విత్తనాల కొనుగోలుకూ, ఇతర పెట్టుబడల కోసం చాలా కష్టపడవల్సి వస్తుంది. బదులు ఇచ్చే డీలర్లు, చిన్న వ్యాపారాలు కూడా నోట్ల సమస్యతో సతమతమవుతున్నారు. ఈ పరిస్థితి మారకపోతే రబీ పంటల పై చాలా పెద్ద ప్రభావం ఉంటుందని రైతులు పేర్కొన్నారు.

నగదు లేకపోవడం వల్ల అనేక ముఖ్యమైన రోజువారీ పనులు ఆగిపోయాయి. ఉదాహరణకు, గద్వాల ప్రాంతంలో ఒక రైతు తన మోటార్ గత 10 రోజులుగా మరమ్మత్తులు చేసుకోలేని కారణంగా తన పంటకు నీరు అందించలేక పోయాడు. అదే విధంగా, రైతులు మార్కెట్ కి తీసుకువెళ్లేందుకు రవాణా ఖర్చులు కూడా చెల్లించలేక పోతున్నారు.

రైతుల దగ్గర తగినన్ని 100 రూపాయల నోట్లు లేకపోవడం వల్ల వ్యవసాయ కార్మికులకు వేతనాలు ఇవ్వలేకపోతున్నారు. వారం లోపల వేతనాలు చెల్లించకపోతే కార్మికులు రోజువారీ ఖర్చులకి తీవ్ర ఇబ్బందులు పడతారు. అందువలన, రైతులకు కూడా వ్యవసాయ కార్మికులు పనికి దొరకడంలేదు

భూమి లావాదేవీలు నిలిచిపోయాయి. సిద్ధిపేట ప్రాంతంలో ఒక రైతు తన రుణం చెల్లించడానికి ఆఖరి ప్రయత్నంగా ఒక ఎకరం భూమిని అమ్మడానికి ఒప్పందం ఖరారు చేసుకున్నాడు. కానీ నోట్ల రద్దు కారణంగా ఈ లావాదేవీని పూర్తి చేయడం సాధ్యం కాలేదు. దీనితో రైతు కుటుంబం మొత్తంతో కలిసి చనిపోవడానికి నిర్ణయించు కున్నాడు. ఈ ప్రయత్నంలో, ఆ రైతు అతని తండ్రి ప్రాణాలు కోల్పోయారు. భార్య, బిడ్డా ప్రాణాలతో బయటపడి ఆస్పత్రిలో చికిత్స పొందుతున్నారు

వ్యవసాయ కార్మికుల్లో 80 శాతం మంది మహిళలు కావడంతో వారు అందరి కంటే ఎక్కువ ఇబ్బందులు ఎదుర్కొంటున్నారు. ముఖ్యంగా అవివాహితలు, భర్తను కోల్పోయిన మహిళలపై కుటుంబం మొత్తాన్ని పోషించే భారం ఉండడంతో వారు ఎంతో కష్టపడుతున్నారు.

అనేక సందర్భాలలో ఆరోగ్య సమస్యలు వచ్చినప్పుడు, చేతిలో డబ్బులు లేక చికిత్స చేయించాలేక సంక్షోభం ఎదురౌతోంది.

డిమాండ్లు:

కేంద్ర ప్రభుత్వం వెంటనే సహకార బ్యాంకులను కూడా మార్పిడి, డిపాజిట్ కోసం రూ.500, రూ. 1000 నోట్లను ఆమోదించడానికి అనుమతించాలి. అలాగే 100, ఇతర తక్కువ విలువ కలిగిన నోట్లను తగినన్ని సరఫరా చేయాలి. ఈ నగదు సంక్షోభాన్ని ఆ విధంగా కొంత వరకు తీర్చగలుగుతారు.

కేంద్ర ప్రభుత్వం వెంటనే పెద్ద నోట్ల రద్దు నుండి అన్ని వ్యవసాయ సంబంధిత లావాదేవీలకు మినహాయింపునివ్వాలి, చట్టపరమైన అన్ని లావాదేవీలకు రూ.

500, రూ.1000 నోట్ల వాడకం అనుమతించాలి, ముఖ్యంగా మార్కెట్లో ఉత్పత్తుల అమ్మకానికి, కొనుగోలుకు అనుమతించాలి

రాష్ట్ర ప్రభుత్వం వెంటనే రైతులు ఎదుర్కొంటున్న మార్కెటింగ్ సమస్యలను పరిష్కరించేందుకు చొరవ తీసుకోవాలి. తెలంగాణ ప్రభుత్వం తీసుకున్న ఉల్లిపాయ కొనుగోలు నిర్ణయాన్ని స్వాగతిస్తున్నాం. మొక్కజొన్న, పత్తి, సోయాబీన్, చిరుధాన్యాలు సహా అన్ని ఇతర పంటలకు సకాలంలో సహాయం చెయ్యాలన్న అవసరం ఉంది. పత్తి విషయంలో సిసిఐ (పత్తి కార్పొరేషన్) సేకరణ జరపడంలో ఆలస్యం జరిగితే ప్రభుత్వం వెంటనే రంగంలోకి దిగి పత్తిని కొనుగోలు చేయాలి.

అసంఘటిత రంగములో పని చేసే కార్మికులు, వారి పిల్లలు పని లేక ఆహారం కొరత ఎదుర్కొంటున్నారు. ఈ ద్రవ్య సంక్షోభం తీరేవరకు ప్రభుత్వాలు వీరికి ఉచితంగా ఆహార సరుకులు సరఫరా చేయవలసిన అవసరం ఉంది.

రాండ్ టేబుల్ సమావేశంలో పాల్గొన్నవారు:

ప్రొ. జలపతిరావు (తెలంగాణ రైతు జాక్)

ప్రొ. కోదండరాం (తెలంగాణ రైతు జాక్)

డా. జి.వి.రామాంజనేయులు (సుస్థిర వ్యవసాయ కేంద్రం, రైతు స్వరాజ్య వేదిక)

వెంకట రెడ్డి, తెలంగాణ జేఏసీ

పుద్గిరాజ్, మంజీరా రైతు సంఘం

ఆశాలత (రైతు స్వరాజ్య వేదిక, మహిళ రైతుల హక్కుల వేదిక)

పి. శంకర్ (దళిత బహుజన ఫ్రంట్, రైతు స్వరాజ్య వేదిక)

కన్నెగంటి రవి (తొలకరి సంపాదకులు, రైతు స్వరాజ్య వేదిక)

బీరం రాము, కొండల్, నవీన్ (రైతు స్వరాజ్య వేదిక)

ప్రొ. కూరపాటి వెంకట నారాయణ (తెలంగాణ రైతు జాక్)

విస్సా కిరణ్ కుమార్ (రైతు స్వరాజ్య వేదిక)

అంజి రెడ్డి, భారతీయ కిసాన్ సంఘం

గురజాల రవీందర్, తెలంగాణా విద్యావంతుల వేదిక

పశ్య పద్మ, తెలంగాణా రాష్ట్ర రైతు సంఘం

వి. ప్రభాకర్, అఖిల భారత రైతు కూలీ సంఘం

కొల్లేటి నాగేశ్వర్ రావు : అఖిల భారత రైతుకూలీ సంఘం

మోర్తాల చందర్ రావు : తెలంగాణ రైతు సంఘం

చందూ, సూరన్న, యిస్తారి : రైతు స్వరాజ్య వేదిక

రణబోతు శ్రీనివాస్, ఐ ఫర్ ఫార్మర్స్

కలవారి గంప

చిత్ర

అనుకుంటాం గానీ జాగ్రత్త పరులుంటారు! ఉద్యోగం వచ్చి రెండేళ్ళయినా ఇల్లు, కారు, అని పరిగెట్టకుండా దాచి దాచి కుటుంబాన్ని నడుపుకుంటారు. వంశీ ఎందులో చేస్తే ఏంగానీ నెలాఖారుకి నలభై వేలు అతని ఖాతాలో పడతాయి. పది వేలు వాళ్ల అమ్మ అకౌంట్లో వేసి ఫోన్ చేస్తాడు. పెళ్లైన మొదట్లోనే చెప్పేదు భార్యకి పాతిక వేలు తెచ్చిస్తా, నీ ఇష్టం అని. అనుకుంటాం గానీ దక్షత గలిగిన ఆడవాళ్ళుంటారు! భర్త తెచ్చిన పాతిక వేలలోనూ పది వేలు ఇంటి ఓనరు కిచ్చేసి మిగిలిన దాంతో పడవ నడిపిస్తుంది. నెల తిరిగే సరికి ఐదొందలో, వెయ్యో మిగిల్చి కనబడకుండా దాస్తుంది. రెండేళ్ళలోనూ పదిహేను వెయ్యి కాయితాలు దాచింది. అనుకుంటాం గానీ పిడుగులు పడతాయి. పెద్ద నోట్లు రద్దు అయిపోయేయని తెలిసిన తర్వాత నాలుగు రోజులు వంట పని మనిషి లైనుల్లో నిలబడితే నాలుగు వేలు మార్చగలిగింది. ఇంకా, అన్నీ కలిపి ఇరవై నోట్లు మిగిలిపోయేయి. ఎలాగా అని దిగులుతోనే గడుపుతోంది.

ఎక్కడా, ఎవరూ అవి తీసుకోవడం లేదు. చేపలు, కూరగాయలు అమ్మేవాళ్ళు కిరాణా కొట్టు వాళ్ళు, స్కూలు బస్సు వాళ్ళు, షేర్ ఆటో వాళ్ళు, ఎవ్వరూ తీసుకోవడం లేదు. పని మనిషి కిస్తే విసిరేసింది. రేపు నేను నోట్లు మార్చుకోవాలి. పనిలోకి రాననేసింది. అనుకుంటాం గానీ, మార్గాలుంటాయి. చిన్న దుకాణాలు ఒదిలేసి, మెయిన్ బజారుకెళ్ళి రిలయన్స్ ఫ్రెష్లో దూరి కూరగాయలు కొని కార్డు ఇచ్చింది. గీకాలంటే కానీసం మూడొందలు కొనాలన్నాడు. అక్కడి సేల్స్మెన్. అదేంటి! ఇది వరకు ఒకసారి వందకే గీకేను గదా! అంటే ఇప్పుడు ప్రొసీజర్ మారిపోయింది. గీకడానికి కనీసం మూడొందలు అన్నాడు. రాత్రికి కూరలు లేవు. సరేలే అని అక్కర్లేనివీ పనికి రానివీ కూడా కొని మూడొందలు బిల్లు చేసి కార్డు గీకింది. ఇప్పటి దాకా కూరగాయలు ధరల్లో బయటికీ, ఇప్పటికీ పెద్ద తేడా ఉండేది కాదు. ఇక్కడ కూరలు బావున్నాయనిపించేది. కానీ ఇప్పుడు కూరలూ నాణ్యం లేవు. నాసిగా వున్నాయి. ధరలూ విపరీతంగా వున్నాయి... అదును!

కూరగాయల మార్కెట్లో చిల్లర లేక బేరాలేక ఎవరూ కొనడం లేదట. అందుకని రైతులూ, మారు బేరగాళ్లూ అందరూ ఇలాంటి పెద్ద షాపులకే కూరలు పట్టుకొస్తున్నారు. అమ్మేవాళ్ళు పెరగడంతో ఈ షాపుల వాళ్ళు వాటిని చవకాతి చవగ్గా

కొంటున్నారు. బేరమాడినా బతిమిలాడినా మా కొద్దు వెనక్కి తీసుకుపోమ్మంటున్నారు. మోసుకెళ్ళలేక, దారి ఖర్చులేక, వాదిలించుకు పోతున్నారు వాళ్ళు. వాటిని ధరలు పెంచి అమ్ముతున్నారు వీళ్ళు. అనుకుంటాంగానీ డిమాండ్ సప్లయ్ రెండూ పెరిగితేనే లాభాల పంట! ఒక రోజు సెలవు పెట్టి బాంకు వాళ్ళని బతిమిలాడుకుని డబ్బులు ఎకౌంట్లో పారేసి అమ్మయ్య అనున్నాడు వంశీ.

అతను పొద్దున్నే ఏడింటికే వెళ్ళిపోతాడు. టిఫిను దారిలో ఎక్కడో ఒక చోట ఒక చోట రోడ్డు మీద బండిలో టిఫిన్ తినేస్తాడు. పాతిక, ముప్పదిలో అయిపోతుంది. ఇప్పుడు సగం బళ్లు మూసేసారు. మిగతా చోట్ల చిల్లర లేదు. వంశీ దగ్గర నగదు లేదు. అందుకే ఒక పెద్ద హోటల్లోకి దూరాడు. ఇడ్లీ, దోశ తింటే వంద రూపాయలయ్యింది. వ్యాట్, సర్వీసుటాక్సు మరో పది, తప్పదు గదా అని గీకేసాడు. రేపట్నుంచి చద్దన్నం తినెయ్యడం మంచిదనుకున్నాడు.

చేపలమ్మే ముత్యాలమ్మ దగ్గర గీకే మీషన్ లేదు. చేపల్లేవు. చికెన్ షాపు చంద్రాపు దగ్గరా మీషన్ లేదు - చికెన్ లేదు. పాలు, పళ్లు, పచ్చి మిరప కాయలు అమ్మే వాళ్ల దగ్గర మీషన్ లేదు. పెద్ద షాపులోకి వెళ్ళి గీకక తప్పదు. టాక్సులూ తప్పవు. ఇంటద్దె ఎకౌంట్లో వేస్తే అద్దె పన్నెండు వేలకి పెంచారనీ, లేదటే ఖాళీ చేసెయ్యమనీ చెప్పేసాడు ఓనరు. నీలిగిరీస్, స్పెన్సర్స్, మోర్ రిలయన్స్ షాపుల్లో విపరీతమైన రద్దీ మీషనుకి ఖాళీ లేదు. గీకేస్తున్నారు.

నెల తిరిగే సరికి లెక్కలు చూసింది భారతి. ఖర్చు ఐదు వేల ఏదొందలు పెరిగింది. కరువులో ఇక్కడెందుకు పుట్టింటికి పోదాం అని నగదు లేక సెంటర్ కెళ్లి ఇంటర్నెట్లో టిక్కెట్టు బుక్ చేసింది. టాక్సులూ, బ్యాంకు ఛార్జీలూ, సైట్ ఛార్జీలూ అన్నీ కలిపి మళ్లొక యాబై లాగేసేరు. ఇలా లాభం లేదని వాట్, సర్వీసు టాక్సులూ తక్కువ తీసుకొనే షాపుల కోసం కనీసంగా కొనవలసిన మొత్తం తక్కువున్న షాపుల కోసం ఇంటర్నెట్ సెంటర్లో కూర్చుని వెతుకుతోంది భారతి.

టీవీలో మాట్లాడుతున్నాడు పెద్దయన.

“ఏ మంటివి? ఏ మంటివీ?” అన్న అన్నగారికంటే గంభీరంగా, పాపం! మధ్య మధ్యలో కళ్లు తుడుచు కుంటున్నాడు.

“అనుకుంటాం గానీ పిశాచాలుంటాయి” అనుకుంది.

కంది పంటలో సమగ్ర సస్యరక్షణ

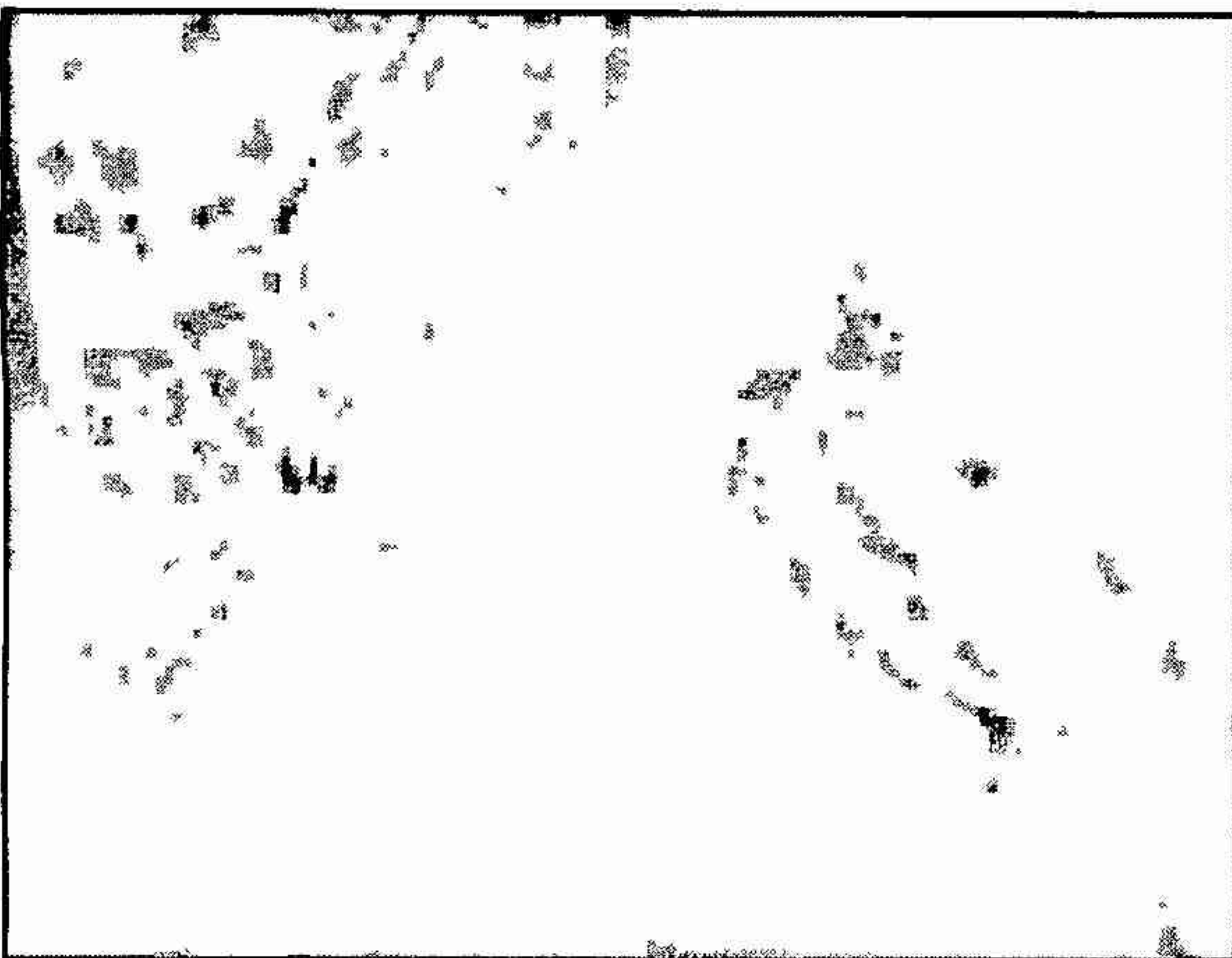
పురుగులు:

కాయ తొలుచు పురుగు: (శనగపచ్చ పురుగు)

- ❖ శనగపచ్చ పురుగు కంది పంటను ఆశించే పురుగులలో చాలా ముఖ్యమైనది మరియు పంటకు తీవ్ర నష్టాన్ని కలుగజేస్తుంది. ఈ పురుగు పూత, పిందె దశలో కాయలకు రంధ్రాలు చేసి గింజలను తింటుంది. ఈ పురుగు తల భాగాన్ని కాయలలోకి చొప్పించి, వెనుక భాగాన్ని కాయ వెలుపల ఉంచుతుంది. ఈ లక్షణం వలన ఈ పురుగును సులభంగా గుర్తుపట్టవచ్చు.
- ❖ ఈ పురుగు జీవిత చక్రం సుమారు 30 నుండి 40 రోజుల వరకు ఉంటుంది. కంది పంటలో 4 నుండి 5 తరాలు ఈ పురుగు జీవిస్తుంది.
- ❖ ఈ పురుగు పూత పైన మరియు ఎదుగుతున్న పిందెలపైన సుమారు 500 నుండి 700 వరకు గుడ్లను విడివిడిగా పెడుతుంది.

నివారణ:

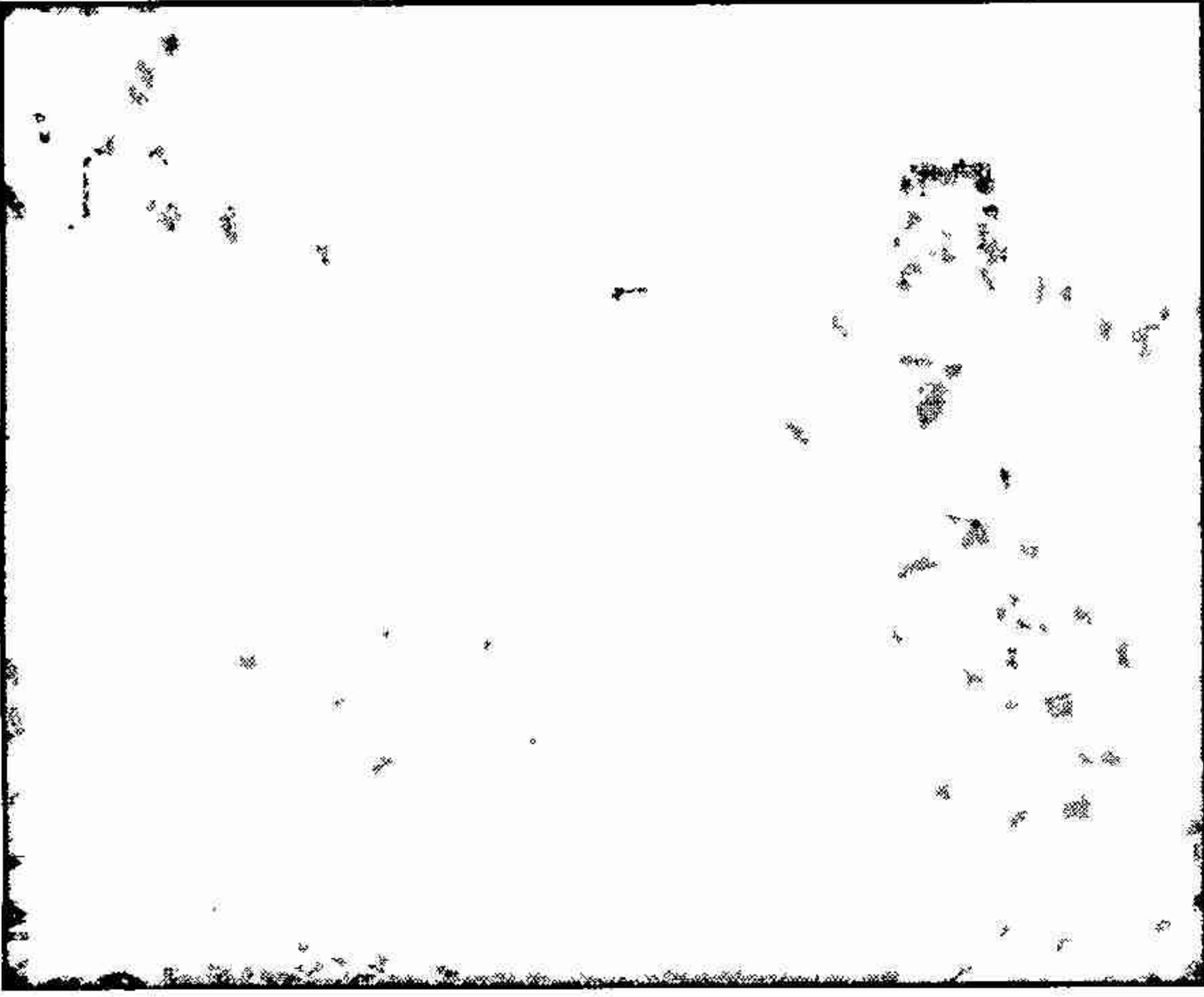
- ❖ వేసవిలో లోతు దుక్కి చేయడం వల్ల భూమిలోని పురుగు కోశస్థ దశ బయటపడి పక్షులు ఏరుకు తినటానికి వీలవుతుంది.
- ❖ ఖరీఫ్ కందిలో అంతర పంటగా 7 సాళ్ళు పెసర/మినుము, తదుపరి రబీలో జొన్న 2 సాళ్ళు వేయడం ద్వారా పరాన్న జీవులను వృద్ధి చేయటానికి

తోడ్పడతాయి. పొలం చుట్టూ 4 సాళ్ళు జొన్న రక్షిత పైరుగా విత్తాలి.

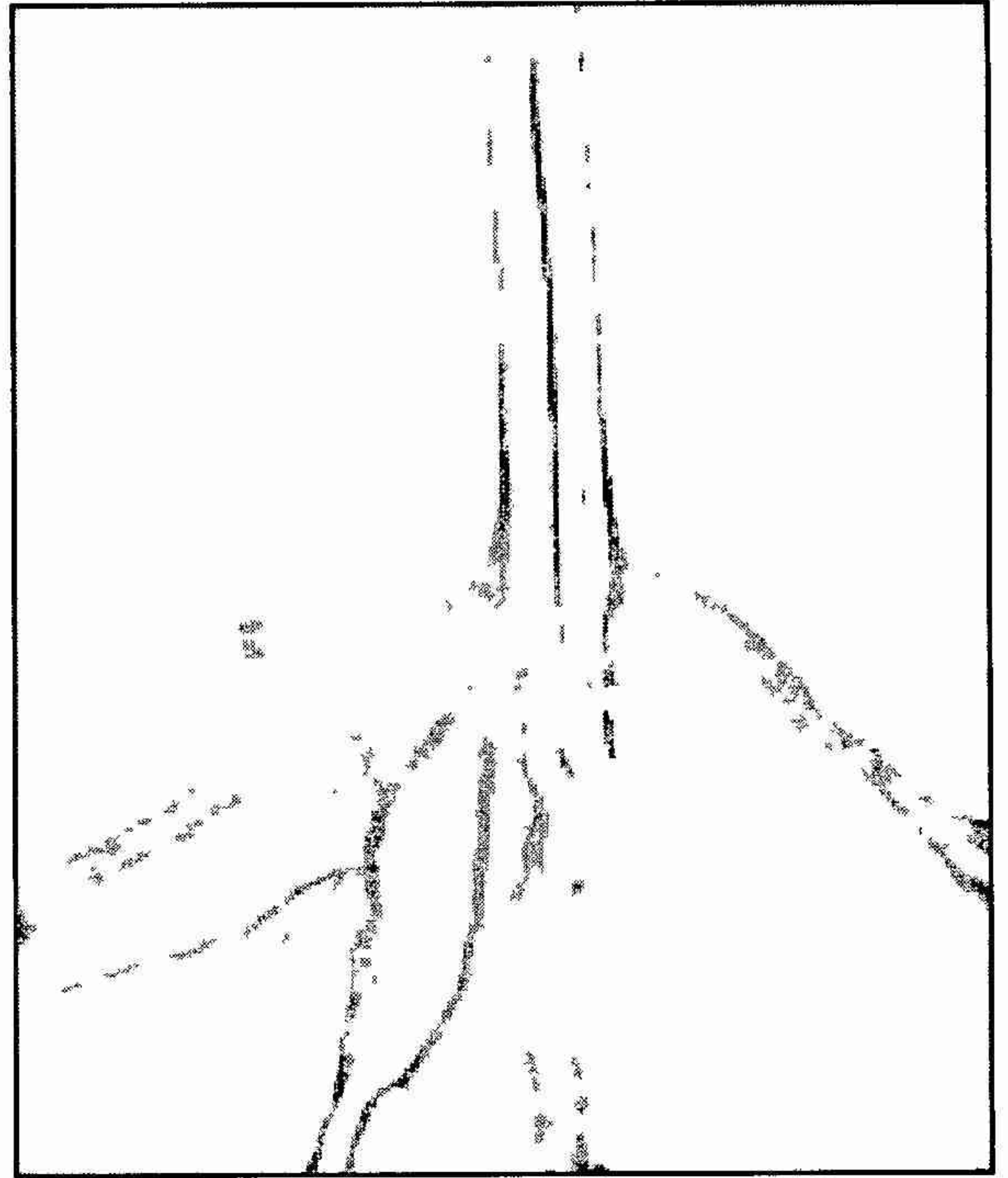
- ❖ పచ్చ పురుగును తట్టుకునే ఐ.సి.పి.యల్ 332 రకాన్ని లేక పురుగు ఆశించినప్పటికీ తిరిగి పూతకు రాగల యల్ఆర్జి. 30 రకాన్ని సాగు చేయాలి.
- ❖ ఎర పంటగా బంతిని వేయాలి. (ఎకరానికి 100 మొక్కలు)
- ❖ పశువుల వేడ + మూత్రం ద్రావణం పంటపై 15 రోజులకు ఒకసారి పిచికారీ చేయాలి. దీనివలన రెక్కల పురుగు పంటపై గ్రుడ్లు పెట్టకుండా కొంత వరకు పనికి వస్తుంది.
- ❖ లింగాకర్షక బుట్టలను ఎకరానికి 5 చొప్పున అమర్చి శనగపచ్చ పురుగు ఉనికిని (లింగాకర్షక బుట్టలలో పడిన తల్లి పురుగులను) గమనించి తగిన సస్యరక్షణ చర్యలు చేపట్టాలి.
- ❖ పురుగు గ్రుడ్లను, తొలిదశ పురుగులను గమనించిన వెంటనే వేపగింజల కషాయాన్ని (5%) లేక వేప సంబంధమైన మందులను లేదా నీమాస్ట్రాన్ని పంటపై పిచికారీ చేయాలి.
- ❖ యన్.పి.వి. వైరస్ ద్రావణం ఎకరాకు 250 ఎల్.ఇ పంటపై పిచికారీ చేయాలి.
- ❖ పురుగు ఆశించిన కాయలను ఎప్పటికప్పుడు పొలం నుండి ఏరి నాశనం చేయాలి.
- ❖ పురుగులను తినే రైతు మిత్ర పక్షులు పక్షి స్థావరాలపై వాలి పొలంలోని పురుగులను ఏరుకుతింటాయి. అందువల్ల ఎకరానికి 10 చొప్పున పక్షి స్థావరాలను అమర్చాలి.
- ❖ పురుగు పొలంలో కనబడిన వెంటనే “దులుపుడు చర్య”ను చేయడం వలన పురుగులను సుమారు 80 శాతం వరకు అరికట్టవచ్చు. ఈ దులుపుడు చర్య పురుగు ఉధృతిని బట్టి కనీసం 2-3 సార్ల వరకు చేయవలసి ఉంటుంది. (రెండు కంది సాళ్ళ మధ్య

ఒక బట్టనుగానీ, ప్లాస్టిక్ పేపర్‌ను గానీ పరిచి రెండు సాళ్ళలో ఉండే కంది మొక్కలను జాగ్రత్తగా దులపడం వలన కందినాశించిన శనగపచ్చపురుగు లార్వాలు మొక్క నుండి క్రింద పరచిన పేపర్ మీద పడతాయి. ఈ విధంగా సేకరించిన లార్వాలను పంటకు దూరంగా తీసుకువెళ్ళి నాశనం చేయాలి. ఇటీవల కాలంలో దులుపుడు చర్యలో సేకరించిన లార్వాలను ఎన్.పి.వి. వైరస్ ద్రావణం తయారు చేయడానికి వుపయోగిస్తున్నారు.)

- ❖ పైన సూచించిన చర్యలను తగిన సమయంలో చేపట్టినప్పుడు సాధారణంగా పురుగు ఉధృతి అదుపులో ఉంటుంది. ఒక వేళ వాతావరణ పరిస్థితులు అనుకూలంగా లేనట్లైతే పురుగు ఉధృతి పెరిగే అవకాశం ఉంది. ఈ సమయంలో 5 శాతం వేప

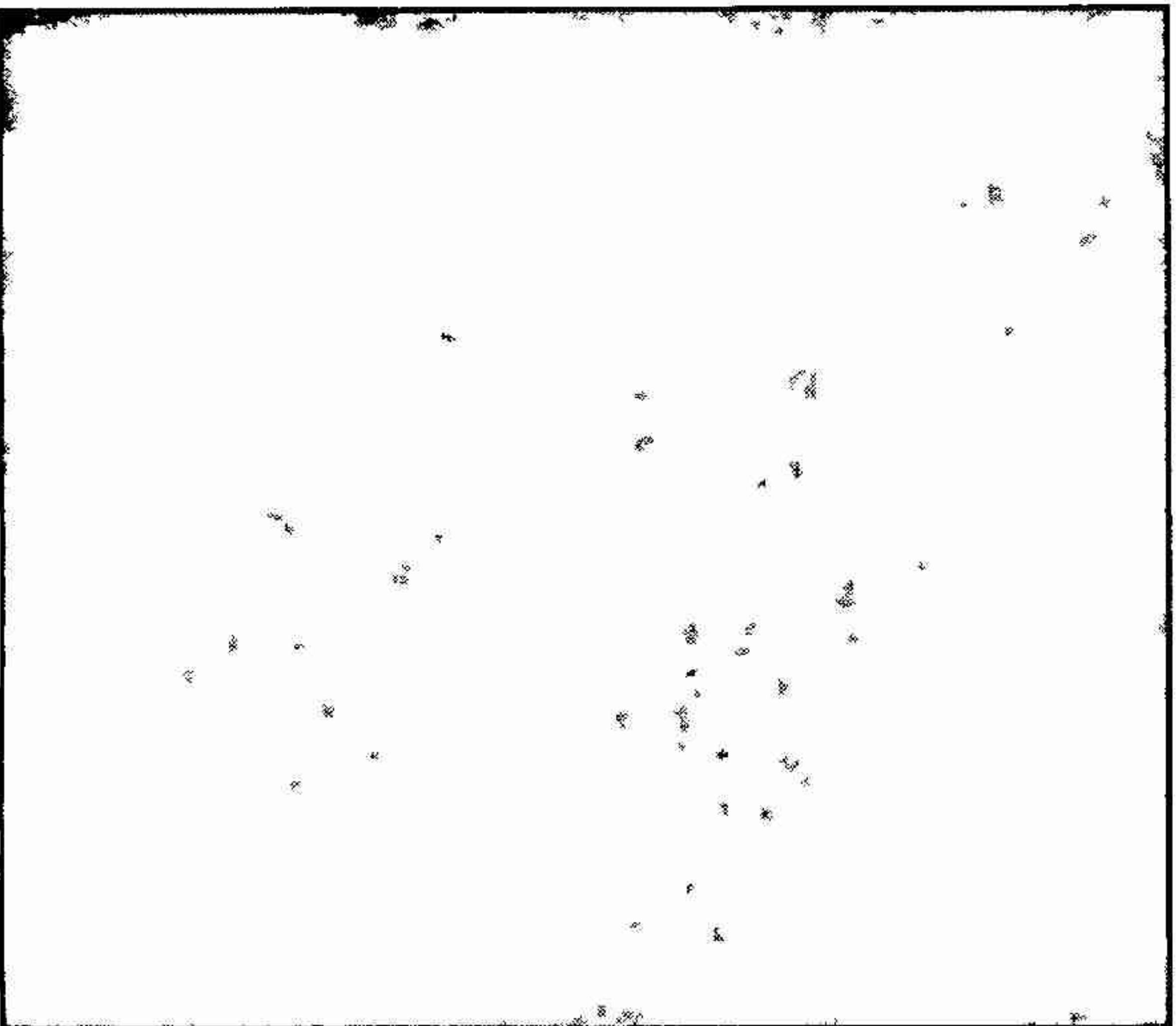
కషాయం లేదా నీమాస్త్రం లేదా వేప సంబంధిత పురుగు మందులను (వృక్ష సంబంధమైన రసాయనాలను) పురుగు ఉధృతిని బట్టి 2-3 సార్లు వారం రోజుల వ్యవధిలో పంటపై సాయంత్రం వేళలో పిచికారీ చేయాలి.

- ❖ యాజమాన్య పద్ధతులను మరియు నివారణ పద్ధతులను రైతులందరూ సామూహికంగా చేపట్టినట్లైతే శనగపచ్చ పురుగును అదుపులో ఉంచవచ్చు.

తెగుళ్ళు :

ఎండు తెగులు:

- ❖ ఎండు తెగులు సోకిన మొక్కలు పూర్తిగా కానీ, మొక్కలో కొంత భాగం గానీ, క్రమేణా వాడి ఎండిపోతాయి.
- ❖ ఎండిన మొక్కలను పీకి, కాండం మొదలు భాగం చీల్చి పరిశీలిస్తే నల్లని నిలువు చారలు స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి.
- ❖ వాతావరణ పరిస్థితులు ఈ తెగులు వ్యాప్తికి అనుకూలంగా ఉంటే, పంటకు తీవ్ర నష్టం కలుగుతుంది.

నివారణ:

- ❖ ఈ తెగులు అధికంగా ఆశించిన పొలాలలో పొగాకు లేక జొన్నతో పంట మార్పిడి చేయాలి.
- ❖ ఐ.సి.పి.ఎల్ 87119 మరియు ఐ.సి.పి.ఎల్. 8863 కంది రకాలు ఈ తెగులును కొంత వరకు తట్టుకుంటాయి.
- ❖ ఎండిన మొక్కలను పొలం నుండి ఎప్పటికప్పుడు పీకి నాశనం చేయాలి.
- ❖ ఎకరానికి రెండు కిలోల ట్రైకోడర్మా విరిడీని 25 కిలోల బాగా చివికిన పశువుల ఎరువుతో కలిపి పొలంలో చల్లి, కలియ దున్నాలి.
- ❖ బీజామృతం లేదా బీజరక్ష లేదా ట్రైకోడర్మా విరిడీతో విత్తన శుద్ధి చేసి విత్తుకోవాలి.

వెర్రి తెగులు: (స్టెరిలిటీ మోజాయిక్)

- ❖ ఇది ఒక వైరస్ తెగులు. ఈ తెగులు నల్లి ద్వారా (ఇరియోఫిడ్ వైట్) ద్వారా వ్యాపిస్తుంది.
- ❖ ఈ తెగులు సోకిన మొక్కలు లేత ఆకుపచ్చ రంగు గల చిన్నచిన్న ఆకులు విపరీతంగా తొడుగుతుంది. పూత పూయదు. ఈ తెగులును రైతులు గొడ్డు తెగులు అని కూడా అంటారు.

నివారణ:

- ❖ ఐ.సి.పి.ఎల్ 87119 మరియు ఐ.సి.పి.ఎల్ 227 రకాలు ఈ తెగులును కొంత వరకు తట్టుకుంటాయి.
- ❖ నీటిలో కరిగే గంధకపు పొడిని లీటరు నీటికి 3 గ్రాముల చొప్పున వారం రోజుల వ్యవధిలో రెండు సార్లు పంటపై పిచికారీ చేయాలి.
- ❖ తెగులు సోకిన మొక్కలను పొలం నుండి ఎప్పటికప్పుడు పీకి నాశనం చేయాలి.

పంట కోత - నిల్వ చేయడం:

- ❖ పొలంలో అన్ని కాయలు బాగా ఎండిన తరువాత కంది పంటను కోయాలి.
- ❖ ఎండిన తరువాత కట్టెలతో కొట్టి కాయల నుండి గింజలను వేరు చేయాలి.
- ❖ పురుగులు ఆశించకుండా కందులను బాగా ఎండబెట్టాలి.
- ❖ కందులను నిల్వ ఉంచుకోవడానికి బూడిద గానీ, వేప ఆకులు కలిపి గానీ నిల్వ చేసుకోవచ్చు.
- ❖ విత్తనం కొరకు నిలువ చేసే కందులకు వేప నూనెను పట్టించడం వలన పుచ్చు పురుగును నివారించవచ్చు. సుమారు 100 కిలోల విత్తనానికి 200 మిల్లీ లీటర్ల వేప నూనె సరిపోతుంది.
- ❖ కందులను కంది పప్పుగా మార్చడం వలన పుచ్చు పురుగు బెడదను నివారించవచ్చు.

నీమాస్తం

(రసంపీల్చే మరియు ఇతర చిన్న చిన్న పురుగుల కొరకు)

5 కిలోల పచ్చి వేపాకు ముద్ద (బాగా నూరిన) లేదా 5 కిలోల ఎండు ఆకులు లేదా వేపపండ్ల పొడిని 100 లీటర్ల నీళ్ళలో వేయండి. అందులో 5 లీటర్ల గోమూత్రం మరియు 1 కిలో ఆవు పేదను కలపండి. తర్వాత ఒక కర్ర సహాయంతో బాగా కలపండి. 24 గంటల వరకూ మూసి ఉంచండి. ఆ తర్వాత గుడ్డతో వడకట్టి పంటలకు పిచికారీ చేయండి.

ఉపయోగాలు:

- ❖ నీమాస్తాన్ని అన్ని పంటలలో వచ్చే రసం పీల్చే పురుగులు, చిన్న లార్వాలు నియంత్రణలో ఉపయోగించవచ్చు.
- ❖ పంటలలో వచ్చే పురుగుల నియంత్రణకు 2 సార్లు 10 రోజుల వ్యవధిలో పిచికారీ చేయాలి.
- ❖ నీమాస్తాన్ని అన్ని పంటలలో 2-3 సార్ల వరకు పిచికారీ చేసుకోవచ్చు.

శనగ పంటలో సస్యరక్షణ

పురుగులు:

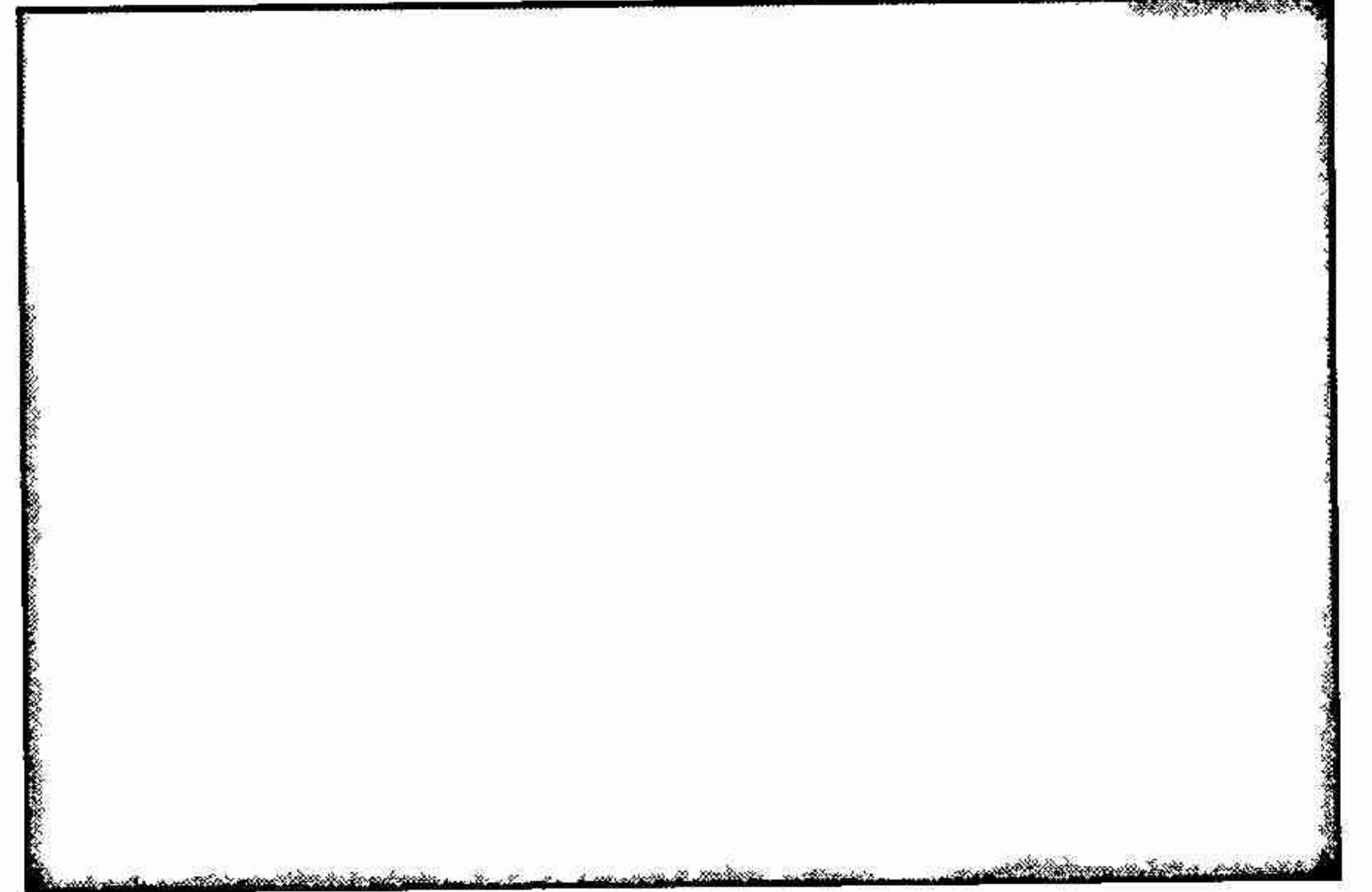
శనగ పచ్చ పురుగు:

- ❖ శనగపచ్చ పురుగు శనగ పంటను ఆశించే పురుగులలో చాలా ముఖ్యమైనది మరియు పంటకు తీవ్ర నష్టాన్ని కలుగజేస్తుంది. ఈ పురుగు కాయ దశలో కాయలకు రంధ్రములు చేసి గింజలను తింటుంది. ఈ పురుగు తల భాగాన్ని కాయలోకి చొప్పించి, వెనుక భాగాన్ని కాయ వెలుపల ఉంచుతుంది. ఈ లక్షణం వలన ఈ పురుగును సులభంగా గుర్తుపట్టవచ్చు.
- ❖ ఈ పురుగు జీవిత చక్రం సుమారు 30 నుండి 40 రోజుల వరకు ఉంటుంది. శనగ పంటలో 3 నుండి 4 తరాలు ఈ పురుగు జీవిస్తుంది.
- ❖ ఈ పురుగు పూత పైన మరియు ఎదుగుతున్న పిందెలపైన సుమారు 500 నుండి 700 వరకు గుడ్లను విడివిడిగా పెడుతుంది.

నివారణ:

- ❖ వేసవిలో లోతు దుక్కి చేయడం వల్ల భూమిలోని పురుగు కోశస్థ దశ బయటపడి పక్షులు ఏరుకు తినటానికి వీలవుతుంది.
- ❖ ఎర పంటగా బంతిని వేయాలి. (ఎకరానికి 100 మొక్కలు)

- ❖ పశువుల పేద + మూత్రం ద్రావణం పంటపై 15 రోజులకు ఒకసారి పిచికారీ చేయాలి. దీనివలన రెక్కల పురుగు పంటపై గ్రుడ్లు పెట్టకుండా కొంత వరకు పనికి వస్తుంది.
- ❖ లింగాకర్షక బుట్టలను ఎకరానికి 5 చొప్పున అమర్చి శనగ పచ్చపురుగు ఉనికిని (లింగాకర్షక బుట్టలలో పడిన తల్లి పురుగులను) గమనించి తగిన సస్యరక్షణ చర్యలు చేపట్టాలి.
- ❖ పురుగు గ్రుడ్లను, తొలిదశ పురుగులను గమనించిన వెంటనే వేపగింజల కషాయాన్ని (5%) లేక వేప సంబంధమైన మందులను లేదా నీమాస్ట్రాన్ని పంటపై పిచికారీ చేయాలి.
- ❖ యన్.పి.వి. వైరస్ ద్రావణం ప్రతి ఎకరాకు 250 లార్వాకు సమానమైన (ఎల్.ఇ) వారం తేడాతో రెండుసార్లు సాయంత్రం వేళలో పంటపై పిచికారీ చేయాలి.
- ❖ పురుగు ఆశించిన కాయలను ఎప్పటికప్పుడు పొలం నుండి ఏరి నాశనం చేయాలి.
- ❖ పురుగులను తినే రైతు మిత్ర పక్షులు పక్షి స్థావరాలపై వారి పొలంలోని పురుగులను ఏరుకుతింటాయి. అందువల్ల ఎకరానికి 10 చొప్పున పక్షి స్థావరాలను అమర్చాలి.
- ❖ పైన సూచించిన చర్యలను తగిన సమయంలో

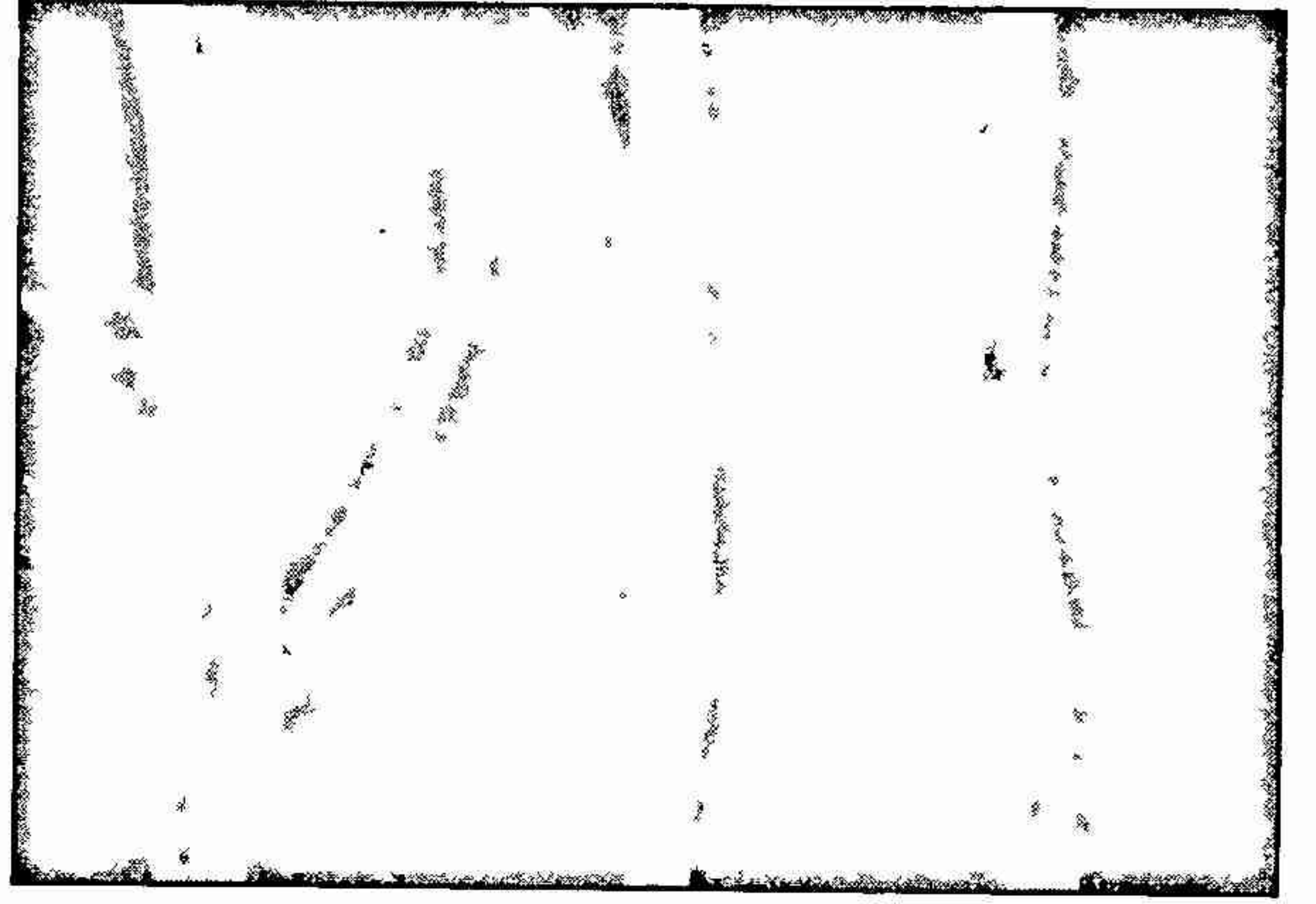
చేపట్టినప్పుడు సాధారణంగా పురుగు ఉధృతి అదుపులో ఉంటుంది. ఒక వేళ వాతావరణ పరిస్థితులు అనుకూలంగా లేనట్లైతే పురుగు ఉధృతి పెరిగే అవకాశం ఉంది. ఈ సమయంలో 5 శాతం వేప కషాయం లేదా నీమాస్త్రం లేదా వేప సంబంధిత పురుగు మందులను (వృక్ష సంబంధమైన రసాయనాలను) పురుగు ఉధృతిని బట్టి 2-3 సార్లు వారం రోజుల వ్యవధిలో పంటపై సాయంత్రం వేళలో పిచికారీ చేయాలి.

- ❖ పురుగు ఉధృతి ఎక్కువగా ఉన్న ఎడల ఒకసారి పచ్చిమిర్చి + వెల్లుల్లి ద్రావణం పంటపై పిచికారీ చేయాలి. పచ్చిమిర్చి + వెల్లుల్లి ద్రావణం పిచికారీ చేసిన 5 రోజుల తరువాత జీవామృతం గానీ, పశు వులపేడ మూత్రం ద్రావణం గానీ పంటపై పిచికారీ చేయాలి. దీని వలన మంచి ఫలితాలను పొందవచ్చు.
- ❖ యాజమాన్య పద్ధతులను మరియు నివారణ పద్ధతులను రైతులందరూ సామూహికంగా చేపట్టినట్లైతే శనగపచ్చ పురుగును అదుపులో ఉంచవచ్చు.

తెగుళ్ళు:

ఎండు తెగులు, వేరుకుళ్ళు తెగులు:

- ❖ శనగ పంటను ఆశించే తెగుళ్ళలో ఎండు తెగులు మరియు వేరుకుళ్ళు తెగులు చాలా ముఖ్యమైనవి. ఈ

తెగులు ఆశించిన మొక్కలు వడలి, ఎండిపోయి పంటకు అధిక నష్టం కలిగిస్తాయి.

- ❖ ఈ తెగులు భూమిలో ఉన్న శిలీంధ్రం ద్వారా పంటకు వ్యాపిస్తుంది.

నివారణ:

- ❖ తెగులును తట్టుకునే శనగ రకాలను విత్తుకోవాలి. ఉదా: ఐ.సి.సి.వి-37, ఐ.సి.సి.వి-2 రకాలు ఎండు తెగులును కొంత వరకు తట్టుకుంటాయి. ఐ.సి.సి.వి-10 రకం వేరుకుళ్ళు తెగులును తట్టుకుంటుంది.
- ❖ విత్తనాలను విత్తనశుద్ధి చేసి విత్తుకోవాలి.
- ❖ చివరి దుక్కిలో ఎకరానికి 2 కిలోల ట్రైకోడెర్మా విరిడిని 25 కిలోల మాగిన పశువుల ఎరువుతో కలిపి పొలంలో చల్లుకొని కలియదున్నాలి. దీని ద్వారా తెగులు వ్యాప్తి కొంత వరకు అరికట్ట బడుతుంది.

సందేహాలు సూచనలు

రసాయనిక ఎరువులు, పురుగు మందులు వాడకుండా సేంద్రియ పద్ధతుల్లో వ్యవసాయం చేస్తున్న / చేయాలను కుంటున్న రైతులు వివిధ పంటల సస్యరక్షణ విషయంలో తమ సందేహాలను సుస్థిర వ్యవసాయ కేంద్రం (సి.ఎస్.ఎ) కార్యాలయానికి ఫోన్ చేసి, శాస్త్రవేత్తలను అడిగి నివృత్తి చేసుకోవచ్చు.

పురుగు మందులు లేని వ్యవసాయం గురించి, పద్ధతుల గురించి, మీ దగ్గర సంపన్నమైన అనుభవాలు వుంటాయి, ఆలోచనలు ఉంటాయి. ఈ పని ఇంకా మెరుగ్గా చేయడానికి సూచనలు, సలహాలు అందిస్తూ 'తొలకరి' కి ఉత్తరాలు రాయండి, వాటిని రాబోయే సంచికలలో ప్రచురిస్తాం.

ఫోన్ నెం: 040-27017735

పంటల సస్యరక్షణ కోసం అవసరమైన పచ్చిమిర్చి - వెల్లుల్లి ద్రావణం

పచ్చిమిర్చిలో 'కాప్సిసిన్' అనే ఆల్కలాయిడ్ మరియు వెల్లుల్లిలో 'అల్లెసిస్' అనే ఆల్కలాయిడ్లు వుంటాయి. ఇవి పురుగుకు స్పర్శ చర్య ద్వారా 'తిమ్మిరి' గుణాన్ని కలిగిస్తాయి. దీనివలన పురుగు తక్షణం చనిపోతుంది. లేదా మొక్క పైనుండి క్రిందపడి చనిపోతుంది. క్రింద పడిన పురుగులను చీమలు తినేసే అవకాశం వుంది.

శనగపచ్చ పురుగు, లద్దె పురుగు, దాసరి పురుగు, ఎర్రగొంగళి పురుగు (మూడవ దశ వరకు) నివారణకు ఈ ద్రావణాన్ని పత్తి, కంది, శనగ, వేరుశనగ, ఆముదం, వంగ, టమాట, మిరప పంటలలో రైతులు పురుగు ఉధృతిని బట్టి వాడవచ్చు.

తయారీకి కావలసిన పదార్థాలు:

పచ్చిమిర్చి ..... 3 కిలోలు
వెల్లుల్లి ..... అరకిలో
కిరోసిన్..... పావులీటరు (250 మి.లీ)
సబ్బుపొడి ..... 100 గ్రా||

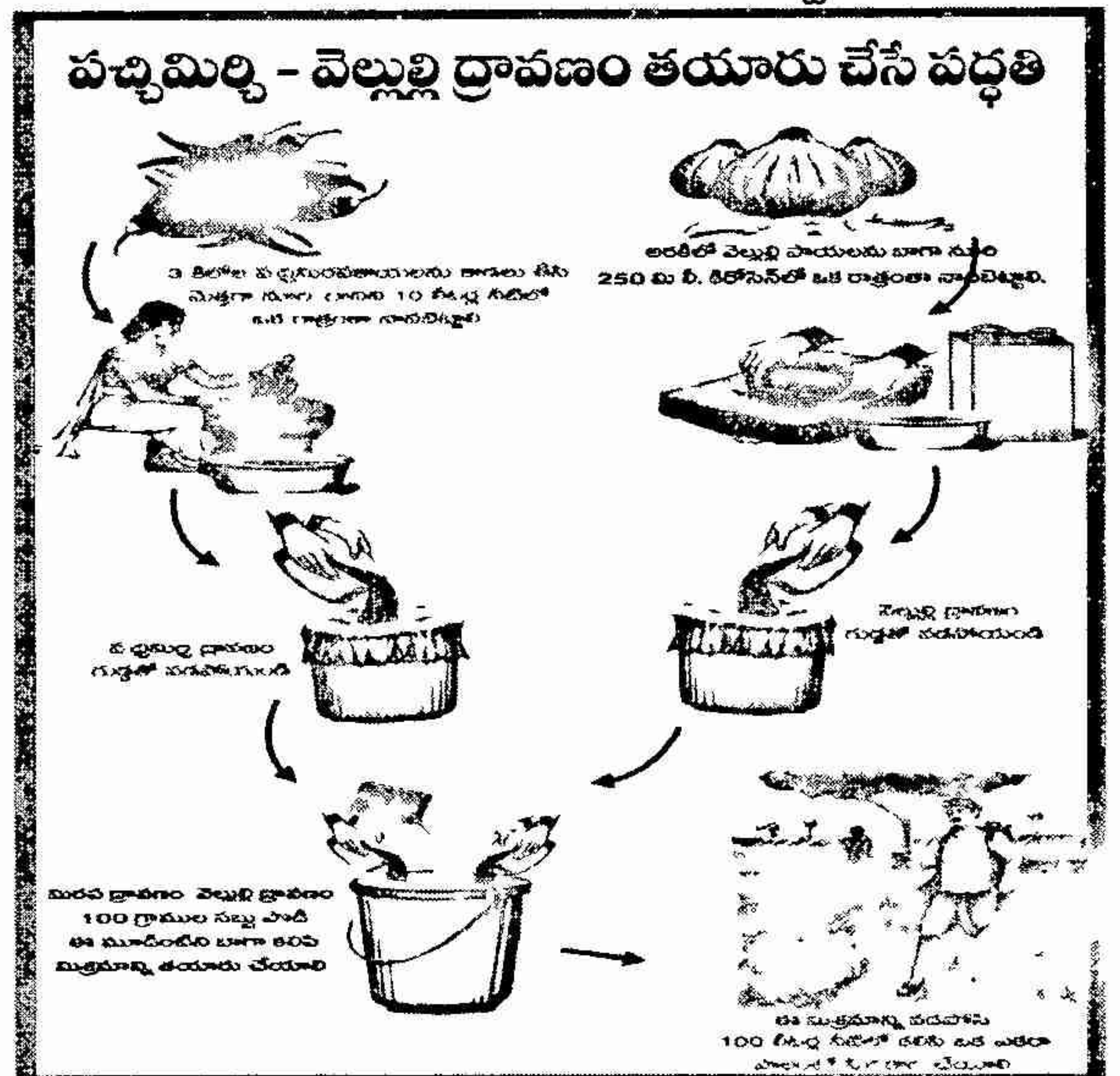
తయారు చేసే విధానం:

- ❖ 3 కిలోల పచ్చి మిరపకాయలను మెత్తగా నూరి, దానిని 10 లీటర్ల నీటిలో ఒక రాత్రంతా బాగా నానబెట్టాలి.
- ❖ అర కిలో వెల్లుల్లిపాయలను పొట్టుతీసి వాటిని బాగా నూరి 250 మి.లీ. కిరోసిన్లో ఒక రాత్రంతా నానబెట్టాలి.
- ❖ మర్నాడు పచ్చిమిర్చి ద్రావణాన్ని ఒక పలుచని గుడ్డతో వడపోయాలి.
- ❖ అదేవిధంగా వెల్లుల్లి ద్రావణాన్ని కూడా గుడ్డతో వడపోయాలి.
- ❖ మిరప ద్రావణం, వెల్లుల్లి ద్రావణం 100 గ్రాముల సబ్బుపొడి ద్రావణం, ఈ మూడింటిని బాగా కలిపి మిశ్రమాన్ని తయారు చేయాలి. తయారు చేసిన ద్రావణం సుమారు 10 లీ. వరకు వుంటుంది.
- ❖ ఈ విధంగా తయారు చేసిన ద్రావణాన్ని 100 లీటర్ల

నీటిలో కలిపి ఒక ఎకరా పొలంలో సాయంత్రం పూట పిచికారీ చేయాలి.

జాగ్రత్తలు:

- ❖ ఈ ద్రావణం చాలా శక్తివంతమైన క్రిమిసంహారకంగా పనిచేస్తుంది.
- ❖ ఈ ద్రావణం పంటలపై పిచికారీ చేసిన 4-5 రోజుల తరువాత పశువుల పేడ మరియు మూత్రం ద్రావణం పిచికారీ చేయడం చాలా మంచిది. దీని వలన పంటలకు పోషకాలు లభించి ఆరోగ్యవంతంగా వుంటాయి.
- ❖ ఈ ద్రావణం తయారు చేసేటపుడు ఒంటికి నూనె రాసుకోవటం అవసరం.
- ❖ పచ్చిమిర్చి, వెల్లుల్లి ద్రావణం పంటలపై పిచికారీ చేసేటపుడు ఒంటిపై పూర్తిగా బట్టలు ధరించాలి.
- ❖ పంట కాలంలో 1-2 సార్లు ఈ ద్రావణాన్ని వాడుకోవచ్చు.
- ❖ తయారు చేసిన ద్రావణాన్ని నిల్వ ఉంచరాదు.
- ❖ పచ్చిమిర్చి, వెల్లుల్లి ద్రావణం పంటలలో వచ్చే పెద్ద పురుగుల నియంత్రణలో 2 సార్లు 10 రోజుల వ్యవధిలో వాడి మంచి ఫలితాలు సాధించవచ్చు.

తెగుళ్ళ నివారణ కోసం వివిధ కషాయాలు

కానుగ కషాయం :

ఒక ఎకరాకు 5 కిలోల కానుగ పప్పును తీసుకొని బాగా మెత్తగా రుబ్బి ఒక గుడ్డలో చుట్టి రాత్రంతయు నానబెట్టాలి. ఈ నానబెట్టిన దానిని తీసుకొని ఒక పాత్రలో మెత్తగా అదుముతూ రసాన్ని తీయాలి. దీనిని 100 లీటర్ల నీటిలో కలుపుకొని ఒక ఎకరా పిచికారీకి వాడుకోవచ్చు. కానుగ పురుగుల నివారణలోనే కాకుండా తెగుళ్ళ నివారణలో బాగా పనిచేస్తుంది.

విప్ప కషాయం :

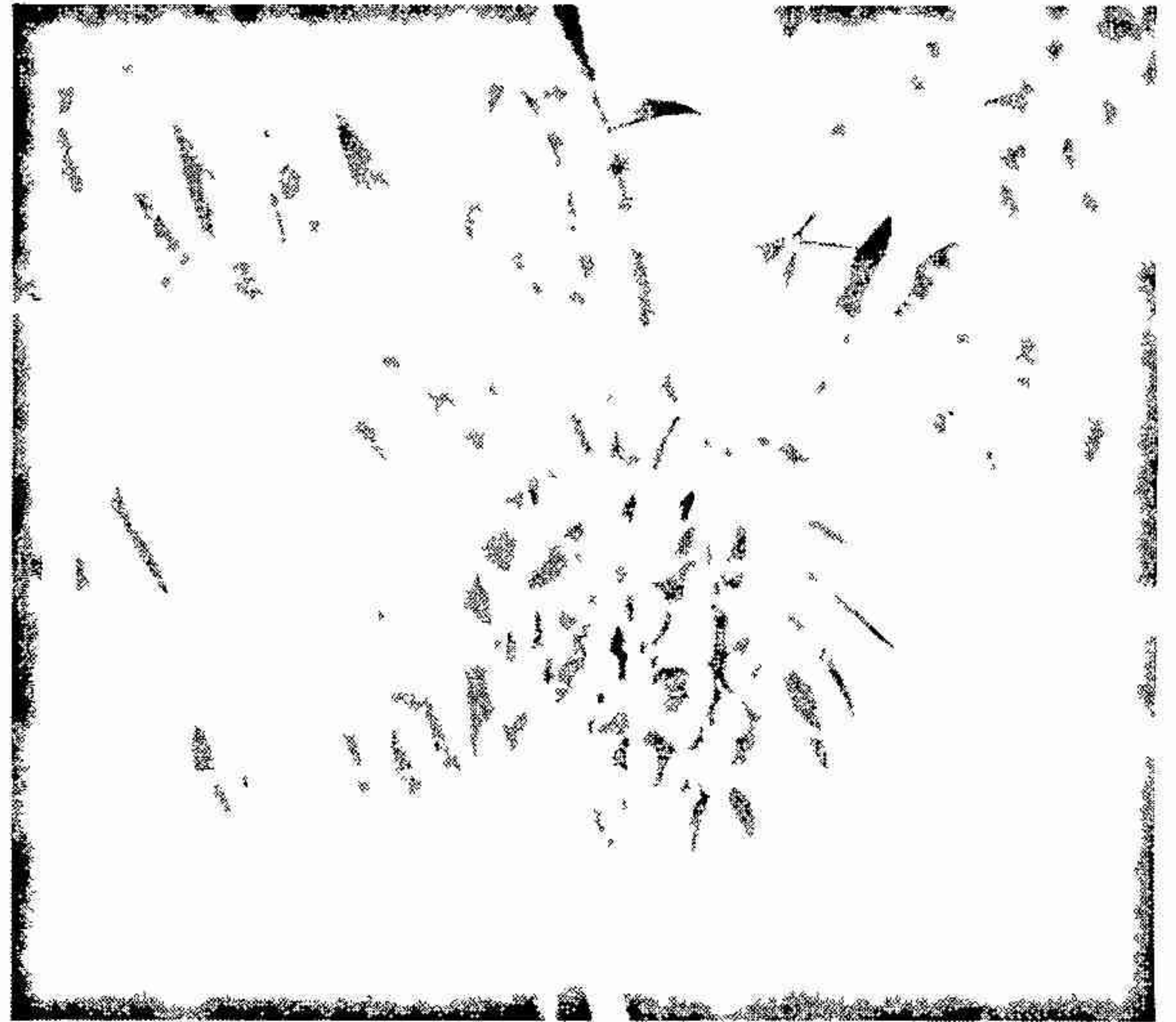
విప్ప బద్దలు మన అడవులలో విస్తారంగా దొరుకుతాయి. వీటికి తెగుళ్ళ యాజమాన్యంలో చాలా పాత్ర వుంది. దీనినుండి గిరిజనులు సారా తీస్తుంటారు. విప్ప తెగుళ్ళ యాజమాన్యంలో మన భారతదేశంలో సంప్రదాయంగా వాడేవారని విన్నీపియెరా అనే ఆమె తన పుస్తకం 'టెండింగ్ ది ఎర్త్'లో పేర్కొన్నారు. విప్పలో వుండే చాలా రకాల ఆల్కలాయిడ్లు తెగుళ్ళ యాజమాన్యంలో

శిలీంధ్ర తంతువుల పెరుగుదల నిలిపివేయుటలో పాత్ర వహిస్తాయి. దీని వలన వ్యాధి వ్యాప్తి ఆగిపోతుంది.

వేప ఆకుల కషాయం :

వేప ఆకులు 10 కిలోలు బాగా రుబ్బి కషాయం తీసి కుంకుడు కాయ రసం కలిపి పిచికారీ చేసిన ఆల్టర్నేరియా ఆకుమచ్చ తెగులు నియంత్రించబడుతుంది.

ఉల్లి కషాయం :

ఉల్లిలో వుండే ఆల్కలాయిడ్లు కూడా చాలా రకాల వ్యాధుల నియంత్రణలో వుపయోగపడుతుంది. ఉల్లి కషాయం వ్యాధి కారకాల తంతువుల పెరుగుదల నిలిపివేయుటలోను, తెగులు కారకాల బీజాల మొలకెత్తుటను నియంత్రిస్తాయి.

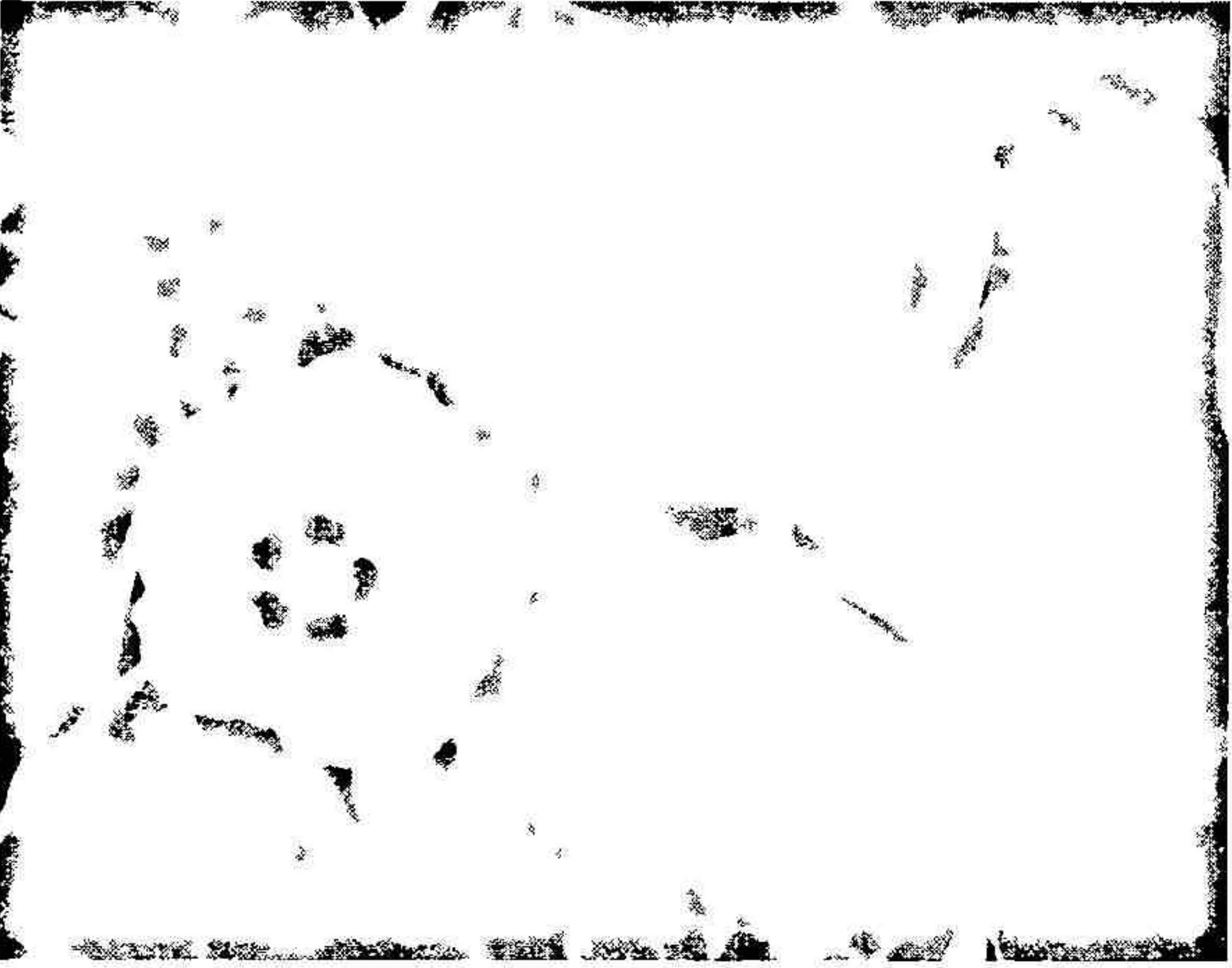
పారిజాతం కషాయం :

దీని ఆకుల నుండి తీసిన కషాయం బ్యాక్టీరియా తెగుళ్ళ నియంత్రణలో బాగుగా పనిచేస్తుంది.

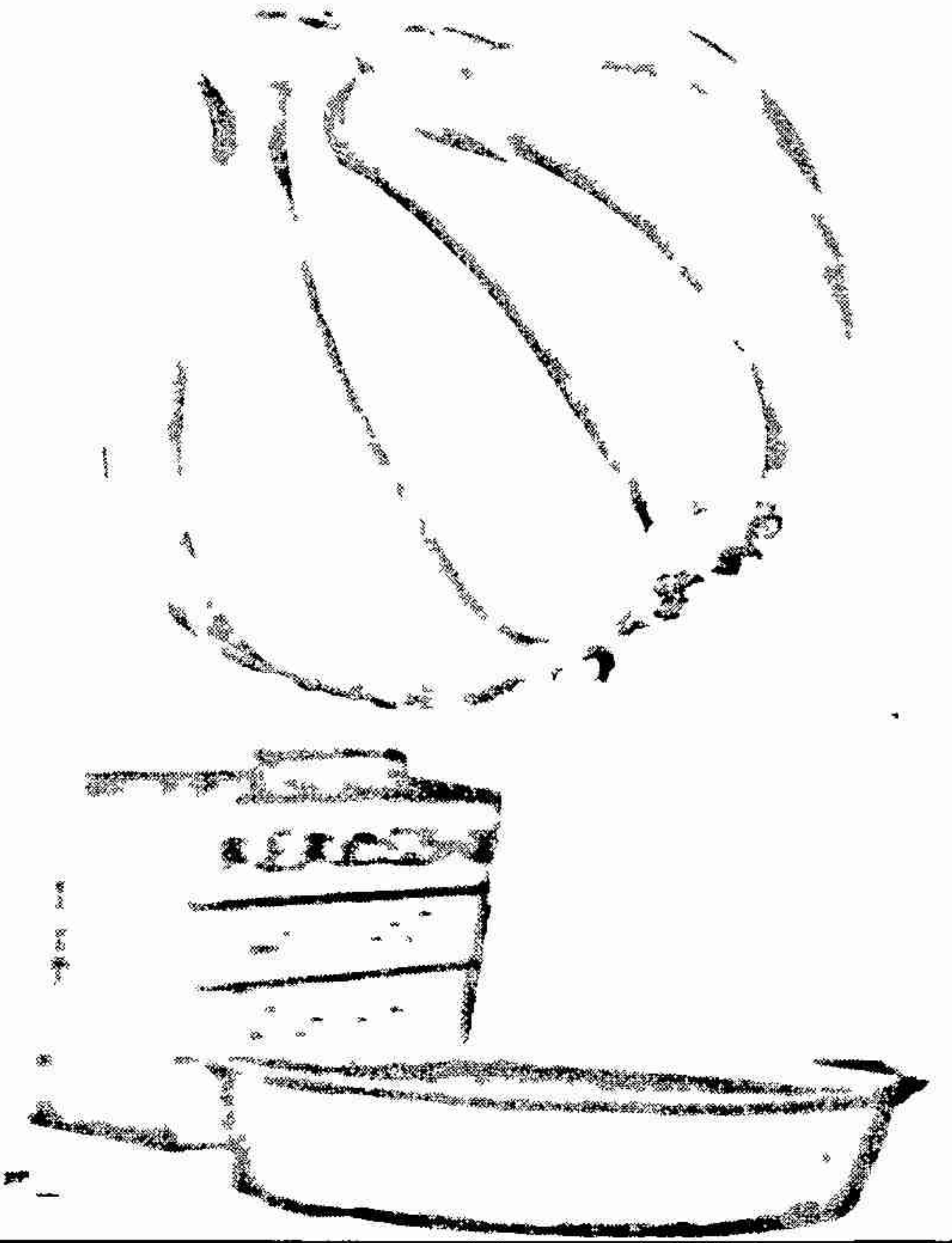
గంగరావి కషాయం :

ఈ చెట్టు ఆకుల కషాయం రైజోక్టోనియా కుళ్ళు తెగులు నియంత్రించుటలో బాగుగా పనిచేస్తుంది. ఇది ఆ శిలీంధ్రము పెరుగుదలను నిలిపివేస్తుంది.

వెల్లుల్లి కషాయం :

వెల్లుల్లి కషాయం పురుగుల నియంత్రణలోనే కాకుండా తెగుళ్ళ నివారణలో కూడా చాలా ఉపయోగపడుతుంది. అరకిలో వెల్లుల్లి గడ్డలు తీసుకొని బాగా రుబ్బి దీనిని ఒక గుడ్డలో చుట్టి పావు లీటరు కిరోసిన్‌లో కలిపి రాత్రంతయు నానబెట్టాలి. నానబెట్టే ముందు తొక్కలు తీయాలి. దీనిని ఒక పాత్రలో నీరు తీసుకొని కషాయం అంతయు నీటిలోనికి వచ్చేటట్లు పిసకాలి. దీనిని 100 లీటర్ల నీటిలో కలిపి పిచికారీ చేసుకోవచ్చు. ఈ కషాయం చాలా రకాల తెగుళ్ళ నివారణలో పనిచేస్తుంది. వెల్లుల్లిలో అల్లెసిన్ అనే ఆల్కలాయిడ్ వలన శిలీంధ్రనాశనిగా పనిచేస్తుంది.

వేప నూనె

- ❖ సాధారణంగా వేపనూనె మార్కెట్లో లేదా చిన్న గానుగలలో దొరుకుతుంది. స్వచ్ఛమైన వేపనూనెను చీడ పీడల నివారణకు వినియోగించవచ్చు.
- ❖ వేపనూనె లీటరు నీటికి 3 మి.లీ. చొప్పున 100 లీటర్ల ద్రావణాన్ని తయారు చేసుకోవాలి.
- ❖ వేపనూనె నీటిలో కరుగదు. అందువల్ల 100 గ్రాముల సబ్బు పొడిని నీటిలో కలిపిన ద్రావణాన్ని వేపనూనె ద్రావణంలో కలపాలి. అలా కలపడం వల్ల పిచికారీ చేసినప్పుడు వేపనూనె ద్రావణం ఆకులకు అంటుకొని వ్యాప్తి చెందుతుంది.

నివారింపబడే పురుగులు:

- ❖ రసంపీల్చే పురుగులు, తొలిదశలో కాయతొలిచే పురుగులు, ఆకుముడత, ఆకులను తినే గొంగళి పురుగులు మొ॥

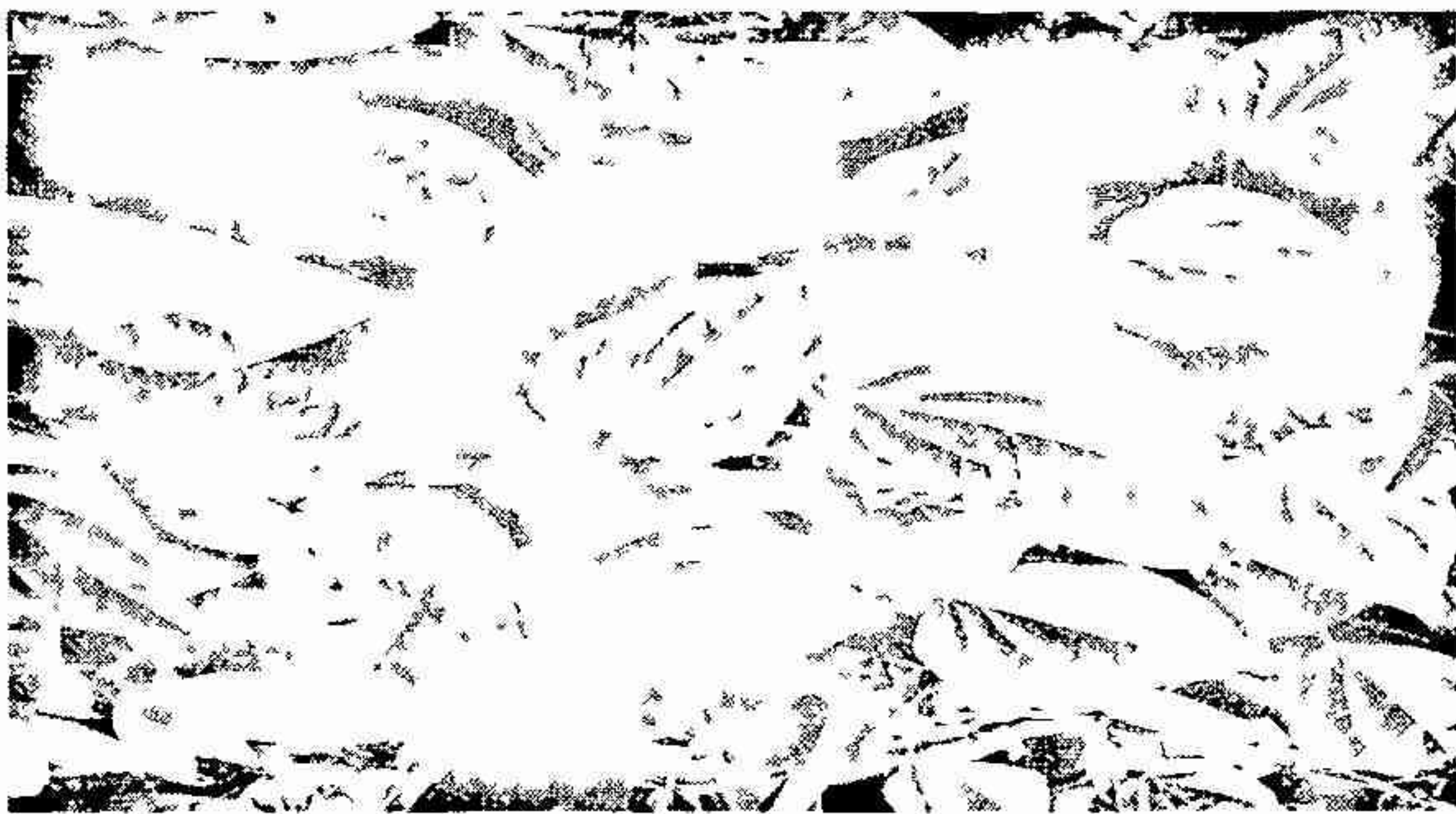

లాంటానా కెమెరా (అత్తా కోడలు), కషాయం :

ఈ చెట్టు మన ఇళ్ళ చుట్టూ ఎక్కడపడితే అక్కడ ఉంటుంది. దీనికి తెలుపు మరియు ఎరువు పూలు పూస్తూంటాయి. ఇవి ముళ్ళు కూడా కలిగి ఉంటాయి. దీనిని ఒక్కొక్క ప్రాంతంలో ఒక్కక్క పేరుతో పిలుస్తారు. వీటి ఆకుల కషాయం ఆల్బర్నేరియా ఆకుమచ్చ మరియు బోట్రైటిస్ తెగులు నియంత్రించుటలో బాగా పనిచేస్తుంది.

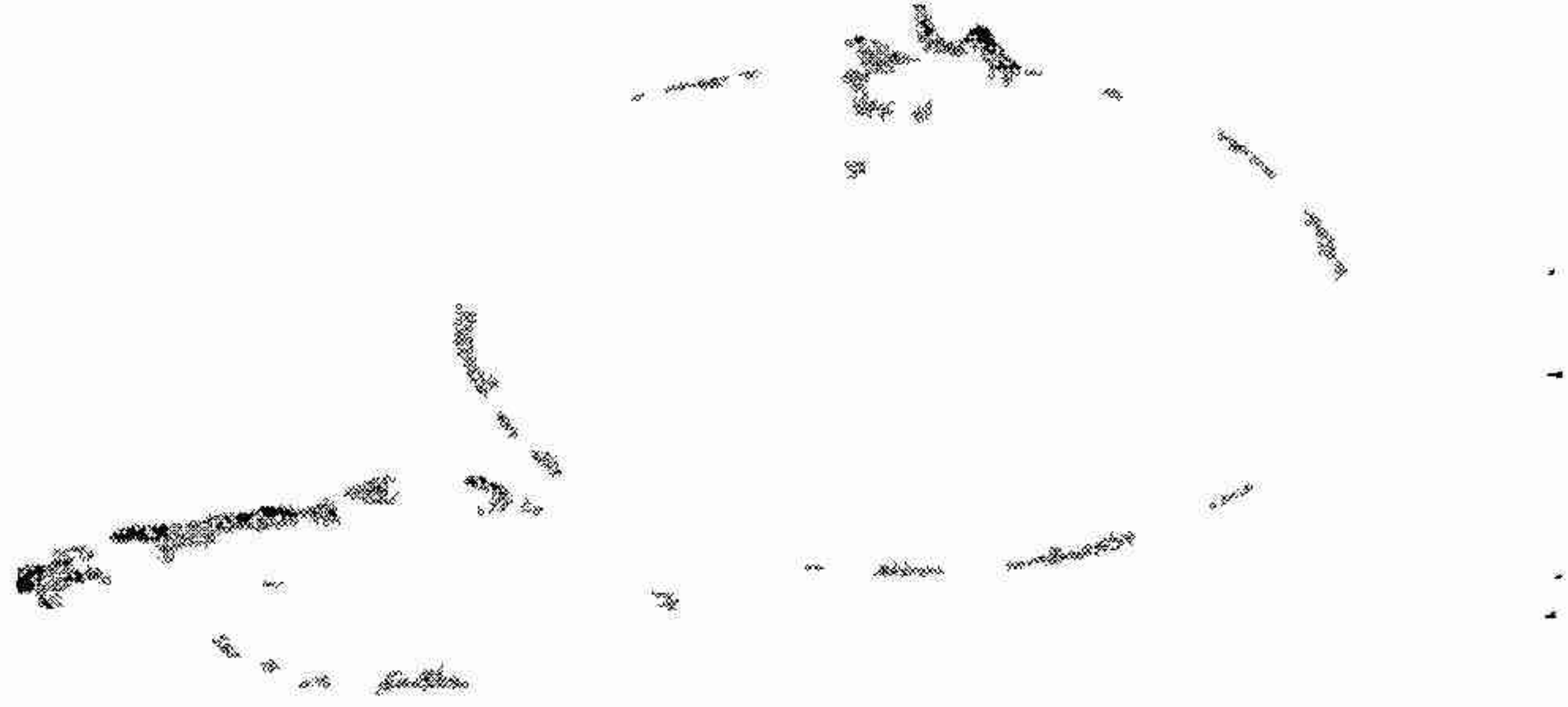
తులసి-తమలపాకు-పారిజాతం   ఆకుల
కషాయం :

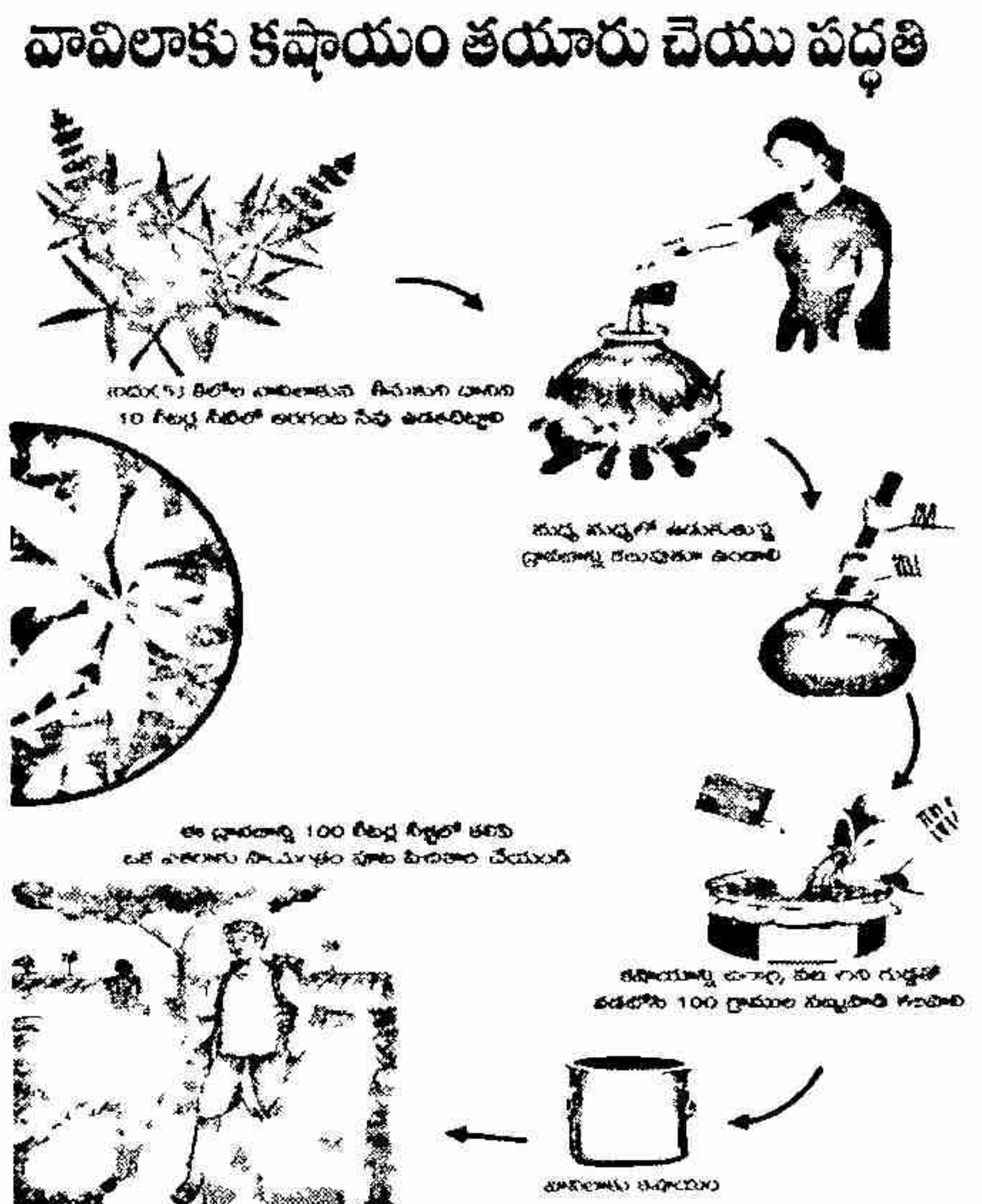
10 శాతం వావిలాకు కషాయం :

దానిమ్మ తొక్కల కషాయం :

దానిమ్మ తొక్కలు ఒక కేజీ తీసుకొని బాగా రుబ్బి నానబెట్టాలి. వీటినుండి తీసిన కషాయం అగ్గితెలుగు నియంత్రించుటలో బాగా పనిచేస్తుందని శాస్త్రవేత్తలు కనుగొన్నారు. ఇది అగ్గి తెగులు శిలీంధ్ర తంతువుల పెరుగుదలను నిలిపివేస్తుంది.

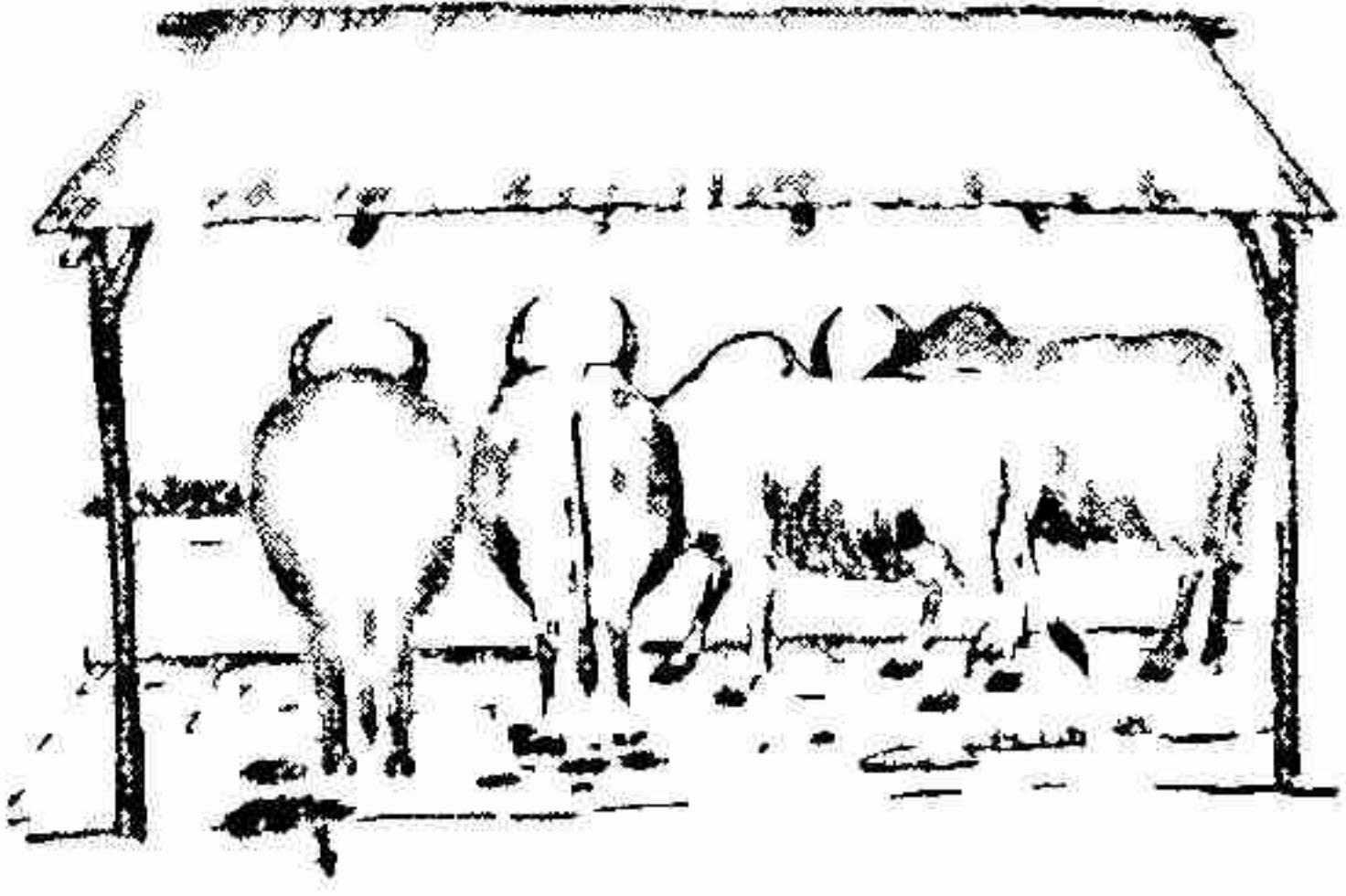
10శాతం తుమ్మ ఆకు కషాయం :

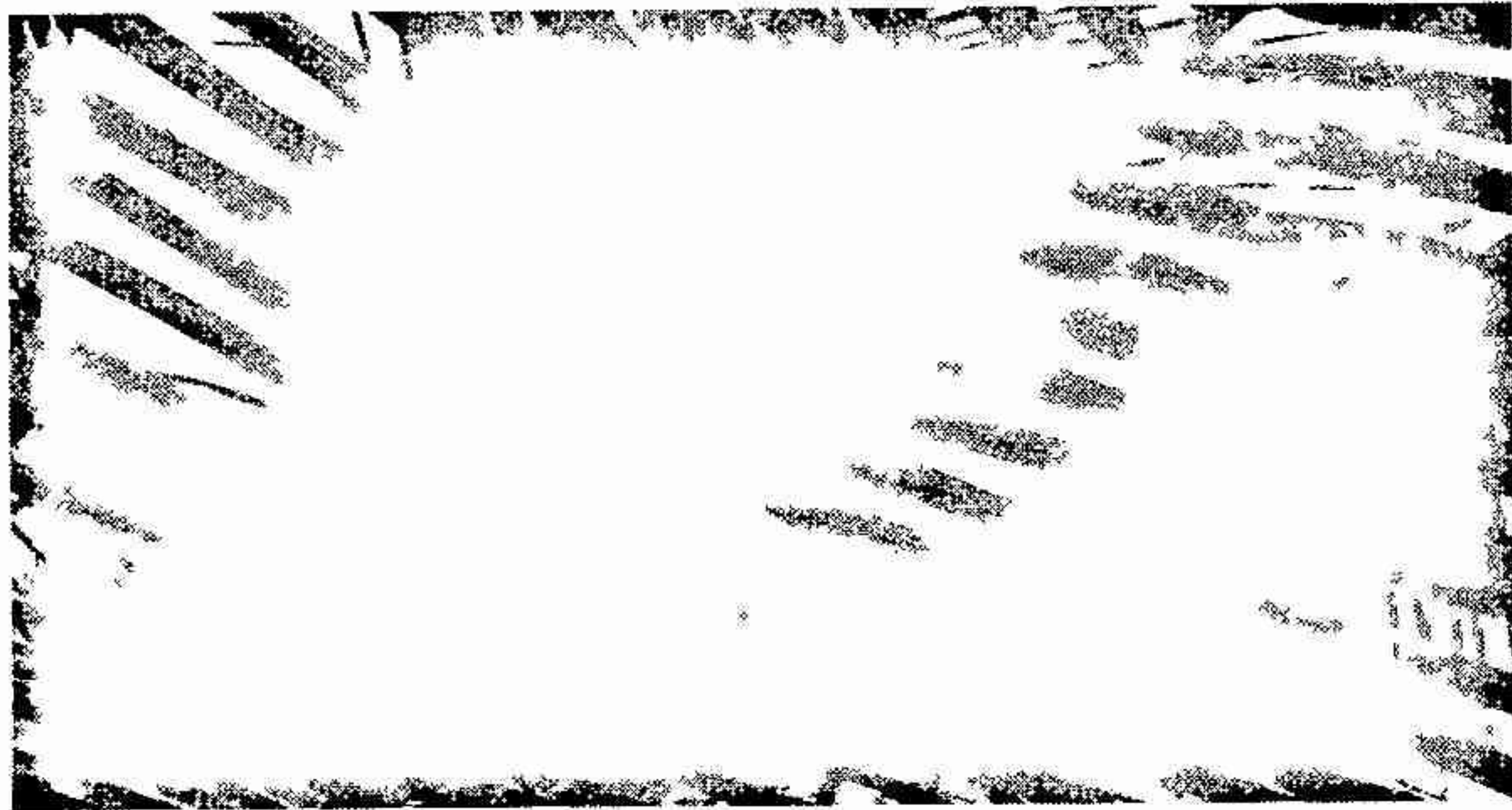
పశువుల మూత్రం - ఇంగువ కషాయం:

రసం పీల్చు పురుగుల నివారణకు 4 లీటర్ల పశువుల మూత్రం మరియు 100 గ్రాముల ఇంగువ కలిపి దీనికి 100 గ్రా. సున్నం కలిపి పిచికారీ చేసిన వైరస్ తెగుళ్ళను నివారించవచ్చు.

మిరప మరియు టెంకాయ ఆకుల కషాయం:

3 కిలోల పచ్చిమిర్చి మరియు 2 కిలోల టెంకాయ ఆకులను మెత్తగా రుబ్బి గుడ్డలో రాత్రంతయు నానబెట్టిలి. తరువాత దీనిని పిసికి రసాన్ని నీటిలో కలుపుకుని పిచికారీ చేసిన టామాటోలో స్పాటెడ్ విల్డ్ వైరస్ తెగులు నివారణ జరుగుతుంది.

అటిక మామిడి కషాయం:

ఇది దోస జాతికి చెందిన మొక్కలలో వచ్చు కుకుంబర్ మొజాయిక్ తెగులు నివారణకు బాగా పనిచేస్తుంది.

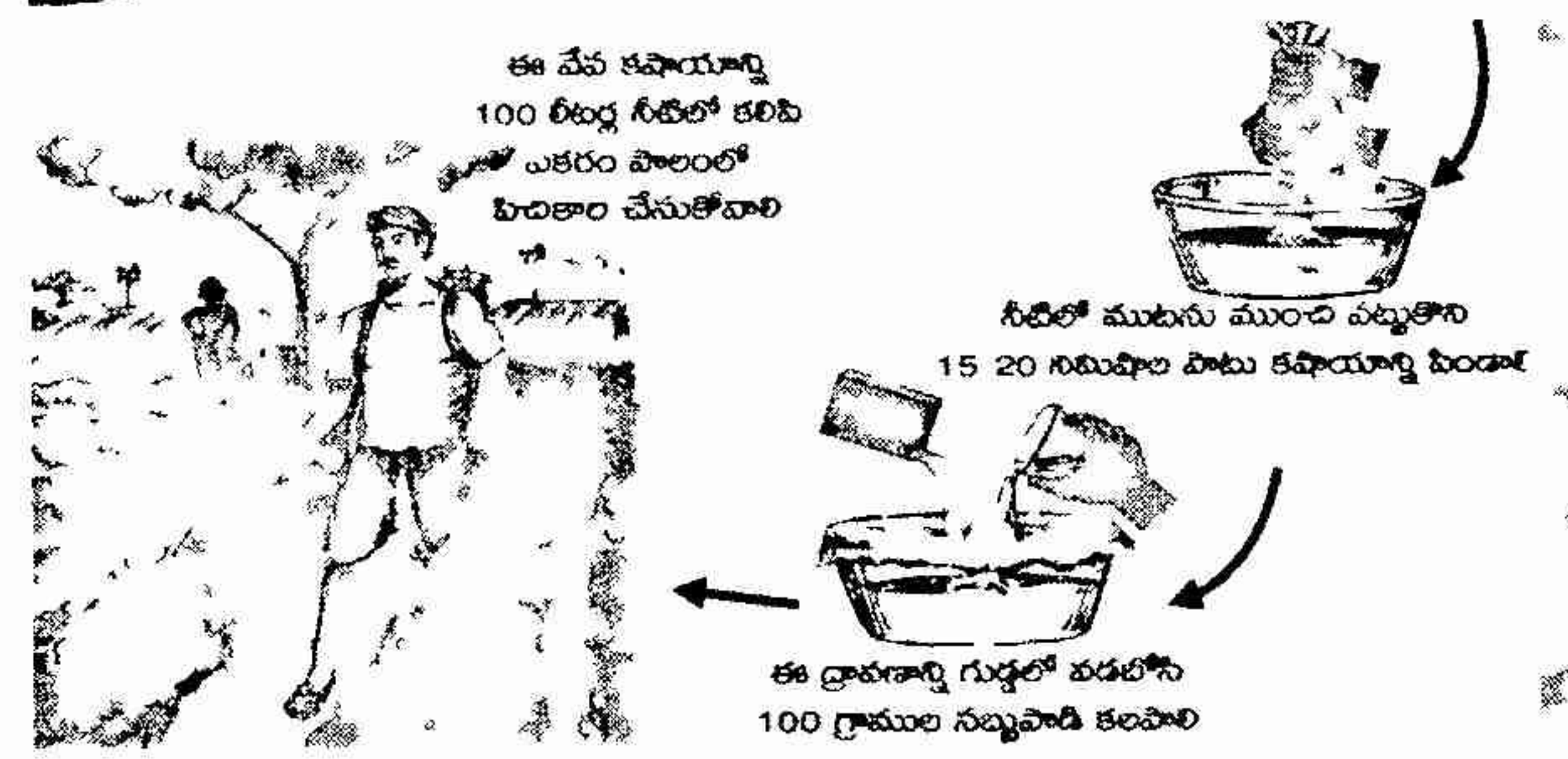
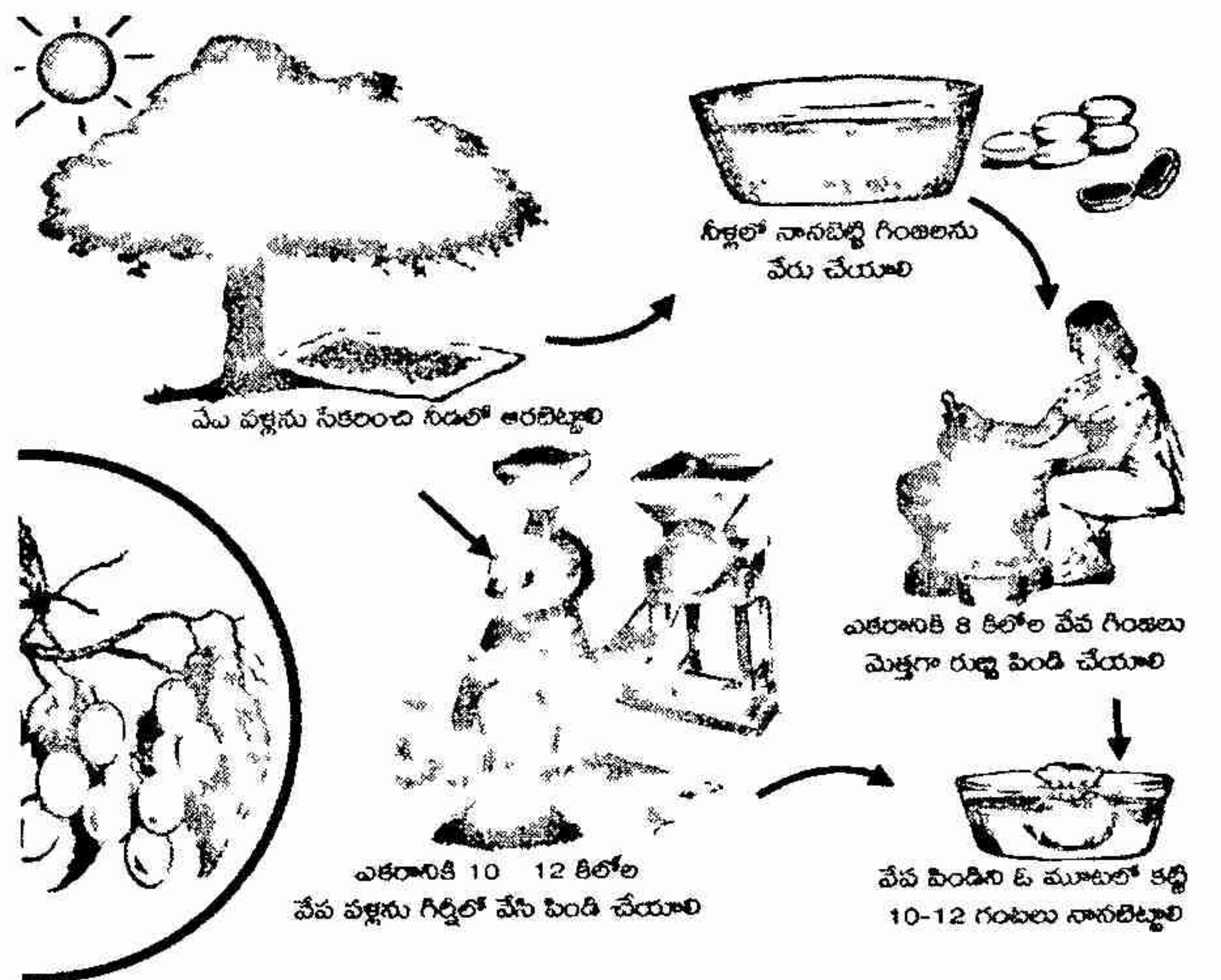
కంపోస్టు టీలు:

కంపోస్టును నీటిలో నానబెట్టి వడబోసి తీసిన కషాయం నుండి అనేక రకాల తెగుళ్ళను నివారించవచ్చు.

5 శాతం వేప కషాయం:

వైరస్ తెగుళ్ళ లక్షణాలు కనిపించిన వెంటనే వాటి వాహకాల నివారణకు 5 శాతం వేప కషాయం పిచికారీ చేయాలి. లక్షణాలు కలిగిన మొక్కలను పీకి కాల్చివేయాలి.

మల్లన్న సాగర్ ముంపు బాధితులు ఏమంటున్నారు?

క్షేత్ర పర్యటనలో నా అనుభవాలు

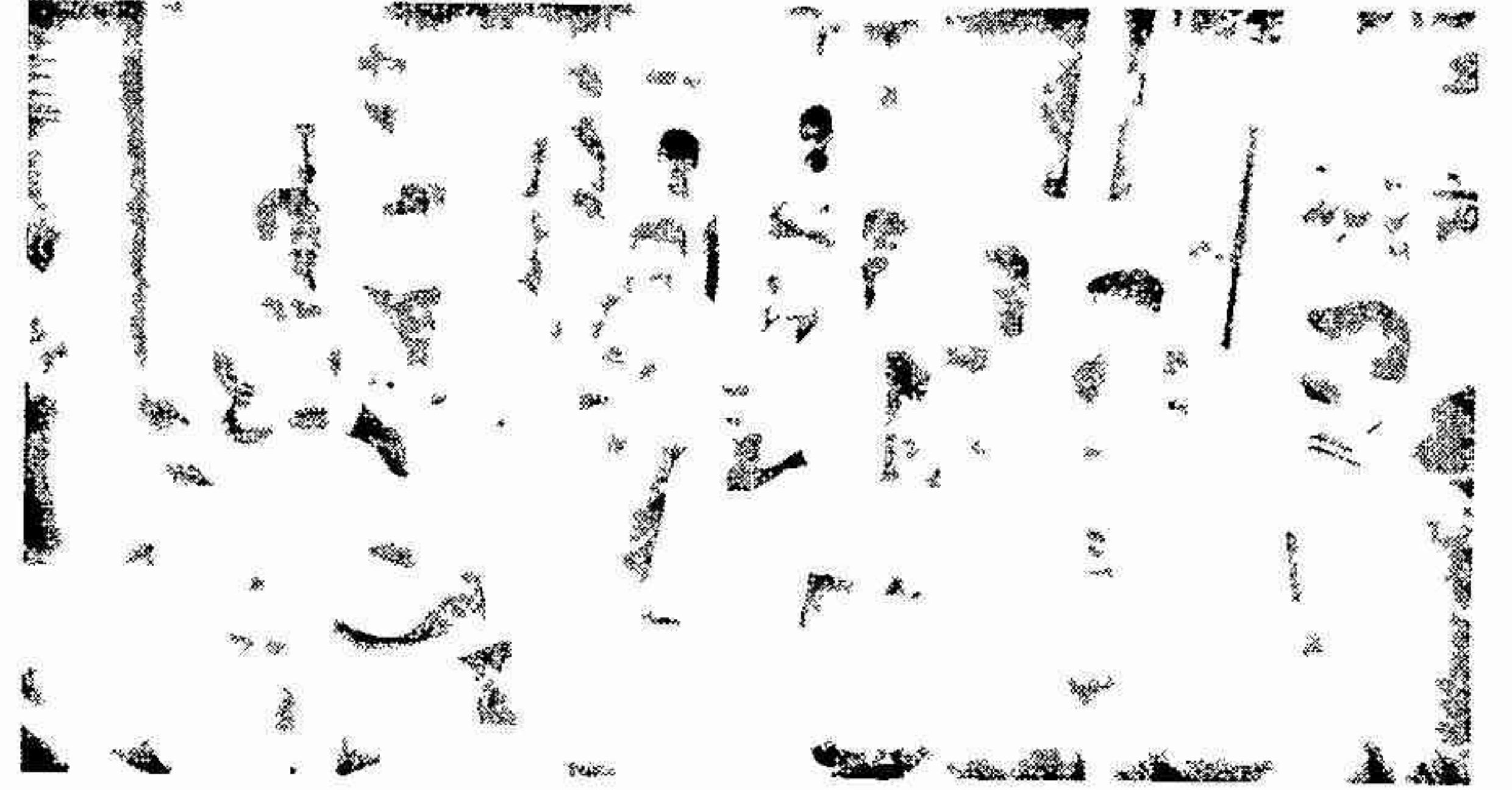
రణబోతు శ్రీనివాస్, ఐఫర్ ఫార్మర్స్

నవంబర్ 6వ తేదీన, మల్లన్న సాగర్ ముంపు గ్రామాలయిన ఎర్రవల్లి, వేములఘాట్, ఏటిగడ్డ కిష్టాపూర్ వెళ్లడం జరిగింది. అక్కడ రైతుల పరిస్థితిని ప్రత్యక్షంగా తెలుసుకోవడం, వాళ్ళతో మాట్లాడి అసలు అక్కడ ఏం జరిగింది, ఇప్పుడు ఏం జరుగుతుంది అనే అవగాహన కోసం వెళ్ళాను. కనీసం 30 - 35 మందితో మాట్లాడటం జరిగింది. చాలా మటుకు వీడియో డాక్యుమెంటేషన్ చెయ్యటం కూడా జరిగింది.

నా వ్యక్తిగత అభిప్రాయం అయితే, ప్రభుత్వం ఈ ప్రాజెక్ట్ విషయాన్ని ఏకపక్షంగా కాకుండా, అక్కడ ముంపుకి గురవుతున్న ప్రజలను కలుపుకొని ముందుకు తీసుకెళ్లాల్సింది. అక్కడ ప్రజల మనోభావాలను పక్కకు బెట్టి, కనీసం వాళ్లకి చెప్పుకోడానికి అవకాశం కూడా ఇవ్వకుండా, వాళ్ళని నయానో, భయానో లొంగదీసుకుని భూసేకరణ ఇంత హడావుడిగా చెయ్యాల్సింది కాదు. సొంత గ్రామాలతో, అక్కడ తర తరాలుగా నివసిస్తున్న ప్రజలకున్న అనుబంధం ఎంత పెనవేసుకొని వుంటుందో, ఈ గ్రామాలని చూస్తే, చాలా స్పష్టంగా అర్థమవుతుంది.

దయచేసి అర్థం చేసుకోండి. ఇది తెరాస ప్రభుత్వం గురించి అని కాదు, అధికారంలో ఉన్నవాళ్లు ఎవరైనా, ప్రజల మనోభావాల్ని పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి. మరీ ప్రత్యేకంగా, ప్రజలు బాధితులుగా మారుతున్నప్పుడు, వాళ్ళని భాగస్వాములుగా చెయ్యడం మరింత అవసరం.

మనం ఎక్కడో దూరంగా ఉంటూ... వాళ్ళు త్యాగాలు చెయ్యాలి, వాళ్ళ గ్రామాలను ఖాళీ చేస్తే, మళ్ళీ ఆవాసాలు కల్పిస్తామంటున్నారు గదా, వ్యవసాయ భూములకు పరిహారం ఇస్తున్నారు గదా, వేరే చోట వెళ్లి కొనుక్కొని బ్రతకొచ్చు గదా అని మాట్లాడడం భావ్యం కాదు. అసలు వాళ్ళ సమస్యలేమిటో తెలుసుకోకుండా అర్హత మనకు లేదు. ఒకవేళ, వాళ్ళు అడుగుతున్న దాంట్లో న్యాయం లేదు అనుకుంటే, ఒక్క సారి ఈ గ్రామాల్లో ప్రత్యక్షంగా పర్యటించి, అక్కడ ఎం

జరుగుతుందో చూసి, ఆ తర్వాత వాళ్ళ గురించి మాట్లాడాలి. నేను మాట్లాడిన వాళ్లలో ఒక్కరంటే ఒక్కరు కూడా, మాకు మంచే జరుగుతుంది, మేము ఇప్పుడు బ్రతుకు తున్నట్టుగా, ఇక్కడి నుంచి వెళ్లి వేరొక చోట బ్రతకొచ్చు అనే వాళ్ళు లేరు.

వాళ్ళు ఏమీ, “ప్రాజెక్టు కట్టొద్దు, తెలంగాణలో నీళ్లు పారొద్దు” అనడం లేదు. వాళ్ళ త్యాగానికి తగ్గ ఫలితం దక్కాలి అని కోరుకుంటున్నారు. వాళ్లందరికీ వ్యవసాయం తప్ప ఇంకొక పని తెలియదు. ఇప్పుడు కోల్పోతున్న భూమికి సమానంగా, ఇప్పుడున్న సాగు నీటి వసతితో, ఇంకొక చోట కొనుక్కోగలిగితే, అదే చాలు అని కోరుకుంటున్నారు. మరలా వాళ్ళ జీవన విధానం ఇప్పుడు ఉన్నట్టుగా కొనసాగాలని కోరుకుంటున్నారు. ఆ దిశగా ప్రభుత్వం వాళ్లకి భరోసా కల్పించాల్సిన అవసరం వుంది.

అక్కడ గ్రామాలను ప్రధానంగా 4 రకాలుగా విభజించొచ్చు.

1. కొన్ని గ్రామాలు పూర్తిగా, వ్యవసాయ భూములు, ఆవాసాలు మునిగిపోతున్నవి
2. కొన్ని గ్రామాలు వ్యవసాయ భూములు పూర్తిగా మునిగిపోతూ, ఆవాసాలు అలాగే వుంటున్నాయి
3. కొన్ని గ్రామాల్లో కొంతమందికి వ్యవసాయ భూములు మునగకుండా, ఆవాసాలు మాత్రం మునిగి పోతున్నాయి.
4. కొన్ని గ్రామాల్లో కొంత మంది భూములు సగం మునుగుతున్నాయి, ఆవాసాలు పూర్తిగా మునుగు.

తున్నాయి. కారణం, వాళ్ళ సగం భూములు గ్రామానికి ఇంకో దిక్కున వున్నాయి. వీళ్ళ పరిస్థితి మరీ దారుణం.

ఇప్పుడున్న పరిస్థితి ఏంటంటే,

కొన్ని గ్రామాల వారు పూర్తిగా వాళ్ళ వ్యవసాయ భూమిని ప్రభుత్వం పేరు మీద 123 జీ.ఓ. ప్రకారం ఇచ్చారు.

కొన్ని గ్రామాల్లో 80 - 90 శాతం రైతులు ఇచ్చారు, వాళ్ళ రిజిస్ట్రేషన్స్ జరుగుతున్నవి, ఒక 10 - 20 శాతం మంది ఇవ్వలేదు. వారిలో కొందరు కోర్ట్ కి వెళ్లారు.... అందుకని వాళ్ళ భూములు రిజిస్ట్రేషన్స్ అవ్వలేదు.

వేములఘాట్ లో పరిస్థితి మిగతా గ్రామాలకంటే భిన్నంగా వుంది, ఎందుకంటే, అక్కడ 90 శాతం రైతులు 123 జి.ఓ. ప్రకారం భూమి ఇవ్వము అని 155 రోజులుగా రిలే నిరాహార దీక్షలు చేస్తున్నారు.

ముందుగా కొన్ని వార్తలను, మనం జాగ్రత్తగా గమనించాలి, వివరాలు తెలుసుకోవాలి.

ఈ మధ్య వేములఘాట్ నుండి కోర్ట్ కి వెళ్లిన వాళ్ళ మీద కొన్ని నెగటివ్ వార్తలు చూసాం.

1. చనిపోయిన వాళ్ళు కోర్ట్ కి ఎలా వెళ్లారు అని. వేములఘాట్ లో ఒకతను కోర్ట్ లో కేసు వేసినంక చనిపోయాడు. కాబట్టి, అతని పేరు అలానే వుంది. ఇంకొంత మంది, భూమి వారి పేరు మీద వుంది, కానీ వాళ్ళు చనిపోయారు. భూమి వాళ్ళ కుటుంబ సభ్యుల పేర్ల మీద బదిలీ కాలేదు. పిటిషన్ లో, భూమి సర్వే నెంబర్, పేరు రాసినప్పుడు. ఎవరి పేరు మీద ఉంటే, వాళ్ళ పేరు రాశారు, కాబట్టి చనిపోయిన వాళ్ళ పేర్లు వచ్చాయి. కానీ, వాస్తవంగా, ఆ చనిపోయిన వాళ్ళ కుటుంబ సభ్యులు దాఖలు చేసినారు.
2. దుబాయ్ లో వున్నవాళ్లు కేసు ఎలా వేశారు? దుబాయ్ లో వున్న అతని భార్య వేములఘాట్ లోనే వుంది. ఆయన దుబాయ్ లో వున్నాడు కాబట్టి, ఆయన తరపున అతని భార్య సంతకం పెట్టింది. ఆమె మేము మాట్లాడినప్పుడు, అక్కడనే వుంది.

ప్రజలే మంటున్నారు?

మనం, భూములు ఇచ్చిన రైతులు, భూములు ఇవ్వని రైతులు అనే రెండు భాగాలుగా విభజించుకుంటే, భూములు

ఇచ్చిన వాళ్ళు ఎందుకు ఇచ్చారు అనే దానికి చాలా కారణాలు ఉన్నాయి. దాంట్లో మా దృష్టికి వచ్చిన ప్రధానమయిన కారణం, ప్రభుత్వ అధికారులు, ప్రజా ప్రతినిధులు ఈ రైతులను రక రకాలుగా వత్తిడి చెయ్యడం జరిగింది. ఈ విషయంలో రాష్ట్రస్థాయి ప్రజా ప్రతినిధులు కూడా పాలుపంచుకున్నట్టు మా దృష్టికి వచ్చింది.

నా అంచనా ప్రకారం, ఇక్కడ 123 జీ.ఓ. ప్రకారం భూసేకరణ చెయ్యాలన్న బాధ్యత కొంత మంది అధికారులకి ప్రభుత్వం అప్పజెప్పడం జరిగింది. వాళ్ళు ఎలాగైనా ప్రజాప్రతినిధుల దృష్టిలో పడటానికి, కొంత అత్యుత్సాహం చూపించి, భూసేకరణకు వివిధ మార్గాలు అనుసరించారు.

1. ముందుగా, అక్కడ భూమి ఉండి, దాని మీద ఆధార పడకుండా ఎక్కడో సిటీలో సెటిల్ అయిన వాళ్ళని ఒప్పించి, వాళ్ళ చేత భూములు ప్రభుత్వం పేరు మీద రిజిస్ట్రేషన్ చేపించారు.
2. గతేడాది సాదా బైనామాలు అన్నీ రిజిస్ట్రేషన్ కోసం అప్లై చేసుకోవాలి అని చెప్పినప్పుడు, ఈ ముంపు గ్రామాల్లో చాలా మంది ప్రభుత్వానికి అప్లై చేసుకున్నారు, వివిధ కారణాల రీత్యా ఇక్కడ సాదా బైనామాలు ఎక్కువగా వున్నాయి. ఈ అప్లికేషన్స్ వచ్చినప్పుడు, ప్రభుత్వాధికారుల దగ్గర ఎవరి పేరు మీద రిజిస్ట్రేషన్ వుంది అనే విషయం తెలిసింది. దాంతో అధికారులు ముందుగా ఆ భూములను లక్ష్యంగా చేసుకొని, సాదా బైనామాల మీద పేర్లు వున్న రైతుల దగ్గరకెళ్లి, వాళ్ళు భూమి ప్రభుత్వానికి ఇవ్వకుంటే, రిజిస్ట్రేషన్ ఎవరి పేరు మీద వుందో వాళ్ళు వచ్చి సంతకం పెడితే, వాళ్ళకి పైసలిచ్చి ప్రభుత్వం తీసుకుంటుంది అని భయపెట్టడం జరిగింది. దాంతో, కొందరు అవగాహన లేక, భయపడి ముందుగానే ఇచ్చేసారు. ఇవ్వని కొంతమంది విషయంలో అధికారులు ఒరిజినల్ రిజిస్ట్రేషన్ ఎవరి పేరు మీద ఉందో వాళ్ళ చేత సంతకాలు పెట్టించుకుని, పైసలు వాళ్ళకి ఇచ్చిన కేసులు కూడా వున్నాయి. ఇందులో పైన చెప్పిన మొదటి కేటగిరి వాళ్ళు కూడా వున్నారు... వాళ్ళు ఎప్పుడో

భూములమ్ముకొని, సాదా బైనామాలు చేసి, ఊర్లు విడిచి సిటీలో సెటిల్ అయ్యారు. కానీ, ఇక్కడ ఇలా జరుగుతుంది అని తెలిసి, మల్ల వాళ్ళ ఒరిజినల్ రిజిస్ట్రేషన్ చూపించి, సంతకాలు పెట్టి ప్రభుత్వం దగ్గర పైసలు తీసుకున్నారు, ఇది అధికారులకి కూడా కలిసి వచ్చింది. ఇలాంటి విషయాల్లో ఈ గ్రామాల్లో ఇంకా గొడవలు జరుగుతున్నాయి. ఇది చూసి భయపడి, ఈ గోలంతా ఎందుకని ఇంకొంత మంది ఇచ్చారు.

3. ఈ గ్రామాల్లో వున్న కొంత మంది ఛోటా మోటా నాయకులు, అధికారులకు ఏజెంటుగా మారి, ఊర్లో ఉన్న వారి వివరాలు అధికారులకి ఇవ్వడం, ఎవరైతే బలహీనంగా వున్నారో వాళ్ళని ఒప్పించి కొన్ని రిజిస్ట్రేషన్స్ చేపించడం చేశారు. ఈ నాయకులు కొందరికి అప్పులిచ్చి వున్నారు, మరికొంత మంది ఊర్లో ఆటోమేటిక్ గానే అప్పుల్లో వున్న వాళ్ళు వున్నారు. ఈ అప్పులిచ్చిన వాళ్ళ చేత మా పైసలు మాకు కావాలి అని ఒత్తిడి చేపించి, ఆ అప్పులు తీర్చడానికి ఈ భూమి ప్రభుత్వానికి ఇవ్వడం ఒక అవకాశంగా చూపించి, ఇంకొంత మంది దగ్గర నుంచి భూమి సేకరించారు.

4. ఇక గ్రామాల్లో ఒక 5 శాతం రైతులు కొంచెం పెద్ద రైతులు. వాళ్ళకి 10 ఎకరాలు, ఆ పైన భూమి వుంది. వాళ్ళు ఇప్పటికీ వ్యవసాయం చేసుకుంటున్నారు. వాళ్ళలో కొంతమంది పిల్లలకు కూడా ఇప్పటికీ వ్యవసాయమే ప్రధాన వనరు, మరి కొంత మంది పిల్లలు చదువుకొని సిటీలకి వెళ్లారు, కానీ వాళ్ళ కుటుంబాలు ఊర్లోనే ఉన్నాయి.

ఇటువంటి పెద్ద రైతులను ఒప్పించడానికి వివిధ మార్గాలు అనుసరించారు. కొంత మందిని ఒప్పించడానికి మంత్రిగారి లెవెల్లో పలుకుబడి ఉపయోగించడం జరిగింది. వాళ్ళతో మాట్లాడానికి గ్రామాల్లో కాకుండా, ఫంక్షన్ హాళ్లు, రిసార్టులు, హోటళ్లను వేదికలుగా చేసుకోవడం, అక్కడికి పిలిపించిన వాళ్ళకి.... భూములు ఇవ్వడం తప్ప మీకు వేరే మార్గం లేదు, మీరు ఇచ్చినా ఇవ్వకున్నా, ప్రాజెక్ట్ కట్టి తీరుతాం అని ఖరాఖండిగా చెప్పడం. మీకు పునరావాసం విషయంలో

ప్రాధాన్యత ఇస్తాము, లిబరల్ ఎస్టిమేషన్స్ లో ఎక్కువ డబ్బులొచ్చే ఏర్పాటు చేస్తాం అని మభ్యపెట్టడం, కొన్ని నోటి మాటల వాగ్దానాలు చేసి, వ్యక్తిగత సాన్నిహిత్యాన్ని వుపయోగించి కొంత ఎమోషనల్ బ్లాక్మెయిల్ చేసి, చివరికి ఏ రకంగానూ వాళ్ళకి అవకాశం లేదు, అనే పరిస్థితి కల్పించడం జరిగింది. ఈ పరిస్థితుల్లో కొందరు రైతులు భూమి ఇవ్వడం జరిగింది.

5. అందరికంటే ఎక్కువ చితికి పోయింది, చిన్న రైతులు.

1 - 3 ఎకరాల మధ్యలో వున్నవాళ్ళు దాదాపు 70-80 శాతం మంది వున్నారు. వీళ్ళలో చాలా మంది వ్యవసాయంతో పాటు ఎదో ఒక కూలి పని లాంటిది చేసుకోవడం చేస్తున్నారు. వీళ్ళలో దాదాపు అందరూ నిరక్షరాస్యులుగా చెప్పొచ్చు. చదువుకున్న కొద్ది మందీ, అరకొర చదువులే. వీళ్ళకు వ్యవసాయం తప్ప వేరే పని తెల్వది. వాళ్ళు ప్రభుత్వం ఇచ్చే పరిహారం అంత డబ్బు, కనీసం ఒకేసారి చూసి కూడా ఉండరు.

వీళ్ళు ఎక్కువగా గ్రామాల్లో పెద్ద రైతులను అనుసరిస్తారు. వ్యవసాయం చెయ్యడం దగ్గర నుంచి, కుటుంబ కలహాలు పరిష్కరించడం వరకు. ఒక రకంగా, పెద్ద రైతులు వీళ్ళకు రోల్ మోడల్స్. ఆ పెద్ద రైతులు చెప్తే, వీళ్ళు వింటారు కూడా. కాబట్టి, ఊర్లో పెద్ద రైతులు ఇచ్చారు, అప్పుల వాళ్ళు వీకుతున్నారు, వీళ్ళకి వ్యవసాయం జీవనాధారమే గాని, అదొక పెద్ద ఆదాయ వనరు కాదు. అందుకని, ఆ భూమి ఏదో ఇచ్చేసి, వచ్చిన కాసిన్ని పైసల్లో అప్పులు కట్టి, మిగిలింది పిల్లలకు ఇచ్చుకుందాం అని ఇచ్చారు.

మరిన్ని సమస్యలు:

ముందుగా భూములు ఇచ్చిన రైతుల ప్రధానమయిన సమస్యలు:

1. ప్రభుత్వం 2013 భూసేకరణ చట్టం అమలు చెయ్యకుండా, 123 జీవో తీసుకురావడం.
2. ఎకరానికి 6 లక్షలు ప్రభుత్వ ఇస్తున్న పరిహారం ఏమాత్రం సరిపోకపోవడం
3. అసైన్డ్ భూముల పరిహారం విషయంలో స్పష్టత లేకపోవడం
4. ప్రభుత్వం వాళ్ళకి గ్రామానికి సమానంగా ఇంకో గ్రామం కట్టిస్తాం అని చెప్తుంది. అది ఎక్కడ కట్టిస్తారనే

విషయంలో స్పష్టత కరువు.

దీంతో ఒక్కొక్క దాని గురించి మాట్లాడుకుంటే:

1. భూసేకరణ చట్టం - 2013 అమలు చేసి వుంటే, అక్కడ సామాజిక ప్రభావం మరియు ప్రజా ప్రయోజన నిర్ధారణ కోసం ప్రాథమిక విచారణ జరిగి వుండేది. ప్రభుత్వం ప్రకటన చేసి, ఈ గ్రామాల్లో సర్వే నిర్వహించి వుంటే, ఆటోమేటిక్ గా ఈ గ్రామాల ప్రజలు అందులో భాగస్వాములయి, వాళ్లకు ఉన్న సందేహాలు నివృత్తి చేసుకొని, వాళ్లకేం కావాలో అడిగే అవకాశం దొరికి ఉండేది. ప్రభుత్వానికి కూడా, ప్రజలకు ఉపయుక్తమయిన పునరావాస ప్యాకేజి డిజైన్ చేసే అవకాశం కలిగేది.

భూసేకరణ చట్టం ప్రకారం, ఈ సర్వే నివేదికని నిపుణులు చూసి, వాళ్ళ అభిప్రాయం చెప్పి, ప్రత్యామ్నాయాలు సూచించే అవకాశం ఉండేది. ఆ ప్రత్యామ్నాయాలు పనికి వచ్చేవా, పనికి రానివా అనే దాని మీద కనీసం ఒక చర్చ జరిగి ఉండేది.

2. సరే, ప్రభుత్వం ఎందుకో భూసేకరణ చట్టం - 2013 వలన, ఈ సర్వేలు, నివేదికలు, చర్చలు జరపాలి, దాని వల్ల ప్రాజెక్ట్ ఆలస్యం అవుతుందనో, రైతులకు న్యాయం జరగదనో, మరే కారణం చేతనో, జీ.వో. 123, జీ.వో. 214 ప్రకారం భూసేకరణ చెయ్యాలని నిర్ణయించింది.

సరే బానే వుంది గానీ, ఇక్కడ వున్న భూములకు మొదట 5.4 లక్షలు పరిహారం అని చెప్పి మొదలు పెట్టారు, దాన్ని చాలా రోజుల సంఘర్షణ తర్వాత 6 లక్షలకు పెంచారు. కానీ, ఈ 6 లక్షల రేటు దేని ప్రకారం నిర్ణయించారు అనే దానికి ఒక ఆధారం అయితే కనిపించలేదు. అక్కడ మార్కెట్ రేటు అదే ఉంది అనుకుంటే, అది ఎక్కడ వుందో చూపించాలి. మనం ఒకటి అమ్ముతున్నప్పుడు, దాని రేటు అమ్మేవాడు నిర్ణయిస్తాడా, కొనేవాడా అనేది మనం ఆలోచించాలి. లేకుంటే, అక్కడ రిజిస్ట్రేషన్ వేల్యూ 60,000 వుంది అంటున్నారు కదా, మరి 6 లక్షలు అంటే... రిజిస్ట్రేషన్ రేటుకి 10 రెట్లు ఇవ్వాలని ఎక్కడన్నా వుందా? అయినా అసలు ఆ రిజిస్ట్రేషన్ ఏ కాలంలోది? దాన్ని చివరగా ఎప్పుడు సవరించారు? దాన్ని

సవరించే అధికారం ఎవరి దగ్గర వుంది?

మనం ముఖ్యంగా ఆలోచించాల్సింది, రైతులు భూమి ఇవ్వడం వలన ఏదో ఒక వస్తువు కోల్పోవడం లేదు.... వాళ్ళ జీవితం కోల్పోతున్నారు, వాళ్ళ సర్వస్వము కోల్పోతున్నారు. ఈ 6 లక్షల రేటు, వాళ్ళ జీవనాధార వనరు రేటు. దీన్ని కేవలం ఒకటి పోతే ఇంకోటి కొనుక్కోవచ్చు అనే దృష్టితో చూడకూడదు. ఇంకా చెప్పాలంటే, రైతు భూమిని తన కుటుంబం కంటే ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఇచ్చి కాపాడుకుంటాడు, ఎందుకంటే అది లేకుంటే, తన కుటుంబమే లేదు.

వాళ్లకు ఇంకెక్కడా ఆ 6 లక్షల రేటుకి భూమి దొరకడం లేదు. అసలు ఆ వచ్చే 6 లక్షల్లో కనీసం ఒక 40 - 50 శాతం వాళ్ళ అప్పులు తీర్చడానికి పోతుంది. ఇన్నాళ్లు ఆ భూమి చూపించి, పంట మీద కడతాం అంటే, అప్పులోళ్లు ఆగారు, కానీ ఇప్పుడు ఆ భూమే పోతుంది అంటే, అప్పు లోళ్లు నెత్తి మీద కూసోని కట్టే దాకా వదలట్లేదు. ఇక మిగిలిన ఆ 50 శాతం సొమ్ములో, ఒకే సారి పైసలొచ్చినాయి అని వాళ్ళ ఆడబిడ్డలు, వాళ్ళ అయ్య ఆడబిడ్డలు, ఎక్కడ లేనోళ్ళు వచ్చి, మాకింత ఇయ్యమని గోల పెడుతుండ్రు. వాల్లకింత, వీల్లకింత ఇచ్చే సరికి అసలు వాళ్ళ దగ్గర ఏమి మిగలదాయె. ఇప్పుడు ఈ భూమి, డబ్బులు పోయినంక మీరు ఏం చేద్దాం అనుకుంటున్నారు అని అడిగితే, వాళ్ళ దగ్గర సమాధానం లేదు. కొందరు సిటీ కి పొయ్యి, సెక్యూరిటీ గార్డ్ గా పని చేస్తాం అని, ఇంకొందరు ఇళ్లలో పాచి పని చేసుకుంటాం అని. ఇంకొందరేమో ప్రభుత్వం ఇస్తామంటున్న ఇల్లు ఏదన్నా ఇండస్ట్రియల్ ఏరియాలో ఉంటే, లేబర్ పనికి పోతాం అని చెప్తున్నారు. వాళ్ళ భూమిలో వాళ్ళు పని చేసుకుంటూ, ఎవరికీ తలొంచకుండా, వీలుంటే నలుగురికి పని కల్పిస్తూ, జీవితం వెళ్లదీసుకుంటున్న వీళ్ళు, ఈ భూసేకరణ ద్వారా ప్రధాన స్రవంతిలో ఒకరి కింద పని చేసే కూలీలుగా మారబోతున్నారు. అందుకే, దీన్ని కేవలం ఒక నష్టపరిహారం సమస్యగానో, ఆర్థిక లావాదేవీల సమస్యగానో చూడకూడదు. ఇది ఒక సామాజిక సమస్య. ఏదోలా నెట్టుకొస్తున్న వాళ్ళ జీవన విధానం మీద ప్రభావం చూపిస్తున్న సమస్య. అందుకే కావచ్చు, 2013 భూసేకరణ చట్టం, మొట్ట మొదటగా సామాజిక ప్రభావం మీద విచారణ చెయ్యాలని చెప్తుంది.

సరే, ఈ విషయంలో, కొద్ది మంది పెద్ద రైతుల పరిస్థితి కొంచెం మెరుగ్గా ఉంది అనుకుంటే, కనీసం 2 ఎకరాల పైసలకు ఇంకొక చోట ఒక్క ఎకరం కూడా రాని పరిస్థితి. అక్కడ చుట్టూ పక్కల ప్రాంతాల్లో, 12 - 18 లక్షలకు ఒక ఎకరానికి మార్కెట్ రేటు పెరిగింది. అసలు ఈ ప్రాజెక్ట్ వస్తుంది, ఇంతమంది రైతులు భూమి కోసం వస్తారు అని తెలిసినంత డిమాండ్ ఇంకా పెరిగింది, దాంతో రేట్లు అమాంతం పెంచారు. ఏదో 2 - 3 ఎకరాలు పోతే, కనీసం ఒక్క ఎకరం కొనుక్కుందామన్నా, ఎక్కడ కొనుక్కోవాలో తెల్వదు. ఒకవేళ వీళ్ళు ఇప్పుడు కొనుక్కుందామనుకున్న భూమి ఒక చోట, ప్రభుత్వం కట్టించే ఇల్లు ఇంకొక చోట ఉంటే, వ్యవసాయం ఎలా చేసుకోవాలి?

3. గౌరవ సాగునీటి పారుదల శాఖా మంత్రి గారు, భూసేకరణ విషయంలో ఈ గ్రామాల ప్రజలతో మాట్లాడినప్పుడు పట్టా భూములకు, అసైన్డ్ భూములకు, ఒకటే రేటు... అందరికీ 6 లక్షలు అని చెప్పింద్రు. తీరా చూస్తే, పట్టా భూములు ఇచ్చినోళ్లందరికీ 6 లక్షల చొప్పున పరిహారం వచ్చింది... గత రెణ్ణెళ్లగా చెక్కులు కూడా వస్తున్నాయి. కానీ, అసైన్డ్ భూములిచ్చినోళ్ళకి ఎవ్వరికీ ఒక్క చెక్కు కూడా రాలేదు. వాళ్ళు చాలా ఆందోళనతో ఉన్నారు. వీళ్ళందరూ ఎస్సీ, ఎస్టీ, బీ.సి. వర్గాలకు చెందిన బలహీన వర్గాల వారు. ఏదో ఒక గ్రామంలో అసైన్డ్ భూములకు 3.75 లక్షల చొప్పున చెక్కులు వచ్చాయని ఒక పుకారు ఉందట. ఇది మేము కూడా చూడలేదు, కానీ ఈ విషయం పుకారైనా సరే, వీళ్ళని మరింత ఆందోళనకు గురి చేస్తుంది.

ఈ సెక్షన్ వాళ్ళు, ప్రాజెక్ట్ కి వ్యతిరేకంగా జరిగిన ఆందోళనల్లో పాల్గొన్నారు కాబట్టి, వీళ్ళు అధికారుల దగ్గరికి వెళ్లినా సమాచారం ఇవ్వడం లేదు. వీళ్ళ తరపున మాట్లాడే ప్రతినిధులు లేరు. వీళ్ళలో చాలా మంది నిరక్షరాస్యులు, వీళ్ళకి ఎవరిని అడగాలో కూడా తెలియడం లేదు. ప్రభుత్వం అత్యవసరంగా వీళ్ళ సమస్యని పరిష్కరించాలి. వీళ్ళందరికీ కనీసం ఆ 6 లక్షల పరిహారం సరిగ్గా అందేలా చూడాలని కోరుకుంటున్నారు.

ఈ సమస్యకి ఇంకో పార్శ్వం ఏంటంటే... కేంద్ర ప్రభుత్వం 2008 లో వీళ్ళలో కొందరికి 2 ఎకరాల చొప్పున భూమి కేటాయించిందట. కానీ, వీళ్ళకి దానికి సంబంధించిన పట్టా చేతికి రాలేదు. ఇదే అదునుగా కొందరు నాయకులు, అధికారులతో కుమ్మక్కయి, వాళ్ళ అనుచర వర్గాలకి ఆ పట్టాలు ఇప్పించి ఆ అనుచర గణానికే పరిహారం ఇప్పించుకున్నట్టు అక్కడి వాళ్ళు చెప్తున్నారు. ఇది గనుక జరుగుతున్నట్టయితే, ఇది అత్యంత హేయం.

హరీష్ రావు గారు, వీళ్ళందరికీ.... భూమి మీది అని, ఏ చిన్న కాగితం తీసుకొచ్చినా 6 లక్షల చొప్పున పరిహారం ఇప్పిస్తా అని హామీ ఇవ్వడం జరిగింది. వీళ్ళందరూ ఇప్పుడు మంత్రి గారు ఆ హామీ నిలబెట్టుకోవాలని కోరుతున్నారు. ప్రభుత్వం నుంచి ఈ విషయంలో ఒక స్పష్టమయిన ప్రకటన ఎంత తొందరగా వస్తే, అంత మంచిది.

4. ప్రభుత్వం కట్టిస్తామంటున్న చోట, ఇన్ని సదుపాయాలున్న ఊరు నిర్మించడం సాధ్యమయ్యేనా? ఇప్పుడున్న చోట, సాగు, త్రాగు నీటికి సమస్యే లేదు. కొత్తగా కట్టించే చోట, మరల ఇన్ని సదుపాయాలు సమకూరాలంటే ఎంత కాలం పడుతుంది?

ఊరు అనేది కేవలం ఒక ఇంటితో సమకూరేది కాదు. గ్రామాల్లో జీవితం అంతా వివిధ వర్గాల సమూహంతో ముడిపడి వుంటుంది. గ్రామస్థులకు వాళ్ళ ఇంటితో పాటు, గ్రామంలో అందరూ ముఖ్యమే. చేతి వృత్తుల వాళ్ళు, కుల వృత్తుల వాళ్ళు, ఒక బడి, గుడి అన్నీ వున్న గ్రామాన్ని వదిలి, ఎక్కడ కట్టిస్తారో, అసలు కట్టిస్తారో లేదో కూడా తెలవని ఒక అభూత గ్రామానికి ఎలా వెళ్ళాలి అని ఈ గ్రామాల వాళ్ళు చాలా తీవ్రంగా బాధ పడుతున్నారు. కట్టిస్తారో లేదో అని ఎందుకు అనుకుంటున్నారంటే, ఈ మధ్య కాలంలో గౌరవ ముఖ్యమంత్రి గారు, మిడ్ మానేరు నిర్వాసితుల విషయంలో చేసిన ప్రకటన గురించి వాళ్ళు మా దృష్టికి తెచ్చారు. కాబట్టి, ప్రభుత్వం వీళ్ళ సందేహాల్ని నివృత్తి చెయ్యాలి.

ఒక పక్క అసలు వీళ్ళు ఎక్కడికెళ్లాలో తెలియదు, ఎప్పుడెల్లలో తెలియదు కానీ, ఇంకో పక్క ప్రభుత్వం ఒక సంవత్సరంలో నీళ్లు, రెండు సంవత్సరాల్లో ప్రాజెక్టుల పూర్తి అని చాలా అగ్రెసివ్ గా చేస్తున్న ప్రకటనలు వీళ్ళని మరింత ఆందోళనకి గురి చేస్తున్నాయి.

వేరుశనగ నిల్వలో వచ్చే పురుగులు

వేరుశనగ కాయ తొలుచు పురుగు

ఇది పెంకు పురుగు జాతికి చెందినది. దీని తల్లి పురుగు మట్టి రంగులో ఉంటుంది. ఇది పొరదర్శకంగా ఉండే పాల తెలుపు రంగు గల గ్రుడ్లను వేరుశనగ కాయ మీద పెడుతుంది. గ్రుడ్డు నుండి పిల్ల (లార్వా) తయారైన వెంటనే ఆ వార్వా కాయ గుండా చొచ్చుకుపోయి లోననున్న గింజలను తింటుంది. విత్తనాలను పొడిగా మారుస్తాయి. లార్వా పెద్దగా ఐన తర్వాత కాయనుండి బయటకు వచ్చి, ఎక్కువ సంఖ్యలో బస్తా అడుగు క్రిందకు చేరి, కోశస్త దశకు చేరుకుంటాయి.

ఇది ఎక్కువగా కాయలు నిల్వ ఉంచినప్పుడు వస్తుంది. కాయల్లో తేమ 9 శాతం కన్నా ఎక్కువ ఉంటే పురుగు ఎక్కువగా ఆశించి, విత్తనాలను నష్టపరుస్తుంది.

నష్ట పరిచే విధానం:

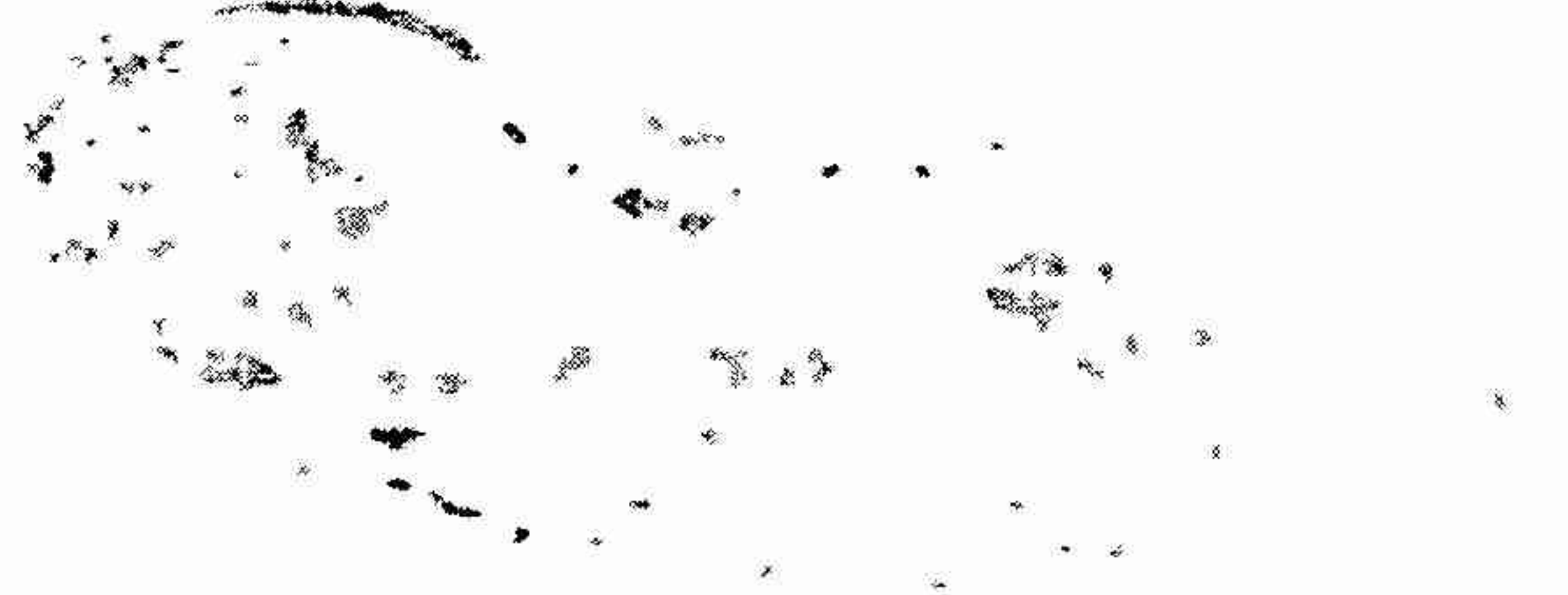
ఈ పురుగు సోకింది అన్నదానికి మొదటి లక్షణం వేరుశనగ కాయలపై రంధ్రాలు పడి ఉండటం. లార్వా కాయలకు రంధ్రాలు చేసి, లోపలనున్న గింజలను తింటాయి. ఇట్లు నష్టపరచబడిన గింజలు తినుటకు గాని, నూనె తీయుటకు గాని పనికిరావు. సాధారణ పరిస్థితుల్లో ఈ పురుగు దాదాపు 40 రోజుల్లో ఒక జీవిత చక్రాన్ని పూర్తిచేస్తుంది.

ఎర్ర పెంకు పురుగు

పెంకు పురుగులు, ఒలిచిన గింజల్లో ఎక్కువగా కనబడతాయి. ఇవి నేరుగా దెబ్బ తగలని, గట్టి కాయలను నష్టపరచలేనందువల్ల వీటిని రెండవ తరగతి పురుగులగా జమకడతారు. దీని తల్లి పురుగు 3-4 మి.మీ. పొడవు, కొంచెం ఉబ్బెత్తుగా ఉండి, ఎర్ర మట్టి రంగులో ఉంటుంది. సన్నని గొట్టం ఆకారంలో గల లార్వాలు గ్రుడ్లనుండి బయటకు వచ్చిన వెంటనే గింజలపై తినడం మొదలుపెడతాయి.

జీవిత చక్రం:

పురుగు ఉధృతి ఏప్రిల్ నుండి అక్టోబర్ నెలల్లో ఎక్కువగా గమనించవచ్చును. తల్లి పురుగు, తెల్లని, సన్నని గ్రుడ్లను, నిల్వ ఉంచిన విత్తనాలపైన గాని, విత్తన సంచలలోని వ్యర్థ పదార్థాలపైన గాని పెడుతుంది. తల్లి పురుగు 300

నుండి 900 వరకు గ్రుడ్లను పెడుతుంది. తెల్లగా, ఎర్రని తలతో ఉండే లార్వాలు విత్తనాలు లేదా పొడిని తింటూ సుమారు 20 నుండి 25 రోజుల వరకూ జీవిస్తాయి. విత్తన పొడిలోనే లార్వా నిద్రావస్తలోకి వెళుతుంది. పురుగు జీవిత చక్రం 30 నుండి 40 రోజులలో పూర్తి అవుతుంది.

చుట్టు పురుగు (జియ్యపు పురుగు)

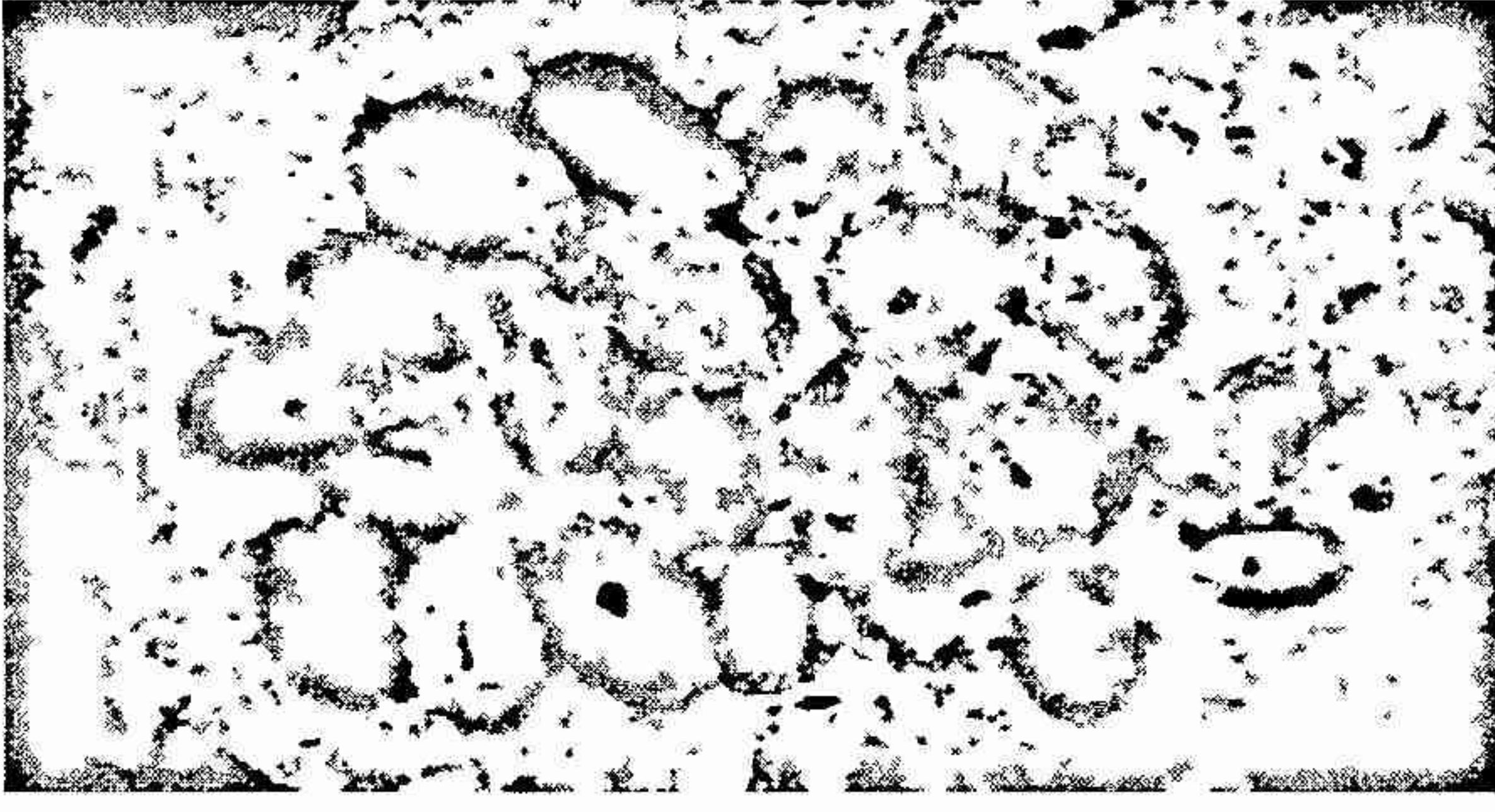
దీని రెక్కల పురుగు బూడిద రంగు, మట్టి రంగు కలిసిన ముందు జత రెక్కలు కలిగి ఉంటుంది. వెన్న తెలుపు రంగులో ఉన్న లార్వా గ్రుడ్డునుండి బయటపడగానే గింజలపై తినడం మొదలుపెడుతుంది.

నష్ట పరిచే విధానం:

నష్టపరిచే విధానాన్ని బట్టి ఈ పురుగును సులభంగా గుర్తుపట్టచ్చు. తుట్లు కట్టి ఉంటే ఈ పురుగు ఉన్నట్లే లెఖి. తిన్న గుర్తులను కూడా తేలికగా గుర్తుపట్టచ్చు. దీనికీ, ఎర్ర పెంకు పురుగు నష్టపరిచే విధానానికి తేడా ఏమంటే ఇందులో గూళ్ళు/తుట్టలు కనబడతాయి. ఎర్ర పెంకు పురుగులైతే కేవలం గింజల యొక్క గుండ కనబడుతుంది.

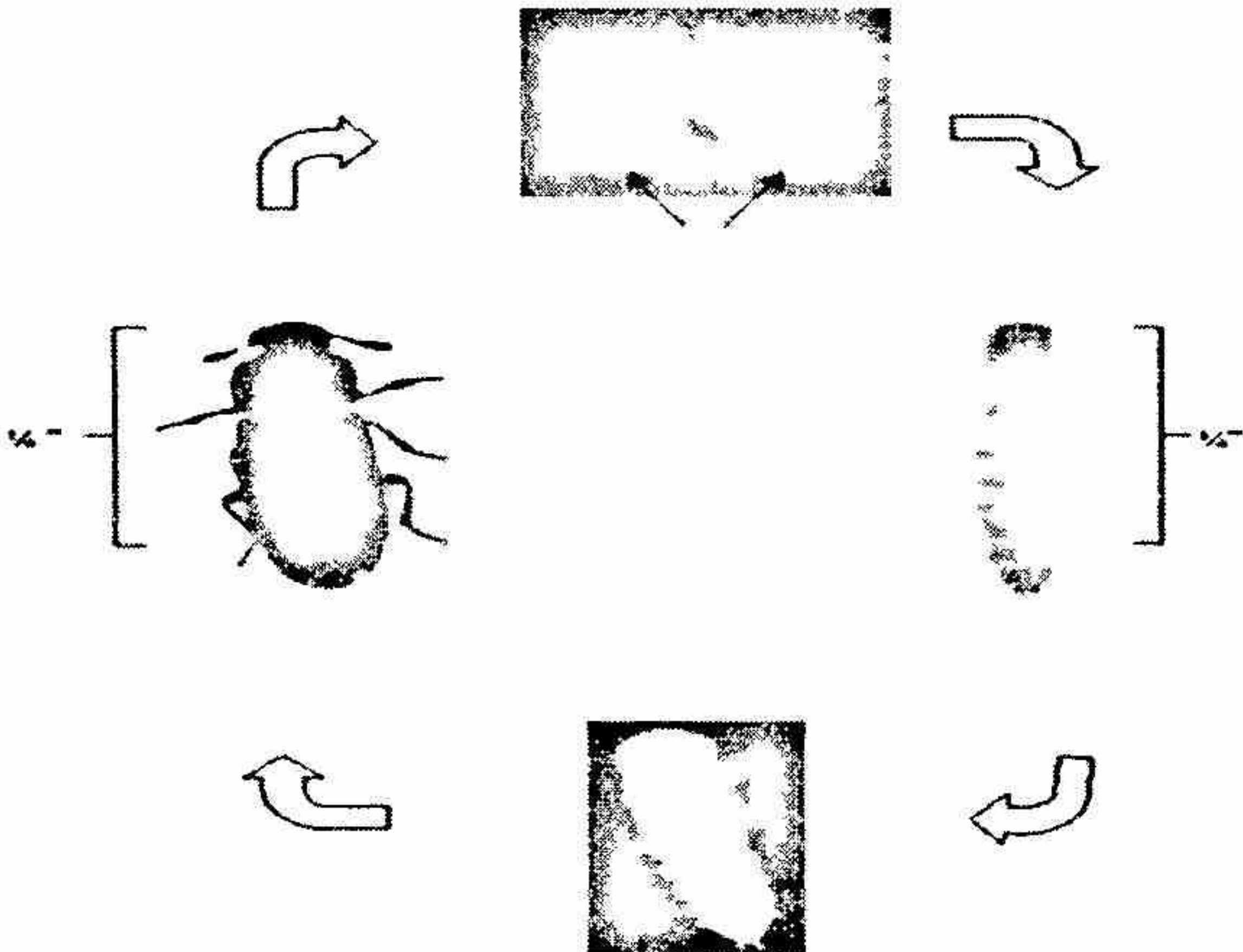

జీవిత చక్రం:

చుట్టు పురుగు మార్చి నుండి నవంబర్ నెలల్లో ఎక్కువగా ఆశిస్తుంది. తల్లి పురుగు లేత పసుపు రంగు గ్రుడ్లను ఒక్కొక్కటిగా గాని, లేదా 3 నుండి 5 చిన్న చిన్న సముదాయాలుగా గాని, విత్తనాలపై గాని, విత్తనాలను నిల్వ ఉంచిన సంచులపై గాని మరియు విత్తన గోదాములలోని ఇతర వ్యర్థ పదార్థాలపైన గాని 100 కి పైగా పెడతాయి. లేత పసుపు రంగు లేదా తెల్లని రంగులో ఉండే పిల్ల పురుగులు విరిగిన విత్తనాలు (నూకలు) తో తుట్టలు కట్టి గింజలను తింటాయి. లార్వా దశ సుమారు 20 నుండి 40 రోజుల వరకు ఉంటుంది. కోశస్త దశ నష్టం చేసిన గింజల మధ్య దారాలతో గూడు కట్టుకొని నిద్రావస్థలో ఉంటుంది. ఈ దశ 10 నుండి 15 రోజులలో పూర్తి అవుతుంది. ఒక సంవత్సరంలో 6 తరాల వరకూ ఉండవచ్చు.

పాడ్ బగ్ (నూమిల్లి) / కాయను పీల్చు నల్లి

ఇది వేరుశనగ పండించే అన్ని ప్రాంతాలలోనూ కనపడుతుంది. మనరాష్ట్రంలో ముఖ్యంగా అనంతపురం జిల్లాలో దీని ప్రభావం ఎక్కువగా కనపడుతుంది. దీని రెక్కల పురుగు ముదురు మట్టి రంగులో ఉంటుంది. తల్లి పురుగు

నేలలో కాని, చేనులో పీకిన మొక్కలపై గాని గ్రుడ్లను పెడుతుంది. వేరుశనగను నిల్వ చేసినప్పుడు గ్రుడ్లను వేరుశనగ కాయల మధ్యగాని, సంచులపై గాని వరుసలుగా పెడుతుంది. ఈ పురుగు యొక్క అన్ని దశలు వేరుశనగ కాయలను, గింజలను నష్టపరుస్తాయి.

నష్ట పరిచే విధానం:

ఈ నల్లి ఎండబెట్టిన వేరుశనగ కాయలను లేదా నిల్వ ఉంచిన వేరుశనగ కాయలను తింటుంది. నిల్వలో ఈ నల్లి, వేరుశనగ కాయ గుండా తన నోటి భాగాలను లోనికి చొప్పించి గింజలనుండి రసాన్ని పీలుస్తుంది. దీని వల్ల గింజలు వడలిపోయినట్టై, కుచించుకుపోతాయి. ఇలా కుచించుకుపోయిన గింజల్లోని నూనెలో ఫ్రీ ఫ్యాటీ ఆసిడ్స్ పెరిగి చేదెక్కుతుంది. దీనివలన వేరుశనగ నాణ్యత మరియు నిల్వ ఉండే గుణం దెబ్బతింటాయి.

నిల్వలో వచ్చు పురుగుల యాజమాన్యం:

- ❖ వేరుశనగ కాయల తేమను 5% మించకుండా. చూడటం వలన నిల్వ పురుగుల జీవిత దశలను తర్వాతి దశకు చేరకుండా నివారించవచ్చు.
- ❖ కోత కోసిన తర్వాత కాయలను బాగా ఎండనివ్వాలి.
- ❖ వేరుశనగ కాయలను కాయపకంగా నిల్వచేయడం మంచిది.
- ❖ వేరుశనగ గింజలను ఒకవేళ నిల్వ ఉంచినట్లైతే, గింజలు పగలకుండా ఉండేటట్లు జాగ్రత్త తీసుకోవాలి.
- ❖ పగిలిన గింజలను ఎక్కువకాలం నిల్వఉంచరాదు.
- ❖ బస్తాలలో నిల్వ ఉంచినట్లైతే, బస్తాలను వేప ద్రావణంలో ముంచి, ఆరబెట్టి నిల్వకు వుపయోగించాలి.
- ❖ వాములాగా కుప్ప పెట్టినట్లైతే, వేపపిండిని మధ్యలో వేస్తూ వాము ఏర్పరుచుకున్నట్లైతే పురుగులను అదుపుచేయవచ్చును. ఐతే ఇందులో కాయకు వేప వాసన సోకే అవకాశం ఉంది.
- ❖ వాము ఏర్పరుస్తున్నప్పుడు పేడ కచ్చికను (పిడకలు కాల్చగా వచ్చిన బూడిద)మధ్యలో చల్లుతూ వాము ఏర్పాటు చేసిన నిల్వ పురుగుల బెడదను కొంత వరకూ నివారించుకోవచ్చు.

వ్యవసాయ కుటుంబాలను ఆత్మహత్యలకు ఉసిగొల్పుతున్న ప్రభుత్వ భూ సేకరణ విధానాలు

జి. కొండల్, రైతు స్వరాజ్య వేదిక

ప్రభుత్వ భూసేకరణకు, రైతుల ఆత్మహత్యలకు వున్న దగ్గరి సంబంధాన్ని తెలిపే ఉదాహరణలు ఇవి. జోగులాంబ గద్వాల జిల్లా గట్టు మండలం ఆలూరు గ్రామానికి కుర్వ చిన్న మల్లయ్య 2008 సంవత్సరంలో ర్యాలంపాడు రిజర్వాయర్ క్రింద 2 ఎకరాల 20 గుంటల భూమిని కోల్పోయాడు. ఎకరానికి 85 వేల రూపాయల చొప్పున రెండున్నర ఎకరాలకు గాను 2 లక్షల 12 వేల రూపాయలు వచ్చాయి. ఆ డబ్బుతో మల్లయ్య భూమి కొనాలనుకున్నాడు కానీ అప్పటికే భూమి ధరలు ఎకరా 3 లక్షలకు చేరిందని భూమి కొనలేకపోయాడు. వచ్చిన డబ్బుతో మల్లయ్య 1 లక్షరూపాయలతో ఇల్లు రిపేరు చేయించుకున్నాడు.

మొదట భూములు మాత్రమే పోతాయనుకున్నారు కానీ రిజర్వాయర్ కెపాసిటీ పెంచటంతో ఆ రిపేరు చేయించుకున్న ఇల్లు కూడా పోయింది. కానీ ఇంటికి వచ్చిన నష్టపరిహారం 80 వేలు మాత్రమే. వాటితో బిడ్డ పెళ్లి చేశాడు. 2008లో భూమి కోల్పోయిన మల్లయ్య రెండు సంవత్సరాల పాటు రిజర్వాయర్లో నీళ్లు రాకపోవటంతో ఆ భూమిలో వ్యవసాయం చేసుకున్నాడు. 2011లో రిజర్వాయర్లో నీళ్లు రావటంతో ఇతరుల దగ్గర 3 ఎకరాల భూమి కొలుకు తీసుకుని అందులో సీడ్ పత్తి, వరి, వేరు శనగ వేసాడు. బోరులో నీళ్లు అందక అది ఎండి పోయింది.

కొలు భూమిలో వేసిన పంటలో నష్టం రావటంతో ఇక అప్పులు దొరకక 2013లో కుటుంబంతో సహా కర్ణాటక రాష్ట్రములోని రాయచూర్కు బతకటానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ కూడా సరిగా పని దొరకక 6 నెలలు బెంగుళూరు వెళ్ళాడు. 2014లో తిరిగి గ్రామానికి చేరుకొని 3 సంవత్సరాల అగ్రిమెంట్తో భూమి కొలుకు తీసుకుని సీడ్ పత్తి,వరి,వేరు

శనగ పంటలు వేసాడు. 2014లో వర్షం లేకపోవటంతో పూర్తిగా నష్ట పోయాడు. 2015 లో కేవలం పెట్టుబడి మాత్రమే దక్కింది. 2016లో పంటలు నష్టం రావటంతో పాటు కోడలు, బిడ్డ ఒకేసారి డెలివరీ (కాన్పు) గురించి ఇంటికి వచ్చారు. అంత వరకు గ్రామంలో పాత ఇంటిలోనే తలదాచుకుంటున్న మల్లయ్యను 2 నెలల క్రితం అధికారులు బలవంతంగా గ్రామాన్ని ఖాళీ చేయించారు. మల్లయ్యకు ఇల్లు కాళీ చేసి మరోచోటికి వెళ్ళటానికి రవాణా ఖర్చులు కూడా ఇవ్వలేదు. చివరకు కొద్ది రోజుల పాటు గ్రామ చివరగా వున్న ఒక మిత్రుని గుడిసెలో వున్న మల్లయ్య గత 8 సంవత్సరాలుగా అయిన 6 లక్షల అప్పు ఎలా తీర్చాలని మధన పడుతూ కనీసం కోడలు, బిడ్డ డెలివరీ సమయంలో ఇల్లు కూడా లేకుండా పోయిందని మిత్రులతో, భార్యతో చెప్పి బాధపడేవాడు. ఇక అప్పుల వారి నుండి వత్తిడి కూడా ఎక్కువైంది. ఈ ఒత్తిడి భరించలేని మల్లయ్య 6-11-2016 నాడు పొలంలోనే పురుగుల మందు తాగి ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడు. జీవితంలో మల్లయ్య పడ్డ కష్టాలు భార్య సరోజమ్మ పూర్తిగా వివరించింది. ఈ రైతు ఆత్మహత్య బాధిత కుటుంబానికి స్థానిక సమాలోచన సంస్థ మిత్రులు భాస్కర్, వెంకటేష్ అండగా వుంటామని తెలిపారు.

ఇదిలా వుండగా 3 రోజుల తేడాతో 9-11-2016

నాడు మెదక్ జిల్లా హవేలీ ఘణపూర్ మండలం ఔరంగాబాద్ గ్రామానికి చెందిన ఎర్ర కృష్ణ వ్యవసాయంలో వస్తున్న నష్టాలకు తోడు తన భూమిని ప్రభుత్వ భూసేకరణలో కోల్పోతానేమో ననే కలతతో ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడు. ఈ భూమి కోల్పోతే మన పిల్లల పరిస్థితి ఏమిటి అని భార్యతోనూ, మిత్రులతోనూ అనేవాడని మా నిజనిర్ధారణలో గ్రామస్థులు తెలిపారు.

తెలంగాణ మానవాభివృద్ధి సూచిక (2015-16)

తెలంగాణ రాష్ట్ర తొలి మానవాభివృద్ధి నివేదికను ఆర్థిక, సామాజిక అధ్యయనాల సంస్థ (సెస్) రూపొందించింది. దీన్ని ఇటీవలే ప్రభుత్వానికి అందజేసింది. వర్తమానకాలంలో స్థూల జాతీయోత్పత్తికి ప్రత్నామ్నాయంగా మానవాభివృద్ధి సూచికను ఆధారంగా చేసుకుని ఒక దేశం ఆర్థిక అభివృద్ధిని అంచనా వేస్తున్నారు. విద్య, ఆరోగ్యం, సగటు జీవితకాలం, శిశు మరణాలు, పేదరికం లాంటి జీవన ప్రమాణాలను ప్రాతిపదికగా తీసుకుని మానవాభివృద్ధి సూచీని రూపొందిస్తున్నాయి. ఐక్యరాజ్య సమితి అభివృద్ధి పథకం (United Nations Development Programme - UNDP) తయారు చేసిన మొదటి మానవాభివృద్ధి రిపోర్టును మహబూబ్-ఉల్-హక్ (పాకిస్తాన్) నాయకత్వంలో 1990లో రూపొందించారు. దేశంలో తొలిసారిగా హెచ్.డి.ఐ.ని రూపొందించిన రాష్ట్రం మధ్యప్రదేశ్.

ముఖ్యాంశాలు:

విద్య, వైద్యం, వ్యవసాయం, ఆర్థికాభివృద్ధి ఇలా పలు

కీలకాంశాలతో, సమ్మిళితం చేసి మానవాభివృద్ధి సూచికను రూపొందించారు. ఈ సూచిక పురోగతి తెలంగాణా పరిధిలో 2004-05 నుంచి 2011-12 వరకు 8.3 శాతం చొప్పున పెరిగింది. నిజామాబాద్, ఖమ్మం అత్యధికంగా 12 శాతం వృద్ధిని సాధించాయి. ఆదిలాబాద్, మహబూబ్ నగర్, మెదక్, రంగారెడ్డి జిల్లాలు 9 శాతం నుంచి 11 శాతం వృద్ధిని అందుకున్నాయి. హైదరాబాద్, కరీంనగర్, వరంగల్ జిల్లాల్లో రాష్ట్ర సరాసరి కంటే తక్కువ వృద్ధి వుంది. వీటిని ప్రాతిపదికగా తీసుకుని 2015-16 మానవాభివృద్ధి విలువను అంచనా కట్టారు. దీని ప్రకారం హైదరాబాద్, రంగారెడ్డి జిల్లాలు రాష్ట్రంలో మొదటి రెండు స్థానాల్లో వున్నాయి. మెదక్, మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలు చివరి రెండు స్థానాల్లో నిలిచాయి. ఖమ్మం, ఆదిలాబాద్, నిజామాబాద్లు మానవాభివృద్ధి సూచికల్లో తమ స్థానాలను మెరుగుపరచుకున్నాయి. వరంగల్, కరీంనగర్, నల్గొండలు తమ స్థానాలను కోల్పోయాయి.

క్ర.సం.	జిల్లా పేరు	మానవాభివృద్ధి సూచికలో అభివృద్ధి (2004-11)	2015-16లో వృద్ధి అంచనా	2015-16లో ర్యాంకు (అంచనా)
1.	హైదరాబాద్	10.8 శాతం	0.700	1
2.	రంగారెడ్డి	9.4 శాతం	0.808	2
3.	ఖమ్మం	11.6 శాతం	0.728	3
4.	ఆదిలాబాద్	10.8 శాతం	0.700	4
5.	వరంగల్	7.1 శాతం	0.673	5
6.	నిజామాబాద్	12.3 శాతం	0.665	6
7.	కరీంనగర్	7.0 శాతం	0.654	7
8.	నల్గొండ	8.0 శాతం	0.646	8
9.	మహబూబ్ నగర్	10.3 శాతం	0.632	9
10.	మెదక్	10.1 శాతం	0.606	10

2011 జనాభా లెక్కల ప్రకారం తెలంగాణాలో అక్షరాస్యత 66.5 శాతం

హైదరాబాద్ (83.2 శాతం) మొదట, మహబూబ్ నగర్ (55 శాతం) చివర నిలిచాయి. అక్షరాస్యలు పట్టణ ప్రాంతాల్లో 81.1 శాతం, గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో 57.3 శాతం

సామాజిక, ఆర్థిక కోణాల్లో మానవాభివృద్ధికి సంక్షిప్త కొలమానమే మానవాభివృద్ధి సూచిక. సౌకర్య వంతమైన జీవన ప్రమాణం, విజ్ఞానం, ఆరోగ్యవంతమైన దీర్ఘకాల జీవనం అనే మూడు అంశాల్లో ప్రతి జిల్లా సరాసరి ప్రగతిని తీసుకుని దీన్ని లెక్కగడతారు. ఒక నెలలో ప్రజల తలసరి ఖర్చు ఆధారంగా సౌకర్యవంతమైన జీవన ప్రమాణాన్ని లెక్కిస్తారు. ఆరోగ్యవంతమైన దీర్ఘకాల జీవనానికి ప్రజల ఆయు ప్రమాణమే ప్రాతిపదిక. 15 ఏళ్లు పైబడినవారిలో అక్షరాస్యులు ఎంత మంది, ఆరు నుంచి 14 ఏళ్లలోపు వయసులో వారు ఎన్ని సంవత్సరాలు విద్యాభ్యాసం చేశారనే అంశాలను విజ్ఞానానికి కొలమానంగా పరిగణిస్తారు.

రక్తహీనత వేధిస్తోంది:

రాష్ట్రంలో 6 నెలల నుంచి ఐదేళ్లలోపు పిల్లల్లో 71 శాతం మందికి రక్తహీనత ఉంది. 6-19 ఏళ్ల మధ్య వారిలో సగం మంది, యుక్త వయస్సుల్లో సరాసరిగా 54 శాతం మంది రక్తహీనత బాధితులే.

పసివయసులో పసుపు కొమ్ము:

తెలంగాణాలో 20-24 ఏళ్ల మధ్య వయస్సులైన వివాహితల్లో 28 శాతం మందికి 18 ఏళ్లలోపే పెళ్లిళ్లయ్యాయి. అమ్మాయిల పెళ్లీడు నగటు 2007-08లో 19.2 సంవత్సరాలు కాగా 2012-13 నాటికి 19.8 ఏళ్లు పోషకాహారం అందని ద్రాక్ష: పౌష్టికాహారం లోపంతో ఐదేళ్లలోపు పిల్లల్లో 29.5 శాతం మంది తక్కువ బరువుతో వున్నారు. 23.8 శాతం మందిలో ఎదుగుదల లోపించింది. నిజామాబాద్ (45.1 శాతం) పరిస్థితి దారుణం. హైదరాబాద్ (19 శాతం) మెరుగ్గా వుంది.

దవాఖానాలో అందని వైద్యం:

30 వేల మందికి ఒక పి.హెచ్.సీ. వుండాలి. తెలంగాణాలో 55.2 శాతం పి.హెచ్.సీ.లే ఆ స్థాయిలో వున్నాయి. 5 వేల మందికి ఒక ఆరోగ్య ఉపకేంద్రం వుండాలి. 73.4 శాతమే అందుబాటులో వున్నాయి.

రక్తపోటు పెరుగుతోంది:

రాష్ట్రంలో 18 ఏళ్లు పైబడిన పురుషుల్లో 22 శాతం,

మహిళల్లో 16 శాతం రక్తపోటు (బీపీ) బాధితులే. కొన్ని జిల్లాల్లో ఇది ఇంకా ఎక్కువ.

అక్షరాస్యత దిశగా రాష్ట్రం ముందడుగు వేసినా, ఇది మరింత పెరగాల్సిన అవసరాన్ని మానవాభివృద్ధి నివేదిక గుర్తించింది. 2001లో 58 శాతం వున్న అక్షరాస్యత 2011 నాటికి 66.5 శాతానికి పెరిగింది. అయితే పట్టణ, గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో అక్షరాస్యత మధ్య అంతరం రాష్ట్రంలో 23.8 శాతంగా నమోదైంది. ఇది జాతీయ స్థాయి (16.3 శాతం) కంటే చాలా ఎక్కువ. 2001-11 మధ్య అక్షరాస్యత వృద్ధిని పరిగణనలోకి తీసుకుంటే పట్టణ గ్రామీణ ప్రాంతాల మధ్య అంతరం తొలగడానికి మరో 30 ఏళ్లకు పైగా పట్టవచ్చని నివేదిక తెలిపింది.

తెలంగాణాలో నేటికీ ఎక్కువగానే జరుగుతున్న బాల్య వివాహాలపైనే నివేదిక ఆందోళన వ్యక్తం చేసింది. 20-24 ఏళ్ల మధ్య వయస్సులైన వివాహితల్లో 18 ఏళ్ల లోపునే పెళ్లయినవారు మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలో 35 శాతం మంది వున్నారు. ఖమ్మంలో 33 శాతం, నల్గొండ జిల్లాలో 30 శాతం మంది చాలా చిన్న వయసులోనే వివాహ బంధానికి ముడిపడ్డారు. చిన్న వయసులో వివాహమవడం... శారీరకంగా, మానసికంగా మాతృత్వానికి సిద్ధం కాకపోవడం తల్లిబిడ్డల ఆరోగ్యంపై ప్రభావం చూపుతోందని నివేదికలో పేర్కొన్నారు. తెలంగాణాలోని హైదరాబాద్ తప్ప మిగిలిన అన్ని జిల్లాల నుంచి ఇతర ప్రాంతాలకు వలసలున్నాయి. పొరుగునున్న మహారాష్ట్రకు ఉపాధి కోసం ఎక్కువ మంది వెళుతున్నారు.

పని చేసే పురుషుల్లో వలస వెళుతున్న వారి శాతం జిల్లాల వారీగా...(2011 జనాభా లెక్కల ప్రకారం)

ఆదిలాబాద్.....	5.67 శాతం
కరీంనగర్.....	5.71 శాతం
ఖమ్మం.....	7.49 శాతం
మహబూబ్ నగర్	6.15 శాతం
మెదక్	3.84 శాతం
నిజామాబాద్	3.84 శాతం
రంగారెడ్డి.....	3.22 శాతం
వరంగల్	5.83 శాతం

మానవాభివృద్ధి సూచికలో వివిధ జిల్లాలు - ముఖ్యాంశాలు:

రంగారెడ్డి :

మానవాభివృద్ధి సూచికలో రెండో స్థానం. ఏడాదికి 9.4 శాతం వృద్ధితో 0.764 నుంచి 0.605 కు పెరిగింది. 2015-16కు 0.808కు చేరుతుంది. అక్షరాస్యత మెరుగ్గా వుంది. శిశు మరణాల సంఖ్య తక్కువగా వున్న జిల్లాల్లో ఇదొకటి. ఆరోగ్య సూచికల్లో బాగా వెనుకబడింది. పెద్దల్లో రక్తహీనత రాష్ట్రంలోనే అత్యధికం. మధుమేహం, రక్తపోటు పురుషుల్లోనే ఎక్కువ.

ఖమ్మం:

మానవాభివృద్ధి సూచిక 2004-05లో 0.286 వుండగా, 2011-12 నాటికి 0.519కి పెరిగింది. ఈ వ్యవధిలో ఏడాదికి 11.6 శాతం వృద్ధి నమోదైంది. ఇదే రీతిలో కొనసాగితే 2015-16కు 0.673కు చేరి జిల్లా ర్యాంకు కూడా మెరుగవుతుంది. రాష్ట్రంలో అత్యధిక గిరిజన జనాభా (27 శాతం) వున్న జిల్లా. గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో, మహిళల్లో అక్షరాస్యత వృద్ధి 15-24 సంవత్సరాల మధ్య వయసు యువకుల్లో అక్షరాస్యత 91 శాతం, యువతుల్లో 83 శాతం, వినియోగ సామర్థ్యం, ఆరోగ్య రంగంలో పురోగతి సాధించింది. శిశు మరణాల సంఖ్య తగ్గింది. మానవాభివృద్ధిలో విద్య పాత్ర తక్కువ. వ్యవసాయాభివృద్ధి రాష్ట్రం మొత్తం మీద తక్కువ. తయారీ రంగ వృద్ధి ఎక్కువ. మాతా మరణాల సంఖ్య రాష్ట్రంలో రెండో అత్యధికం.

వరంగల్:

మానవాభివృద్ధి సూచి 2004-05లో 0.356 కాగా, 2011-12 కల్లా 0.534కు పెరిగింది. 2015-16 నాటికి 0.673కు చేరుతుంది. బాల్య వివాహాల్లో తొలిస్థానం. శిశు మరణాల సంఖ్య రాష్ట్ర సగటు కంటే తక్కువే. 2012-13లో పురుషుల సరాసరి పెళ్లి వయసు 18.9 సంవత్సరాలు రాష్ట్రంలోనే అతి తక్కువ.

కరీంనగర్:

జిల్లాలో మానవాభివృద్ధి సూచిక 2004-05లో 0.350 కాగా, 2011-12 నాటికి 0.521కి పెరిగింది.

2015-16 నాటికి 0.654కు చేరుతుంది. అత్యధిక సాగు విస్తీర్ణమున్న జిల్లా.

స్త్రీ పురుష నిష్పత్తి 1000:1008, పిల్లల్లో 935:1000. మధుమేహ బాధిత పురుషుల్లో మొదటి స్థానం (నిజామాబాద్లో కలిసి). రక్తపోటు బాధితులూ ఎక్కువే. విద్యా మౌలిక వసతుల కల్పనలో ముందంజ. ఆరోగ్య మౌలిక వసతుల కల్పనలో వెనకబాటు. గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో అక్షరాస్యత పెరుగుదల.

మెదక్:

మానవాభివృద్ధి సూచికలో రాష్ట్రంలో చివరి స్థానంలో వున్న జిల్లా ఇది. 2004-05లో తొమ్మిదో స్థానంలో వుండగా, 2011-12లో పదో స్థానానికి పడిపోయింది. శిశు మరణాలు అత్యధికంగా వున్న జిల్లాల్లో రెండోది. 2012-13 లెక్కల ప్రకారం 20-24 మధ్య వయసున్న వివాహితుల్లో 24 శాతం మంది బాల్య వివాహాలే. 2007-08లో ఇది 50 శాతం. మహిళల్లో రక్తపోటు బాధితులు అత్యధికం. అక్షరాస్యత తక్కువ.

మహబూబ్ నగర్:

మానవాభివృద్ధి సూచిక అతి తక్కువగా వున్న జిల్లాల్లో మహబూబ్ నగర్ జిల్లాది రెండో స్థానం. 2004-05 లో ఈ జిల్లాది ఎనిమిదో స్థానం కాగా, 2011-12లో 0.464తో తొమ్మిదో స్థానం. 2015-16 నాటికి సూచిక 0.632కు చేరినా జిల్లా స్థానం మారదు. వ్యవసాయం, సేవారంగాల్లో మెరుగైన వృద్ధి, మానవాభివృద్ధిలో విద్య పాత్ర తక్కువ, కూలీల ధరలు ఎక్కువగా పెరిగాయి. రాష్ట్రంలోనే అయిదేళ్లలోపు శిశు మరణాలు ఎక్కువ వున్న జిల్లా. అతి తక్కువ అక్షరాస్యత వున్న జిల్లా ఇదే.

నల్గొండ:

జిల్లా మానవాభివృద్ధి సూచిక 2004-05లో 0.320 నుంచి 2011-12కు 0.500కు మెరుగుపడింది. 2015-16 నాటికి 0.646కు చేరుతుంది.

అయిదేళ్లలోపు మరణించే పిల్లల సంఖ్య రాష్ట్రంలో అత్యధికం. మాతా మరణాల సంఖ్య ఎక్కువే. బాల్య వివాహాలు గతంలో కంటే తగ్గాయి. అయినా ఇప్పటికీ అక్కడే అత్యధికం. ఎస్టీల్లో అక్షరాస్యత మరీ తక్కువ.

ఆదిలాబాద్:

మానవాభివృద్ధిలో ఈ జిల్లాది ఆరో స్థానం.

డిசెంబர் 2016

అటవీ హక్కుల చట్టం అమలు కొరకు ప్రభుత్వానికి లేఖ

ఇ.ఎ.ఎస్. శర్మ, విశాఖపట్నం-2

ఎక్కువ మందిచే అటవీ హక్కుల చట్టం (ఎఫ్.ఆర్.ఎ) గా పిలువబడే షెడ్యూల్డ్ తెగల మరియు ఇతర సంప్రదాయ అటవీ నివాసుల (అటవీ హక్కుల గుర్తింపు) చట్టం, 2006 18-12-2006న కేంద్ర ప్రభుత్వం చేసిన కీలకమైన చట్టం. సక్రమంగా అమలైతే, రాష్ట్రంలోని వేల మంది ఆదివాసీలు ఇతర సంప్రదాయ అటవీ నివాసులకు మేలు కలుగుతుంది.

కీర్తిశేషులు శ్రీ ఎస్.ఆర్ శంకరన్ నేతృత్వంలో వున్నత స్థాయి సంఘం అనేక కోణాల్లో విస్తృతంగా చర్చలు మరియు పరిశీలనలు జరిపి ఈ చట్టం రూపొందించింది. అటవీ చట్టాలలోనే మైలురాయిగా చెప్పదగిన ఈ చట్టంలో ఆయన ముద్రను చాలా స్పష్టంగా చూడవచ్చు. ఈ ఎఫ్. ఆర్.ఎ., అటవీ భూమిపై వ్యక్తులకు, అలాగే సమూహానికి (కమ్యూనిటీ) ఇద్దరికీ పట్టాలు మంజూరు చేస్తుంది. 'పెసా' లేక పంచాయితీ (షెడ్యూల్డ్ ప్రాంతాలకు విస్తరణ) చట్టం, 1996 ప్రకారం, వ్యక్తిగత మరియు కమ్యూనిటీల అటవీ హక్కుల నిర్ణయంలో ఒక రాజ్యాంగబద్ధమైన వ్యవస్థగా గ్రామసభ పాత్ర ఎంతో కీలకమైంది. ఈ రాష్ట్రంలో అటవీ సరిహద్దులను (ఇంటర్వేస్) కలిగిన గ్రామ పంచాయితీలు 2447 వరకు వున్నాయి.

ఒక దశాబ్దం క్రితమే జారీ చేయబడిన, ఈ చట్టం క్రింద వ్యక్తిగత పట్టాల కొరకు 1,50,488 దరఖాస్తులు (క్లెమ్స్) చేసుకోగా, ఇప్పటి వరకూ 77,500 మందికి మాత్రమే పట్టాలు మంజూరయ్యాయి. అంటే తిరస్కరణ రేటు 48%కి పైగా వుంది, నిజానికి ఇది చాలా ఎక్కువ. ఇందుకు, కేంద్ర గిరిజన వ్యవహారాల మంత్రిత్వశాఖ 14-7-2016 నాటి సమీక్షా సమావేశ మినిట్స్ (నివేదిక) సాక్ష్యం. మీ పరిశీలన కొరకు ఈ మినిట్స్ నకలును జత పరచడ మైంది. ఎఫ్.ఆర్.ఎ క్రింద జారీ చేయబడే "కమ్యూనిటీ పట్టా" భావన ఎంతో ప్రత్యేకమైంది. ఆ కమ్యూనిటీని అక్కడి కొండలు, చెరువులు ఇతర ఉమ్మడి అటవీ వనరులకు ఒక వాటాదారుని (స్టేక్-హోల్డర్)గా ఇది గుర్తిస్తుంది.

ఎఫ్.ఆర్.ఎ. అమలు యంత్రాంగంలోని అధికారులు

ఈ "కమ్యూనిటీ పట్టా" భావనను విస్తృత పరిధిలో అర్థం చేసుకొని అమలు చేయడం గానీ లేక అటవీ నివాసులైన గిరిజనులు మరియు ఇతర బలహీన వర్గాల సాగుదార్లకు దీన్ని బాగా ప్రచారం చేయడం కోసం గానీ ఎటువంటి కృషి చేయలేదు. ఫలితంగా, లబ్ధిదారుల నుండి ఇంతవరకు 4,410 క్లెమ్స్ (దరఖాస్తులు) మాత్రమే వచ్చాయి. ఇందులోనూ కేవలం 1,216 క్లెమ్స్ మాత్రమే పరిష్కారం అయ్యాయి. ఈ విషయంలో కూడా ప్రగతి చాలా అసంతృప్తికరంగానే వుంది. 4-11-2015 తేదీన జరిగిన రాష్ట్ర స్థాయి సమావేశంలో దీనిపై చర్చించారు. ఆ మినిట్స్ కాపీని కూడా జత చేస్తున్నాను. అటవీ నివాసులు వాస్తవంగా సాగుచేస్తున్న భూమిని పరిగణనలోనికి తీసుకోకుండా తమకు ఇష్టం వచ్చినట్లు వ్యక్తిగత పట్టాలు మంజూరు చేస్తున్నారు.

సర్వేయర్లు గ్రామస్తుల సమక్షంలో ఒక పారదర్శక పద్ధతిలో సర్వేలను నిర్వహించి వుంటే, ఈ విధమైన వ్యత్యాసాలు సంభవించి వుండేవి కావు. ఎఫ్.ఆర్.ఎ. అమలు విషయంలో రెవెన్యూ అధికారుల నుండి ఎదురవుతున్న ఒక ముఖ్య సమస్య ఏమిటంటే, ఈ చట్టంపైన అసటు ముందు వారికే సరిపడినంత అవగాహన లేకపోవడం మరియు అటవీ భూములపైన తమ అధిపత్యాన్ని వదులుకొని, ఈచట్టంలో భావించినట్లుగా వారి స్థానంలో గ్రామ సభలను అనుమతించి, అవి చెప్పినట్లుగా నడుచుకోవడానికి అటవీ అధికారులు విముఖత కలిగి వుండడం. ప్రత్యేకించి కమ్యూనిటీ పట్టాల విషయానికి వస్తే, ఈ అటవీ అధికారులు, ఎఫ్.ఆర్.ఎ ను పూర్తిగా అమలు చేయడానికి బదులు తమ సొంత పథకమైన వన సంరక్షణ సమితులను కొనసాగించడానికి ఎక్కువ ఒత్తిడి తెస్తున్నారు.

ఎఫ్.ఆర్.ఎ కి సంబంధించినంత వరకూ, గ్రామ సభ ప్రాథమిక యంత్రాంగం. అటవీ అధికారులు ఈ భావనను ఖచ్చితంగా గుర్తెరిగి వుండాలి. ఎఫ్.ఆర్.ఎ నేపథ్యంలో వి.ఎస్.ఎస్.లు తమ ప్రాముఖ్యతను కోల్పోయాయని

ఖచ్చితంగా తెలుసుకోవాలి. పైన పేర్కొన్న 4-11-2015 నాటి రాష్ట్రస్థాయి సమీక్షా సమావేశ నివేదిక (మినిట్స్) ప్రభుత్వం జోక్యం చేసుకోవలసిన సమస్యల జాబితాను, అలాగే ఈ సమస్యల పరిష్కారానికి తక్షణం చేపట్టాల్సిన కార్యాచరణను నిర్దేశించింది. ఈ సందర్భంగా, 26-11-2013 తేదీన విశాఖపట్నంలో నాతో సహా ప్రొ. వర్జీనియస్ కాకా, శ్రీమతి మేధా పాట్కర్ మరియు అశోక్ టంకశాల అంతా కలసి నిర్వహించిన “ప్రజాకోర్టు” (పబ్లిక్ హియరింగ్) విచారణాంశాలను (ప్రోసీడింగ్స్) మీ దృష్టికి తేవాలని ఆ ప్రోసీడింగ్స్ను జత చేశాను.

ఈ పబ్లిక్ హియరింగ్ సమయంలో ఒక విషయం మమ్మల్ని తీవ్రమైన ఆందోళనకు గురి చేసింది, అది ఏమిటంటే, పోలవరం ప్రాజెక్టు ముంపు ప్రాంతాల్లో పనిచేస్తున్న రెవెన్యూ అధికారులు ఆదివాసీలు వ్యక్తిగత పట్టాల కోసం చేసిన క్లెయిమ్స్ను మీ భూములు ఆ రిజర్వాయర్ క్రింద ముంపుకు గురి కాబోతున్న కారణంగా ఈ పట్టాలకు మీరు అర్హులు కారని కావాలనే తిరస్కరించారు. అధికారులు చివరకు ఈ చట్ట స్ఫూర్తినే పూర్తిగా విస్మరించారని స్పష్టమవుతుంది.

ఆదివాసీలకు సంబంధించిన ఇటువంటి అత్యంత కీలకమైన అంశాలలో రాష్ట్ర గిరిజన సంక్షేమ శాఖ నిష్క్రియాత్మక వుదాసీనతను ప్రదర్శించడం పట్ల ఎవరికైనా తీవ్ర ఆవేదన కలుగుతుంది. రేపు నేను విశాఖపట్నంలో భారీ సంఖ్యలో ఆదివాసీలను కలువబోతున్నాను. వారంతా కోస్తా జిల్లాలలోని ఏజన్సీ ప్రాంతాల నుండి వస్తున్నవారు. వారిలో ఎక్కువ మంది ఖచ్చితంగా నేను పైన పేర్కొన్న అంశాలపైనే తమ గొంతు వినిపిస్తారని భావిస్తున్నాను.

మీరు రాష్ట్ర స్థాయిలో పరిస్థితి సమీక్షించి, ఎఫ్.ఆర్.ఎ. సత్వర మరియు సమర్థవంతమైన అమలుకు పూర్తి హామీ ఇవ్వగలిగే నిర్ణయాలను తీసుకోవాలనేది నా సలహా మరియు ఆకాంక్ష. ఇదే మనం స్వర్గీయ శ్రీ ఎస్.ఆర్. శంకరన్ గారికి ఆర్పించే గొప్ప నివాళిగా నేను భావిస్తాను.

భారత ఇంధన వనరుల శాఖ కార్యదర్శిగా పదవీ విరమణ చేసిన ఐ.ఎ.ఎస్ అధికారి శ్రీ ఇ.ఎ.ఎస్ శర్మగారు, ఆటవీ హక్కుల చట్టం, 2006 ను రాష్ట్రంలో నిబద్ధతతో అమలు చేసి, చట్ట స్ఫూర్తిని కాపాడాలని కోరుతూ ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ప్రధాన కార్యదర్శికి వ్రాసిన లేఖ తెలుగు అనువాదము.

ఘన జీవామృతం ఘన జీవామృతం ఉపయోగం, తయారీ విధానం

జీవామృతం ద్రవ రూపంలో వుంటుంది. ఘన జీవామృతం పొడి పొడిగా వుంటుంది. ఘన జీవామృతం వాడకం వల్ల భూమిలోని జీవరాశులు, వానపాములు ఆరోగ్యంగా వ్యాప్తి చెంది భూమి సారవంతమవుతుంది. పంటలకు అవసరమైన పోషకాలు అందుతాయి. చీడ పీడలు రావు. పంటలు ఏపుగా పెరిగి మంచి దిగుబడులనిస్తాయి. పంట కాలం మధ్యలో కూడా ఎకరానికి 100 కేజీల ఘన జీవామృతం వేసి మొక్కలకు ఆహారం అందించాలి.

కావలసిన పదార్థాలు: 1. దేశీ ఆవు పేడ 100 కేజీలు, 2. దేశీ ఆవు ఆవు మూత్రం 5 లీటర్లు, 3. బెల్లం 2 కేజీలు (లేదా) చెరుకు రసం 4 లీటర్లు, 4. ఏదైనా పప్పుధాన్యం (శనగ, మినుము, పెసర, ఉలవ వంటి) పిండి 2 కేజీలు, 5. పొలం గట్టు మన్ను అర కేజీ

తయారు చేసే విధానం: పై పదార్థాలన్నింటినీ చేతితో బాగా కలిపి, 10 రోజులు బాగా చీకిన ఆవు పేడలో కలిపి 1

ఎకరం పొలంలో వెదజల్లి దున్నాలి. తయారు చేసిన వారం రోజులలోపు చల్లుకుంటే మంచిది.

ఘన జీవామృతం -2

తయారీకి కావలసిన పదార్థాలు

1. 200 కేజీలు బాగా చీకిన పేడ ఎరువు
2. 20 లీటర్ల జీవామృతం

తయారు చేసే విధానం:

ముందుగా 200 కేజీల బాగా చీకిన పేడ ఎరువును పలుచగా పరవాలి. తర్వాత 20 లీటర్ల జీవామృతాన్ని పరిచిన ఎరువుపై చల్లాలి. దీన్ని బాగా కలియబెట్టి ఒక కుప్పలా చేసి, దానిపై గోనె పట్టా కప్పాలి. 48 గంటలు గడచిన తర్వాత దీనిని పలుచగా చేసి ఆరబెట్టుకోవాలి. పూర్తిగా ఆరిపోయిన తర్వాత గోనె సంచులలో నిల్వ చేసుకొని అవసరమైనప్పుడు వాడుకోవాలి. ఇలా తయారు చేసిన ఘన జీవామృతం 6 నెలల వరకు నిల్వ వుంటుంది.

అటవీ హక్కుల చట్టంపై తరచూ ఎదురయ్యే ప్రశ్నలు

డా॥ పల్లా త్రినాథరావు, న్యాయవాది

1. అటవీ హక్కుల దరఖాస్తు పెట్టుకోవడానికి ఏమైనా కాలపరిమితి ఉందా?

అటవీ హక్కుల నియమాలు (1)(1)(ఎ) క్రింద అటవీ హక్కుల కమిటీలను దరఖాస్తులు స్వీకరించమని గ్రామసభ తీర్మానించవచ్చును. దరఖాస్తుల స్వీకరణకు ప్రకటన ఇచ్చిన తేదీ నుంచి 3 నెలలలోగా అటవీ హక్కులను కోరే దరఖాస్తుదారులు దరఖాస్తు ఇవ్వాలి. అవసరమనుకుంటే దరఖాస్తులు స్వీకరించే కాలాన్ని గ్రామసభ పొడిగించవచ్చు. కాబట్టి అటవీ హక్కుల గుర్తింపు చట్టం క్రింద దాఖలు చేసుకొనే క్లెమ్స్ కు ఎటువంటి కాలపరిమితిని చట్టం నిర్దేశించలేదు.

2. అటవీ హక్కుల జిల్లాస్థాయి కమిటీ చైర్మన్ గా వ్యవహరిస్తున్న కలెక్టర్ తన బాధ్యతలను ఆర్.డి.ఒ/ సబ్ కలెక్టర్ కు బదిలీ చేయవచ్చునా?

అటవీ హక్కుల పత్రాలపై జిల్లా కలెక్టర్ మాత్రమే సంతకం చేయాలి. జిల్లా స్థాయి కమిటీకి అటవీహక్కుల నియమం (8 హెచ్) క్రింద ప్రత్యేక చట్టపరమైన బాధ్యతలు ఇవ్వబడ్డాయి. అందువల్ల జిల్లా కలెక్టర్ అధికారాన్ని ఆర్.డి.ఒ. వినియోగించకూడదు.

3. అటవీహక్కుల కమిటీ స్థానంలో మరొక కమిటీని ఏర్పర్చి చట్టం అమలు చేయవచ్చునా?

అటవీ హక్కుల చట్టం క్రింద గ్రామసభ సభ్యులతో ఏర్పరచిన అటవీ హక్కుల కమిటీ మాత్రమే గ్రామసభకు అనుసంధానంగా బాధ్యతలు నిర్వర్తించాలి. (రూల్ 4(1)(ఇ)).

4. పురపాలక పట్టణ ప్రాంతాలలో సబ్ డివిజన్ కమిటీ సభ్యులను నియమిస్తారా?

సబ్ డివిజన్ కమిటీ సభ్యుల నియామకం పై అటవీ హక్కుల చట్ట నియమాలు తెలియజేస్తున్నాయి. అయితే పురపాలక పట్టణ ప్రాంతాల్లో సబ్ డివిజన్ కమిటీ సభ్యుల ప్రాతినిధ్యంపై గిరిజన సంక్షేమ శాఖ కొన్ని మార్గదర్శకాలు 2012లో తీసుకువచ్చింది. 6వ షెడ్యూల్ ప్రాంతాలు మినహాయించి, ఇతర పట్టణ, నగర ప్రాంతాల్లో పురపాలక, నగర పాలక సంస్థలు నామినేట్ చేయబడిన సభ్యులు సబ్ డివిజన్, జిల్లా స్థాయి అటవీ హక్కుల గుర్తింపు కమిటీలలో

సభ్యులుగా వ్యవహరిస్తారు. నామినేట్ కాబడిన సభ్యులలో కనీసం ఇద్దరు గిరిజనులై ఉండాలి. వారు అటవీ ప్రాంతాలలో నివసిస్తూ లేదా ప్రత్యేక సమస్యాత్మక ఆదివాసీ జాతి తెగలకు చెందినవారై ఉండాలి. ఒక వేళ గిరిజనులు లేని పక్షంలో సంప్రదాయక అటవీ నివాసితులు ఇద్దరిని సభ్యులుగా నామినేట్ చేయవచ్చును. అందులో ఒకరు మహిళా సభ్యులై ఉండాలి.

5. గ్రామసభ తిరస్కరించిన దరఖాస్తులు పున: విచారణ చేయవచ్చునా?

అటవీ హక్కుల గుర్తింపు విచారణలో గ్రామసభ మరియు సబ్ డివిజన్ స్థాయి కమిటీల నిర్ణయంపై అప్పీలు చేసుకొనే అవకాశం చట్టం కల్పించింది. ఒకవేళ గ్రామసభ తీసుకున్న నిర్ణయాలు అసంపూర్ణ విచారణ ఆధారంగా తీసుకున్నాయని భావిస్తే సబ్ డివిజన్ లేదా జిల్లా స్థాయి కమిటీ దరఖాస్తులను పున:విచారణకు తిరిగి గ్రామ సభకు పంపించవచ్చు. ఒకవేళ గ్రామసభ నిర్ణయాలు సవరించడం లేదా తిరస్కరించే సందర్భాలలో ఉన్నత స్థాయి కమిటీలకు సహేతుక కారణాలు తెలియ జేయాలి. (రూల్ 12 (ఎ)(10). విచారణలో ఏర్పడిన సాంకేతిక కారణాలు జూపి దరఖాస్తులను తిరస్కరించడానికి వీలులేదు. (రూల్ 12 (ఎ)(10). అసంపూర్ణ సాక్ష్యాలు ఆధారంగా తిరస్కరించిన దరఖాస్తులపై సబ్ డివిజన్ మరియు జిల్లా అటవీ హక్కుల కమిటీలు కూడా పున: విచారణ చేపట్టే అవకాశం ఉందని గిరిజన సంక్షేమ శాఖ 2015లో ఉత్తర్వులు జారీ చేసింది.

6. జిల్లాస్థాయి అటవీ హక్కుల కమిటీ తీసుకున్న నిర్ణయంపై అప్పీళ్ళు దాఖలు చేయవచ్చునా?

జిల్లా స్థాయి అటవీ హక్కుల కమిటీ తీసుకున్న నిర్ణయంపై ఎటువంటి అప్పీళ్ళు దాఖలు చేసుకొనేందుకు వీలులేదు. జిల్లాస్థాయి అటవీ హక్కుల కమిటీ నిర్ణయం అంతిమంగా చట్టం భావిస్తుంది. అయితే చట్ట వ్యతిరేకంగా తీసుకున్న జిల్లాస్థాయి కమిటీ నిర్ణయాలను సవాళ్ళు చేస్తూ రాష్ట్ర హైకోర్టులో రిట్ పిటిషన్లు దాఖలు చేయవచ్చును. అలాగే జిల్లాస్థాయి కమిటీ తీసుకున్న నిర్ణయం అటవీ హక్కుల చట్టం

లేదా నియమాలకు విరుద్ధంగా ఉన్నట్లయితే రాష్ట్రస్థాయి పర్యవేక్షణ కమిటీకి ముందుగా నోటీసు ఇచ్చి గ్రామసభ విచారణను సెక్షన్ 8 కింద చేపట్టవచ్చు.

7. గ్రామసభ నిర్వహణలో షెడ్యూల్డ్ ప్రాంతాలకు మైదాన ప్రాంతాలకు ఏమైనా తేడా వుందా?

షెడ్యూల్డ్ ప్రాంతాల్లో లేదా మైదాన ప్రాంతాల్లో గ్రామసభలను గ్రామస్థాయి లేదా అవాస స్థాయిలోనే నిర్వహించాలి.

8. గ్రామ పంచాయితీ స్థాయిలో అటవీ హక్కుల గుర్తింపు చట్టం అమలు కోసం గ్రామసభను ఏర్పర్చి మరియు సమావేశాలు నిర్వహించవచ్చునా?

అటవీ హక్కుల గుర్తింపు చట్టం కింద గ్రామసభ మరియు గ్రామం అనేవి సెక్షన్ 2(జి) 2(పి) క్రింద నిర్వచించబడ్డాయి. అందువల్ల గ్రామ పంచాయితీ స్థాయిలో గ్రామసభ ఏర్పర్చడానికి వీలులేదు. గ్రామసభలను గ్రామ ఆవాస స్థాయిలోనే ఏర్పర్చి, నిర్వహించాలి.

9. గ్రామసభకు ఎవరు అధ్యక్షత వహిస్తారు?

తొలిసారిగా అటవీ హక్కుల కమిటీ ఏర్పాటు సందర్భంలో మాత్రమే గ్రామ పంచాయితీ గ్రామసభను ఏర్పాటు చేసి అటవీ హక్కుల గుర్తింపు కమిటీ ఏర్పరుస్తుంది.

తెలంగాణలో వ్యవసాయ మార్కెటింగ్ శాఖ అమలు చేస్తున్న పథకాలు

ఆరుగాలం కష్టపడి పంటలు పండించే అన్నదాతలు “రైతులు”, మార్కెట్ యార్డుకు వచ్చిన వ్యవసాయోత్పత్తులు బరువు మోయడానికి వెనుకాడని వారు మార్కెట్ శ్రామికులు హమాలీలు, దడవాయిలు మరియు చాట కూలీలు. వీరిద్దరి సంక్షేమం సౌకర్యాలు మరియు ఆరోగ్యం పై మార్కెటింగ్ శాఖ మంత్రి శ్రీ హరీష్ రావు గారి ఆధ్వర్యంలో వ్యవసాయ మార్కెటింగ్ శాఖ ప్రత్యేక దృష్టిని సారించింది.

సుదూర ప్రాంతాల నుండి మార్కెట్ యార్డుకు వచ్చే రైతులు మరియు మార్కెట్ యార్డులో పని చేసే శ్రామికులను దృష్టిలో వుంచుకొని మార్కెట్లో ఏవైనా ఆరోగ్య సమస్యలు తలెత్తిన వెంటే ప్రాథమిక చికిత్స అందచేయడానికి “ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలు” ఏర్పాటు చేయడంతో పాటుగా ఉచితంగా మందులను సరఫరా చేయడం జరుగుతోంది.

రైతు వైద్య శిబిరాలను మార్కెట్ కమిటీ అధీకృత ప్రకటిత ప్రాంతాలలో వైద్య సౌకర్యం లేని గ్రామీణ ప్రాంతాలను

తర్వాత జరిగే గ్రామసభలకు, అటవీ హక్కుల కమిటీ బాధ్యత తీసుకుంటుంది. అటవీ హక్కుల కమిటీ సెక్రటరీ గ్రామసభ సెక్రటరీగా వ్యవహరిస్తారు. పంచాయితీకి లేదా వాటి సిబ్బందికి ఎటువంటి సంబంధం ఉండదు.

10. అటవీ హక్కుల గుర్తింపు చట్టం ఏయే ప్రాంతాలకు వర్తిస్తుంది.

అటవీ భూములపై వ్యక్తిగత లేదా ప్రజల సామూహిక హక్కుల గుర్తింపు కోసం అటవీ హక్కుల చట్టం తీసుకురాబడింది. సెక్షన్ 2(డి) కింద అటవీ భూమి నిర్ణయించబడింది. సుప్రీంకోర్టు గోదావర్మన్ కేస్లో ‘అడవి’ నిర్వహణ విషయంలో నిఘంటువు నిర్వహణ పరిగణనలోకి తీసుకోవాలని అభిప్రాయపడింది. అటవీ హక్కుల గుర్తింపు చట్టం క్రింద అటవీ భూమి పరిధిలోకి వర్గీకరించని అడవులు, సిరిహద్దులు నిర్ణాన లేని అటవీ భూములు అటవీ భూములుగా ప్రకటించడిన లేదా ప్రకటన ఇచ్చినట్లుగా భావించబడే భూములు, రక్షిత, రిజర్వు, అభయారణ్య మరియు జాతీయ పార్కులు వస్తాయి. భారతీయ అటవీ చట్టం 1927 కింద అటవీ భూములుగా గుర్తించబడే బంజరు భూములు కూడా పరిగణనలోకి వస్తాయి.

గిరిజన ప్రాంతాలను ఎంపిక చేసుకుని రైతు వైద్య ఆరోగ్య శిబిరాలు తరచు నిర్వహించడంతో పాటు అక్కడి పేద రైతు కుటుంబాలకు, సాధారణ, శ్వాసకోస మరియు ఇతర వ్యాధులకు చికిత్సను అందించడంతో పాటు ఉచితంగా మందులను అందివ్వడం జరుగుతోంది.

అదే విధంగా పశువైద్య శిబిరాలను మార్కెట్ కమిటీ పరిధిలో విస్తృతంగా ఏర్పాటు చేస్తూ పశువులకు వచ్చే వివిధ వ్యాధులకు ప్రముఖ వైద్య నిపుణులచే చికిత్సను అందచేయడం జరుగుతోంది.

మొత్తం వ్యవసాయ మార్కెట్ కమిటీలు	180
మొత్తం వ్యవసాయ సబ్ యార్డ్లు	95
గోదాముల సామర్థ్యం	21.25 లక్షల మెట్రిక్ టన్నులు

(వ్యవసాయ మార్కెటింగ్ శాఖ వెబ్ సైట్ ఆధారంగా)

వ్యవసాయ మార్కెటింగ్ శాఖ ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వము వారి పథకాలు

రైతు ఆరుగాలం కష్టపడి ఎన్నో వ్యయ ప్రయాసల కోర్చి పంటను పండించడం ఒక ఎత్తయితే పండిన పంటలకు గిట్టుబాటు ధర రాకుండా ఆర్థికంగా కృంగిపోవటం మరొక ఎత్తు, ప్రకృతి వైపరీత్యాలతో నష్టపోవటమే కాక పండిన పంటకు సరియైన ధర రాకుండా దళారీల కబంధ హస్తాలలో చిక్కి శల్యమైపోతున్నారు. రైతుల్ని ఇటువంటి పరిస్థితి నుండి గట్టెకించి మేలు చేయటానికి వ్యవసాయ మార్కెటింగ్ శాఖ వారు రైతు సోదరుల ప్రయోజనార్థం, అమలు పరచుచున్న వివిధ సంక్షేమ పథకాలు ఈ విధంగా వున్నాయి.

1. రైతు బంధు పథకం:

ఈ పథకం రైతులకు ఆత్మబంధువు వంటిది. రైతులకు తాము ఆశించిన ధర రానప్పుడు తక్షణ అవసరాల కోసము తమ కష్టాన్ని తక్కువ ధరకు అమ్ముకోకుండా ఈ పథకము ద్వారా సులభంగా రుణం పొందవచ్చు. ఈ పథకము యొక్క ముఖ్య ఉద్దేశ్యము మార్కెట్ ధర క్షీణించి, రైతులకు గిట్టుబాటు ధర లభించని సమయము నందు వారి తక్షణ అవసరాలు తీర్చు నిమిత్తము వారు తెచ్చిన సరుకును వ్యవసాయ మార్కెట్ కమిటీ గోదాముల యందు నిల్వ ఉంచుకొని, సరుకు యొక్క విలువపై 75 శాతం వరకు రూ. 2,00,000/-లు గరిష్ట పరిమితికి లోబడి రుణము పొందవచ్చు. అలా పొందిన రుణంపై 180 రోజుల వరకు ఎలాంటి వడ్డీ వసూలు చేయబడదు. 180 రోజుల నుండి 270 రోజుల వరకు 12 శాతం వడ్డీ వసూలు చేయబడును. రైతులు నిలువ వుంచిన సరుకుపై పూర్తి భద్రతతో పాటు బీమా సౌకర్యము కూడా కల్పించబడును.

2. ఉచిత వైద్య సదుపాయాలు:

వైద్య సదుపాయాలు లేని గ్రామాలను ఎంపిక చేసుకొని ప్రతి సంవత్సరం వ్యవసాయ మార్కెట్ కమిటీలు ప్రభుత్వ డాక్టర్లచే ఉచిత మానవ వైద్య శిబిరాలను మరియు పశువైద్య శిబిరాలను నిర్వహించడము జరుగుతున్నది. ఈ శిబిరముల నందు సరఫరా చేయు మందుల ఖర్చును మార్కెట్ కమిటీలు భరించును. కావున రైతు సోదరులు మార్కెట్ కమిటీలు నిర్వహించు ఉచిత మానవ వైద్య శిబిరాలను మరియు పశు వైద్య శిబిరాలను సద్వినియోగము చేసుకోవాలి.

3. భూసార పరీక్ష కేంద్రాలు:

రైతు సోదరుల శ్రేయస్సు దృష్ట్యా వ్యవసాయ మార్కెట్ యార్డుల నందు భూసార పరీక్ష కేంద్రములు ఏర్పాటు చేయడమైనది. రైతులు వారి వారి పొలములో మట్టి నమూనాలను తీసుకొని వచ్చి ఈ భూసార పరీక్ష కేంద్రాలలో

పరీక్షించుకొని అనువైన పంటలను వేసుకోవచ్చు. మరియు ఎంత పరిమాణంలో ఎరువులు వాడకములను తెలుసుకొనవచ్చు.

4. సంచార రైతు బజారులు:

రైతులు తాము పండించిన కూరగాయలను రైతు బజారు నందు అమ్ముకొనేలాగా ప్రోత్సహించడం. వినియోగదారులు నాణ్యమైన కూరగాయలను పొందడము కోసము వ్యవసాయ మార్కెటింగ్ శాఖ సంచార వాహనమును (సంచార రైతు బజారును) ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది. ప్రధానముగా ఈ సంచార రైతుబజారు నిరుద్యోగ యువతకు అద్దెకు ఇవ్వడం జరిగింది. సదరు లబ్ధిదారుడు రైతు బజారు నందు రైతుల నుండి కూరగాయలను రోజూ సేకరించి ఎస్టేట్ అధికారి నిర్ణయించిన ధరకు వినియోగదారులకు అమ్మును. దీని వలన రైతుకు గిట్టుబాటు ధర, వినియోగదారునికి ఇంటి దగ్గర సరసమైన ధరకు తాజా కూరగాయలు లభించడంతో పాటు నిరుద్యోగికి ఉపాధి లభించును. ఈ సంచార రైతు బజారులను మొట్టమొదట అనంతపురము జిల్లాలో గౌరవ ముఖ్యమంత్రి గారు తేది: 25-07-2014న ప్రారంభించడం జరిగినది.

5. మార్కెట్ ఇంటర్వెన్షన్ స్కీము:

మార్కెట్లలో ధరల సంక్షోభం ఏర్పడినప్పుడు మార్కెట్ ఇంటర్వెన్షన్ స్కీము ద్వారా ఆయా వ్యవసాయోత్పత్తులను ప్రభు ఏజెన్సీలైన మార్కెట్, నాఫెడ్ ఆయిల్ ఫెడ్ ద్వారా మొక్కజొన్నలు, మిర్చి, టమోట, ఉల్లిపాయలు మొదలైనవి. రైతులను ఆదుకొనుటకు కొనుగోలు చేయబడును.

6. రైతు బజారులు:

రైతుకు మరియు వినియోగదారునికి మధ్య ప్రత్యక్ష సంబంధము కలిగించి దళారులు లేకుండా తద్వారా రైతులు తాము పండించిన కూరగాయలకు ఆశించిన ధరను పొందుటకు వ్యవసాయ మార్కెటింగ్ శాఖ రైతు బజారులను ఏర్పాటు చేయడమైనది. రైతులు తాము పండించిన కూరగాయలను రైతు బజారులలో అమ్ముకొని మంచి ధరలను పొందవచ్చు.

7. క్రమ విక్రయములు మార్కెట్లు:

రైతులు తాము పండించిన వేరుశనగ, మిరప, పండ్లు, మరియు చింతపండు మొదలైన వ్యవసాయోత్పత్తులను అమ్ముకొనుటకు దూర ప్రాంతాలకు వెళ్ళనవసరము లేకుండా జిల్లాలోనే అన్ని వసతులు గల మార్కెట్లలో మంచిధరకు అమ్ముకొనవచ్చు.

(అనంతపురంజిల్లా వ్యవసాయ మార్కెటింగ్ శాఖ కరపత్రం ఆధారంగా)

నష్టాలలో రైతులు - కడలని పాలకులు

జ. కొండల్, నవీన్ - రైతు స్వరాజ్య వేదిక

తెలంగాణలో జిల్లాలు, రెవిన్యూ డివిజన్లు, మండలాలు ఇంత భారీ స్థాయిలో పెరిగినప్పుడు పాలన ప్రజలకు మరింత చేరువ అవుతుందని సహజంగా అనుకుంటాము. కానీ సంగా రెడ్డి జిల్లా హత్తుర మండలం కొన్యాల గ్రామానికి చెందిన చిల్లపచేడ్ రాములు ముదిరాజ్ భారీ వర్షాలకు మంజీరా నది వరదవల్ల 2 ఎకరాల పత్తి, 2 ఎకరాల వరి పూర్తిగా మునిగి పోవటంతో అప్పటికి లక్ష రూపాయలకు పైగా ఉన్న అప్పు కారణంగా (గత సంవత్సరం 2 బోర్లు ఫెయిల్ అయ్యాయి) 27-10-2016 నాడు ఆత్మ హత్య చేసుకున్నాడు. ప్రక్కనే వున్న హత్తుర మండల అధికారులు గానీ, డివిజన్ అధికారులు గానీ కనీసం గ్రామ రెవెన్యూ అధికారి గానీ ఆ కుటుంబాన్ని సందర్శించలేదు (3-11-2016నాటికి) వాస్తవానికి రైతు ఆత్మహత్య జరిగిన 24 గంటల్లో రైతు ఆత్మ హత్యకు సంబంధించిన ప్రాథమిక విచారణ పూర్తికావాలి. కానీ ఇంతవరకు మా ఇంటికి ఏ అధికారి కూడా రాలేదని రాములు కొడుకు శ్రీహరి తెలిపాడు. ఇదిలా వుండగా సంగా రెడ్డి మండలం ఇస్మాయిల్ ఖాన్ పేట గ్రామంలో కొలు రైతు కంది శ్రీశైలం ముదిరాజ్ గత సంవత్సరం 5 ఎకరాలు కొలుకు తీసుకుని పత్తి పంట వేసాడు.

వర్షాలు లేకపోవటం తో పత్తి, శనగ పంటలు పూర్తిగా దెబ్బతినటంతో ఇక అప్పులు తీరే మార్గం లేదని భావించి 10-11-2015 నాడు ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడు. ఇంత వరకు ఆ కుటుంబానికి 194 జీ.ఓ . ప్రకారం అందవలసిన ఎక్స్ గ్రేషియా అందలేదు. ఈ విషయాలు జిల్లా కలెక్టర్ కార్యాలయంలో తెలియజేయటానికి మరియు సంగా రెడ్డి జిల్లాలో తెలంగాణ వచ్చిన తర్వాత 98 మంది రైతులు ఆత్మ హత్య చేసుకోగా కేవలం 22 మందిని మాత్రమే ప్రభుత్వం గుర్తించిందని, మిగిలిన కుటుంబాలను వెంటనే విచారణ పూర్తి చేయాలని వినతి పత్రం అందజేశాము. మరియు కొలు

రైతులు ఎదుర్కుంటున్న తీవ్ర సమస్యల గురించి మిత్రులు జయరాజ్ గారు వివరించారు. కార్పెడ్ సంస్థ దాదాపు 100 మంది చదువుతున్న విద్యార్థులకు నిర్వహిస్తున్న శిక్షణ కార్యక్రమం లో పాల్గొని రైతుల సమస్యలు, రైతు ఆత్మ హత్య కుటుంబాల పరిస్థితి వివరించాము. చాలా మంది విద్యార్థులు రైతు సమస్యల మీద పనిచేయటానికి ఆసక్తి చూపటం విశేషం. స్థానిక పత్రికా మిత్రులు వివేక్(హన్స్ ఇండియా), అవధాని (హిందు) మల్లికార్జున్ రెడ్డి (సాక్షి) మరియు చెన్నా రెడ్డి (మెడ్ వాన్), జయరాజ్ (సీపీఎం రైతు సంఘం) ఈ నిజనిర్ధారణలో పాల్గొన్నారు.

నాగర్ కర్నూల్ జిల్లా కలెక్టర్ ను 9-11-2016 నాడు, మెదక్ జిల్లా కలెక్టర్ ను కలిసి రైతు ఆత్మహత్య కుటుంబాలకు జరుగుతున్న అన్యాయాన్ని వివరించాము. అదేవిధంగా కొలు రైతుల పరిస్థితి గురించి, కరువు నష్ట పరిహారం, భారీ వర్షాలకు జరిగిన పంట నష్ట పరిహారం మొదలగు విషయాల గురించి చర్చించాము. ప్రస్తుతము వున్న కలెక్టర్ లు కొంత స్పందించారు. రైతు ఆత్మహత్యలు, రైతు సమస్యల మీదే ప్రత్యేక రివ్యూ చేస్తామన్నారు. రైతు ఆత్మ హత్య కుటుంబాల పరిస్థితి పై జరిగిన ఫాక్ట్ ఫైండింగ్ గురించి వివరించాము. ఈ కార్యక్రమంలో నాగర్ కర్నూల్ లో శ్రామిక వికాస కేంద్రం నుండి లక్ష్మణ్ రావు, తిరుపాలు, వారి టీమ్ మరియు సి.పి.ఐ. రైతు సంఘం నాయకులు యేసయ్య, బాధిత కుటుంబాలు, మెదక్ లో మిత్రులు శంకరన్న, తెలంగాణ మిత్రులు పెద్ది రాజు వారి టీం, పద్మ, నవీన్, కొండల్ (ఆర్.ఎన్.వి), అహ్మద్ (హెచ్.ఆర్.ఎఫ్) పాల్గొన్నారు.

ఆత్మహత్య చేసుకున్న రైతు కుటుంబాలకు ఎక్స్ గ్రేషియా ఇవ్వాలని రైతు స్వరాజ్య వేదిక' ఆధ్వర్యంలో సిద్ధిపేట కలెక్టర్ కి వినతి పత్రం అందించి, వ్యవసాయ మార్కెట్ ను సందర్శించి రైతుల కష్టాలను తెలుసుకోవడం జరిగింది....

పాడి పరిశ్రమ లాభదాయకంగా ఉండాలంటే

పాలల్లో వెన్నశాతం పెరిగి, రైతులు ఎక్కువ రేటు పొందటానికి సూచనలు

పాలల్లో వెన్న శాతం ప్రభావితం చేసే అంశాలు

- ❖ పశువుల్లో వెన్న శాతం పశువు జన్యువరంగా సామర్థ్యం, జాతి, వయస్సు, పాడికాలం, ఈతల సంఖ్య, పాల దిగుబడి, ఆహారం, వాతావరణం మొదలగు అంశాలపై ఆధారపడి వుంటుంది.
- ❖ ఆవుల్లో కంటే గేదెల్లో వెన్నశాతం ఎక్కువగా ఉంటుంది.
- ❖ సంకరజాతి, విదేశీజాతి పశువుల్లో పాలదిగుబడి ఎక్కువగా వున్నప్పటికీ, దేశీయ పశువుల్లో వెన్నశాతం ఎక్కువగా వుంటుంది.
- ❖ పశువుల వయస్సు పెరిగిన కొద్దీ వెన్న శాతం తగ్గుతుంది.
- ❖ పశువులు ఈనిన 3-5 రోజుల్లో వెన్నశాతం ఎక్కువగా వుంటుంది. ఆ తర్వాత 2 మాసాల వరకు పాల దిగుబడి పెరుగుతుంది. వెన్నశాతం తగ్గుతుంది. ఈత చివర్లో 8 మాసాలప్పుడు పాలదిగుబడి తగ్గుతుంది. వెన్నశాతం పెరగడం గమనిస్తాం. సాధారణంగా పాడికాలం పెరిగేకొద్దీ, వారానికి 2.5 శాతం చొప్పున పాల ఉత్పత్తి తగ్గుతుంది. వెన్న శాతం పెరుగుతుంది.
- ❖ వాతావరణం ఉష్ణోగ్రత 10 ఫారన్ హీట్ ఎక్కువైతే వెన్న శాతం 0.1-0.2 శాతం చొప్పున తగ్గుతుంది. అందువల్ల వేసవిలో కంటే చలికాలంలో వెన్న శాతం ఎక్కువగా వుంటుంది. అలాగే వేసవిలో ఉదయం, చలికాలంలో సాయంత్రం వేళల్లో పితికిన పాలల్లో వెన్న శాతం ఎక్కువగా వుంటుంది.
- ❖ పశువులు ఎదలో వున్నప్పుడు, జ్వరం, కలవరంతో వున్నా, దూడ చనిపోయినా పాల ఉత్పత్తి, వెన్న శాతం తగ్గుతుంది.
- ❖ 2-3 కి.మీ. దూరం తిరిగి మేసివచ్చిన పశువుల్లో వెన్నశాతం ఎక్కువగా ఉంటుంది. చాలా దూరం తిరిగి తీవ్రమైన బడలికకు గురైతే మాత్రం వెన్నశాతం తగ్గుతుంది. పశువు ఆరోగ్యం సరిగా లేకుంటే కూడా

వెన్న శాతం తగ్గుతుంది.

- ❖ పాలు పితకడం కూడా వెన్న శాతంపై ఆధారపడి వుంటుంది. నెమ్మదిగా పాలు పితికినా, పూర్తిగా పాలు పితకక పోయినా పాల దిగుబడి, వెన్న శాతం తగ్గుతుంది.
- ❖ ముందు పితికిన పాలల్లో కంటే, చివరగా పితికిన పాలల్లో వెన్నశాతం ఎక్కువగా ఉంటుంది.
- ❖ పశువుల కందించే మేపుపై వెన్న శాతం ఎక్కువగా ఆధారపడి వుంటుంది.
- ❖ పాలల్లో నీళ్ళు కలిపినా, పచ్చిగడ్డి ఎక్కువ మేపినా, మేత మారినప్పుడు వెన్న శాతం తగ్గుతుంది.

పాలల్లో వెన్న శాతం పెంచడం ఎలా?

- ❖ లేత దశలోని గడ్డిలో పీచుపదార్థం తక్కువగా వున్నందున, పాల దిగుబడి తగ్గుతుంది. కాబట్టి పశువులకు అందించే మేపులో 1/3 వంతు ఎండుగడ్డి కూడా వుండాలి.
- ❖ పశుగ్రాసాన్ని అంగుళంలో 1/4 కంటే చిన్నగా ముక్కలు చేసి మేపడం వల్ల వెన్న శాతం తగ్గుతుంది. కాబట్టి గ్రాసాన్ని అంగుళం లోపు మరి చిన్నగా నరికి మేపకూడదు.
- ❖ పెల్లెట్ రూపంలో దాణాను అందిస్తే వెన్న శాతం తగ్గుతుంది. కాబట్టి తగు పరిమాణంలో తవుడు వుండేలా చూడాలి.
- ❖ దాణాలో మొలాసిస్ ఎక్కువ కలిపితే వెన్న శాతం తగ్గుతుంది. కాబట్టి దాణాలో 10-15 శాతం కంటే మించి మొలాసిస్ కలుపకూడదు.
- ❖ పాడి పశువుల కందించే దాణాను 2 సార్లు కాకుండా 4-5 సార్లు కొద్ది కొద్దిగా ఇవ్వడం మంచిది. దాణాను నీళ్ళలో కలిపి కాకుండా, తడిపి ఇవ్వాలి.
- ❖ పాడి పశువుల కందించే పచ్చి మేతలో 30-50 శాతం పప్పుజాతి పశుగ్రాసాలు ఉండే విధంగా చూడాలి.

- ❖ పశుగ్రాసాల్ని పూతదశలో కోసి మేపాలి.
- ❖ వరి గడ్డి, చొప్పను ప్రతిరోజు 9-10 గంటల పాటు పశువుల ముందుంచాలి. పశువులు ఎంత ఎక్కువసేపు గడ్డి నమిలి, నెమరు వేస్తే అంత లాలాజలం స్రవించి, పాలల్లో వెన్నశాతం పెరుగుతుంది.
- ❖ పశుగ్రాసం, ఎండు మేతను దాణాకంటే 1-2 గంటల ముందే అందివ్వాలి. దాణా తర్వాత గడ్డి, గ్రాసం అందిస్తే వెన్న శాతం తగ్గుతుంది.
- ❖ పశువులు అధిక ఉష్ణోగ్రతకు లోను కాకుండా శీతల స్థితిని కల్పించాలి. పశువుల పాకలు ఎత్తైన ప్రదేశంలో గాలి, వెలుతురు ధారళంగా వీచేలా నిర్మించాలి. పశు వుల్ని నీళ్ళ కుంటల్లో ఈదనివ్వాలి.
- ❖ ఎండుగడ్డి ఎక్కువగా అందించాల్సిన పరిస్థితుల్లో బైపాస్ ప్రోటీన్ అధికంగా లభ్యమయ్యే ప్రత్తి చెక్కను రాత్రి నానబెట్టి, ఉదయం అందించాలి. నూనె తీసిన నువ్వులు, కొబ్బరి, వేరుశనగ, ప్రొద్దుతిరుగుడు చెక్కల వల్ల కూడా వెన్న శాతం పెరుగుతుంది. వరి అన్నం, సోయా చెక్క, క్యాబేజి, మొక్కజొన్న మొదలగునవి వెన్న శాతం తగ్గిస్తాయి.

- ❖ పాడి పశువులకు విటమిన్ 'ఎ' మరియు కాపర్, కోబాల్ట్, అయోడిన్ వంటి ఖనిజ లవణాలు సరిపోయే పాళ్ళలో అందించాలి.
- ❖ దాణాలో వంట సోడా రోజుకు 120 గ్రాములతో ప్రారంభించి 240 గ్రాముల వరకు కలిపి ఇవ్వడం వల్ల పాల దిగుబడితో పాటు, వెన్న శాతం పెరుగుతుంది.
- ❖ పాలు పితికే విషయంలో కొన్ని జాగ్రత్తలు తీసుకోవడం ద్వారా పాలల్లో వెన్న శాతం పెరుగుతుంది. పాలను సంపూర్ణంగా పితకాలి. పాలు పితికేప్పుడు పశువుల్ని ఆవేశపరచడం, కొట్టడం చేయకూడదు. దూడ మరణించినా, పాలు పితికే వ్యక్తి మారినా వెన్న శాతం తగ్గుతుంది. ముందు పితికిన పాలల్లో కంటే చివర పితికిన పాలల్లో వెన్న శాతం ఎక్కువగా వుంటుంది. కాబట్టి చివరి ధారలను కూడా పితకాలి.
- ❖ ప్రతి రోజు 25-50 గ్రాముల కోలిన్ అందించడం వల్ల, బైపాస్ ఫ్యాట్ వాడటం వల్ల కూడా వెన్న శాతం పెరుగుతుంది.

రైతు బంధు పథకం

2014-15, 2015-16 సంవత్సరాలలో తెలంగాణ రాష్ట్రంలో రైతు బంధు పథకం అమలు తీరు (లక్షలలో)

క్ర.సం	జిల్లా పేరు	బడ్జెట్ కేటాయింపు 2015-16	సరుకు	2014-15		2015-16	
				మొత్తం	లబ్ధిదారులు	మొత్తం	లబ్ధిదారులు
1.	వరంగల్	54	వరి / పసుపు	6.05	7	38.5	25
2.	ఖమ్మం	260	వరి	63.15	52	121.43	121
3.	రంగారెడ్డి	68	వరి	0	0	0.5	1
4.	ఆదిలాబాద్	56	వరి / సోయాబీన్	1.87	2	5.33	11
5.	నల్గొండ	0	వరి	299.27	262	350.83	285
6.	మహబూబ్ నగర్	85	వరి/ రాగి	3.68	7	0.5	1
7.	నిజామాబాద్	1010	వరి/సోయాబీన్	725.04	613	502.46	409

వాతావరణ మార్పులతో వ్యవసాయరంగానికి తీవ్రనష్టం ఐక్యరాజ్య సమితి ఎఫ్.ఎ.ఓ అందిస్తున్న గణాంకాలివి

ప్రపంచ వ్యాపితంగా పర్యావరణ పరమైన విపత్తుల కారణంగా గత దశాబ్ద కాలంలో అంతకు ముందటి దశాబ్దాలతో పోలిస్తే ఆర్థిక నష్టాలు తీవ్రంగా వుంటున్నాయి. ముఖ్యంగా కరువులు, వరదలు, వడగండ్లు ముఖ్యంగా వ్యవసాయ రంగాన్ని తీవ్ర నష్టాల పాలు చేస్తున్నాయి. 2003-2013 మధ్య సంభవించిన ప్రకృతి వైపరీత్యాలు, వ్యవసాయం, ఆహార భద్రతపై చూపిస్తున్న ప్రభావాల గురించి అధ్యయనం చేసిన ఐక్యరాజ్య సమితికి చెందిన ఆహార, వ్యవసాయ సంస్థ (ఎఫ్.ఎ.ఓ) ఒక నివేదికను వెలువరించింది. ప్రకృతి వైపరీత్యాల వల్ల (కరువు కూడా కలుపుకుని) సంభవిస్తున్న ఆర్థిక నష్టం వ్యవసాయ రంగంలోనే 84 శాతం వుంటున్నది.

పర్యావరణ మార్పులకు కారణమవుతున్న ఉత్పత్తి పద్ధతులు, ప్రభుత్వాల విధానాలలో మార్పులు వస్తే తప్ప, ఈ పరిస్థితి మారదు.

కొన్ని గణాంకాలు :

1. ప్రకృతి వైపరీత్యాల పరంగా చూస్తే 1980-1990 దశకంలో సంవత్సరానికి సగటున 149 వుంటే, 2004-2014 మధ్య కాలంలో అవి సంవత్సరానికి సగటున 332కు పెరిగాయి.
2. ప్రకృతి వైపరీత్యాల కారణంగా జరిగిన ఆర్థిక నష్టం సగటున 1980-1990 దశకంలో సంవత్సరానికి 14 బిలియన్ డాలర్లు కాగా, 2004-2014 మధ్య కాలంలో సగటున సంవత్సరానికి 100 బిలియన్ డాలర్లకు పెరిగింది.
3. గత 7 సంవత్సరాల కాలంలో సగటున సంవత్సరానికి 22.5 బిలియన్ల మంది ప్రజలు, ప్రకృతి వైపరీత్యాల కారణంగా, తమ ఇళ్ళ నుండి నిర్వాసితులు అయ్యారు. అంటే రోజుకు 62 వేల మందన్న మాట.
4. 2005-15 మధ్య కాలంలో వైపరీత్యాల ప్రభావాన్ని పరిశీలిస్తే సహజ వైపరీత్యాల వల్ల 1.8 బిలియన్ల మంది వెనకబడిన దేశాలలో ప్రభావితులయ్యారు.

5. 94 శాతం మంది వాతావరణ సంబంధ వైపరీత్యాల వల్ల ప్రభావితులయ్యారు. సహజ వైపరీత్యాల నష్టంలో 64 శాతం, వాతావరణ సంబంధ వైపరీత్యాల వల్లనే జరిగింది.
6. వాతావరణ సంబంధిత వైపరీత్యాల వల్ల వ్యవసాయ రంగంలో దెబ్బతిన్నవి 17 శాతం కాగా నష్టాలు 31 శాతంగా వున్నాయి. అంటే సగటున రెండూ కలిపి 25 శాతం అన్నమాట.
7. వాతావరణ ఆధారిత వైపరీత్యాలతో వ్యవసాయ రంగంలో జరిగిన విధ్వంసం కరువు వల్ల 84 శాతం కాగా, వడగాళ్ళు, పిడుగుల వల్ల 18 శాతం, వరదల వల్ల 15 శాతం, సునామీ వల్ల 14 శాతం, భూ కంపాల వల్ల 4 శాతంగా వుంది (2003-13 మధ్య వర్షమాన దేశాల స్థితి) అంటే కరువు నివారణ, కరువు యాజమాన్య పరిస్థితుల కోసం ప్రత్యేకంగా దృష్టి సారించాల్సిన అవసరముందని అర్థమవుతుంది.
8. వ్యవసాయ, అనుబంధ రంగాలకు వివిధ వైపరీత్యాల వల్ల జరుగుతున్న నష్టాలు ఈ విధంగా వున్నాయి. కరువు వల్ల 85 శాతం పశు సంపద, సునామీల వల్ల 69 శాతం మత్స్య సంపద, పిడుగుల వల్ల 89 శాతం అడవులు, వరదల వల్ల 58 శాతం పంటలు విధ్వంసానికి, నష్టానికి గురవుతున్నాయి.
9. వాతావరణ మార్పులు, వివిధ రూపాలలో మనుషులపై, జంతువులపై ఆరోగ్యంపై పంటల దిగుబడులపై ప్రభావితం చూపిస్తున్నాయి. పశు సంపదపై ఆధారపడిన 70 శాతం పేదలపై ప్రభావితులవుతున్నారు. మనుషులలో కనిపిస్తున్న 70 శాతం పైగా వ్యాధులు పశువుల నుండి సంక్రమిస్తున్నవే. కొన్ని రకాల పురుగులు, మహమ్మారులు 100 శాతం పంటలను విధ్వంసం చేస్తున్నాయి. పంటలకు సోకే తెగుళ్ళు 80 శాతం ఉత్పాదకత నష్టాలకు కారణమవుతున్నాయి.

ఫైడల్ కాస్ట్రోకు 'తొలకరి' నివాళి

ప్రపంచ వ్యాపితంగా పేద ప్రజలు ప్రేమించిన క్యూబా మాజీ అధ్యక్షుడు ఫైడల్ కాస్ట్రో 90 ఏళ్ళ వయస్సులో నవంబర్ 26న మరణించారు. భూ సంస్కరణల అమలులో, సేంద్రీయ వ్యవసాయాన్ని ప్రోత్సహించడంలో, నగరాలలో కూరగాయలు, పండ్లు, పశువుల పెంపకంలో ప్రపంచానికే ఆదర్శ ప్రాయమైన విధానాలు కాస్ట్రో నేతృత్వంలో క్యూబాలో విజయవంతంగా అమలయ్యాయి. రాజకీయ సంకల్పం, నిజాయితీ, జాతీయ భావం నిండుగా వుంటే... ఒక చిన్న దేశం సరిహద్దులో వున్న అమెరికా లాంటి ఆధిపత్య దేశాల ఆంక్షలను, బెదిరింపులను తట్టుకొని స్వయం సమృద్ధి ఎలా సాధించ వచ్చో కాస్ట్రో క్యూబాలో అమలు చేసి చూపించాడు. ఆసియా, ఆఫ్రికా, లాటిన్ అమెరికా ఖండాలలో పేద దేశాలకు విద్యా, వైద్యం విషయంలో ఇంకెవ్వరూ చేయలేనంత సహాయాన్ని అందించడానికి క్యూబా కాస్ట్రో నేతృత్వంలో ముందుకు నడిచింది. కాస్ట్రో మరణం కేవలం క్యూబాకే కాదు, ప్రపంచ దేశాలన్నిటికీ పెద్ద లోటు.

(క్యూబా వ్యవసాయంపై, అర్థన్ ఫార్మింగ్ పై ప్రత్యేక వ్యాసాలు వచ్చే సంచికలో...)

indiagardenexpo.com

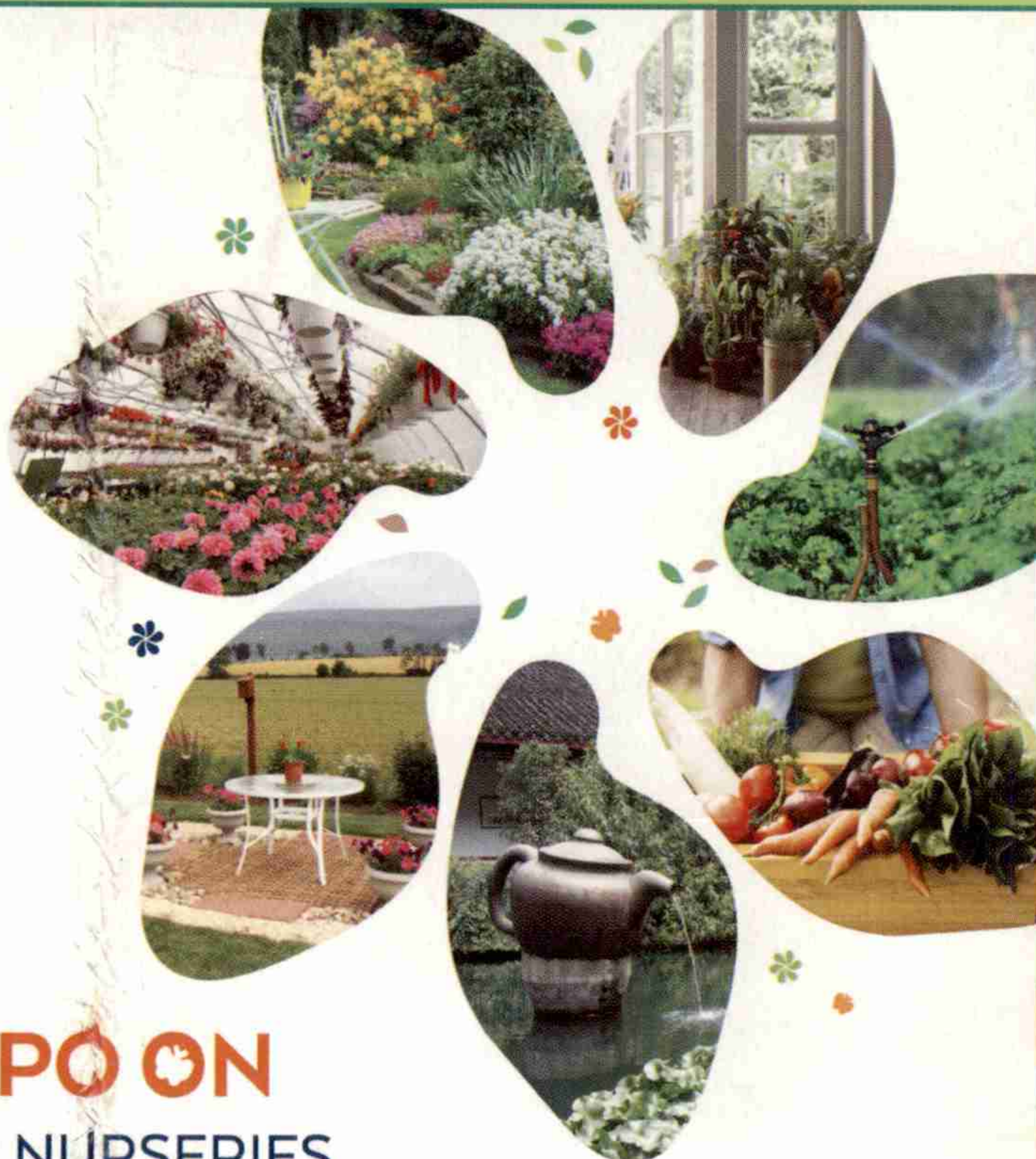
India Garden Expo

3RD EDITION

22-25 DECEMBER 2016
HITEX, HYDERABAD

FOREMOST EXPO ON

GARDEN TECHNIQUES, NURSERIES,
PLANTATION AND LANDSCAPING

EXHIBITORS PROFILE

- » Horticulture consultants
- » Indoor & outdoor plant suppliers
- » Plant protection chemicals
- » Pesticides & fertilizers
- » Landscape architects and designers
- » Pots & holders
- » Plant care products
- » Pest control products
- » Garden tools
- » Garden furniture
- » Pump & pipes
- » Landscape accessories
- » Flowers, plants & seed companies
- » Paving materials & tiles
- » Stone & granite arts
- » Terracotta garden ware & pottery
- » Organic farming
- » Sculptures & environment art
- » Bird / pet houses for gardens
- » Solar lighting systems
- » Lighting & fountain
- » Irrigation & water management

Organizer:

Supported by:

Media Partners:

HYDERABAD INTERNATIONAL TRADE EXPOSITIONS LIMITED

First Floor, Trade Fair Office Building, HITEX Exhibition Center, Izzat Nagar, Madhapur, Hyderabad 500 084 Telangana, India
T: + 9140 2311 21 21 / 22 / 23 | F: + 9140 2311 21 24 | E: contact@indiagardenexpo.com | www.indiagardenexpo.com

For Participation Enquiries Contact:

Mr. Sandeep Peddi | M: +91 988577 8463 | E: psk@hitex.co.in

40

ಮಹಮ ಫೌಂಡೇಷನ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪರಿಶೀಲನಾಪಟ್ಟಿ

ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಸಂಖ್ಯೆ	KLVA102M20
ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೆಸರು	ಪಾಲಕರು
ತಾರೀಖು	07 February 2025
ಮುಂದು ರಕ್ತ	yes
ಮುಳು ರಕ್ತ	yes
ಮುಕ್ತ ವೆಲೆ	41
ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವೆಲೆ	NO
ಖಾಕಿ ವೆಲೆ	NO
ಕೆಎ ವೆಲೆ	NO
ಕಯಾರು ವೆಲೆ	SK. sharmila
ವೆಲೆ ಐದನನ	SK. sharmila
ವಿನ್ ವೆಲೆ	APSA
ವರಗ ವೆಲೆ	HEMA
ವೆಲೆ ವರವನ	
ವಿಂವಿಂ ವೆಲೆ	
ವಿವಿಂ ವೆಲೆ	
ವರವಿ	Good